

ЛІТЭРАТУРА МАСТАЦТВА

24

СТУДЗЕНЯ

2003 г.

№ 4/4190

КОШТ 500 РУБ.

АНОНС!

МЫ — БЕЛАРУСЫ!

"Няхай акцыя па стварэнні кнігі "Мы — беларусы!" стане агульнанацыянальнай, агульнанароднай!"

5

І яна ажыла

Урывак з рамана

"Мінск і воран,

Парыж

і здань"

Анатоля

Казлова

9-14-15

"Грай, мая жалейка" —

творы вучняў

СШ № 19

імя Янкі Купалы

г. Мінска

13

ТЭАТР

НАНОЎ ДА СЛОВА, ДА ДЗЕІ

Нарэшце адбылося. Наладжанае пяць гадоў таму супрацоўніцтва беларускіх тэатраў з Інстытутам Гётэ ў Мінску атрымала далейшы працяг — у сярэдзіне снежня 2002 года пры падтрымцы Міністэрства культуры адбыўся II Фэст сучаснай нямецкамоўнай драматургіі. Першы такі фестываль, якому папярэднічалі сцэнічныя чытанні п'ес нямецкамоўных аўтараў, быў праведзены ў лістападзе 1998 года ў сценах Тэатра беларускай драматургіі. Мінскія і маладзечанскія сцэнічныя чытанні 1999 і 2001 гадоў прапанавалі беларускім рэжысёрам новы драматургічны матэрыял, выбраны Інстытутам Гётэ сярод лепшых нямецкіх п'ес апошняга часу.

І вось новая сустрэча...

11

ЗАКОН РАЎНАВАГІ ЯНКІ СІПАКОВА

"Падарожжа" Уладзіміра САЛАМАХІ

па старонках нарыса

лаўрэата Дзяржаўнай прэміі

імя Янкі Купалы

празаіка, паэта, перакладчыка і публіцыста
Янкі СІПАКОВА

"Акно, расчыненае ў зіму"

4-5

чытайце на стар.

Янка СІПАКОЎ

На гэтым тыдні ў Мінску адбылася сустрэча прэзідэнтаў Беларусі і Расіі Аляксандра Лукашэнкі і Уладзіміра Пуціна. Лідэры дзвюх краін узалі ўдзел у пасяджэнні Вышэйшага Дзяржаўнага Савета Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі. У ходзе сустрэч было вызначана, што далейшы рух наперад павінен базіравацца на паслядоўным поўным выкананні дасягнутых раней дамоў, зафіксаваных у Дагаворы аб стварэнні Саюзнай дзяржавы. Аляксандр Лукашэнка адзначыў, што поспех беларуска-расійскай інтэграцыі напрамую залежыць ад эфектыўнасці намаганняў па фарміраванні адзінай эканамічнай прасторы. Прэзідэнт Расіі Уладзімір Пуцін у сваім выступленні падкрэсліў, што ў апошні час было шмат дыскусій пра шляхі далейшага будаўніцтва Саюзнай дзяржавы, аднак Расія і Беларусь заўсёды былі і застаюцца адзінымі ў галоўным: курс на стварэнне Саюзнай дзяржавы — гэта стратэгічны напрамак расійска-беларускага ўзаемадзеяння. Важным этапам стварэння адзінай эканамічнай прасторы з'яўляецца ўвядзенне грашовай разліковай адзінкі ў выглядзе расійскага рубля. Згодна з Дагаворам аб стварэнні Саюзнай дзяржавы, гэта павінна адбыцца з 1 студзеня 2005 года.

ЛІЧБА ТЫДНЯ

1 мільярд рублёў было выдзелена ў мінулым годзе спецыяльнымі фондамі Прэзідэнта на падтрымку культуры. Грошы былі выкарыстаны на выплату спецыяльных прэмій, стварэнне музейных экспазіцый, набыццё твораў культуры і мастацтва, музычных інструментаў і матэрыяльна-тэхнічных сродкаў, выданне літаратурных твораў, ажыццяўленне творчай і выставачай дзейнасці і інш.

ПАРТНЁРЫ ТЫДНЯ

Не першы год Расійская Федэрацыя з'яўляецца для нашай краіны асноўным эканамічным і гандлёвым партнёрам, на долю Расіі ў студзені-лістападзе 2002 года прыпадала 58,1 працэнта агульнага аб'ёму знешняга гандлю Беларусі. За гэты час тавараабарот склаў 8850,4 млн долараў. У параўнанні з аналагічным перыядам 2001 года ён павялічыўся на 4,2 працэнта. Амаль у два разы зменшылася ўдзельная вага бартэрных аперацый у аб'ёме экспарту ў Расію.

ЮБІЛЕЙ ТЫДНЯ

Споўнілася 65 гадоў з дня ўтварэння Віцебскай вобласці. Дакументы сведчаць, што 15 студзеня 1938 года сесія Вярхоўнага Савета СССР зацвердзіла Пастанову ЦКВ БССР аб утварэнні ў рэспубліцы пяці абласцей, у тым ліку Віцебскай. На сённяшні дзень на Віцебшчыне жыве 1 млн. 348 тысяч чалавек. У складзе вобласці 21 раён, 19 гарадоў, 28 гарадскіх прасёлкаў, 248 сельсаветаў, 6566 населеных пунктаў. Па аб'ёме прамысловай вытворчасці Віцебская вобласць займае чацвёртае месца ў краіне.

РАШЭННЕ ТЫДНЯ

Урад нашай краіны прыняў рашэнне аб павышэнні з 1 студзеня тарыфнай стаўкі 1 разрада для бюджэтнікаў і работнікаў арганізацый, што карыстаюцца дзяржаўнымі датацамі, з 24000 да 25000 рублёў. Памер жа базавай велічыні застаўся нязменным — 12000 рублёў.

АДНАЎЛЕННЕ ТЫДНЯ

У нашай краіне сярод творчай інтэлігенцыі шмат лаўрэатаў прэміі ЦК ЛКСМБ. Са знікненнем камсамола была знікла і прэмія, але паколькі цяпер маладзёжная арганізацыя ГА "БРСМ" лічыць сябе прамым нашчадкам камсамола, то аднаўляецца і прэмія. Да канца студзеня будуць прыняты адпаведныя дакументы. Пакуль што не вызначаны памер будучай прэміі, але назва прыкладная ўжо ёсць — "прэмія імя Максіма Багдановіча".

РАДЫЁСТАНЦЫІ ТЫДНЯ

Вяшчанне расійскіх радыёстанцый на тэрыторыі Беларусі скарачаецца. Замест іх будуць трансправацца праграмы беларускіх радыёстанцый. Так з пачатку сёлета года не будзе ажыццяўляцца рэтрансляцыя праграм расійскіх радыёстанцый "Маяк" і "Голос России" і "Юность" на УКХ станцыях дыяпазону 65-74 МГц. Перадатчыкі, якія выкарыстоўваліся для рэтрансляцыі праграм радыёстанцыі "Маяк", перадаюцца для трансляцыі станцыі "Сталіца". А перадатчыкі "Юности" перадаюцца для трансляцыі абласнога радыёвяшчання.

ПАДРОБКІ ТЫДНЯ

Фальшываманетчыкі не спяць і гэта пацвярджаецца тым, што ў нашай краіне з'явіліся фальшывыя банкноты еўра вартасцю 50 і 100 еўра. Па апошніх звестках, ужо канфіскавана каля 30 такіх банкнотаў. Збыт падробак еўра зафіксаваны ў Мінску, Брэсце, Гомелі, Гродне, Лідзе, Мар'інай Горцы, Маладзечне і іншых гарадах.

ПЕРСПЕКТЫВА ТЫДНЯ

На сённяшні дзень сітуацыя з захворваннем грыпам у нашай краіне лічыцца незлідачнай. Аднак па прагнозах медыкаў у канцы студзеня і пачатку лютага чакаецца змешаная эпідэмія вірусаў А і В. Кожны год грыпам у нас хварэе кожны трэці-пяты. З-за захворвання наша краіна не далічваецца 240 мільёнаў долараў.

СУСТРЭЧЫ Ў МАСКВЕ

Паступова і планамерна Саюз беларускіх пісьменнікаў аднаўляе раней страчаны сувязі з творчымі літаратарскімі арганізацыямі краін-суседзяў — Расіі, Украіны, Польшчы і інш. 16-17 студзеня па запрашэнні кіраўніцтва Міжнароднай супольнасці пісьменніцкіх саюзаў (МСПС) дэлегацыя СБП навідала Маскву. У склад дэлегацыі ўваходзілі старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў Аляксандр Пашкевіч, першы намеснік старшыні СБП Барыс Пятровіч і дырэктар Беллітфонду Аляксандр Камароўскі. Падчас візіту адбыліся сустрэчы з кіраўнікамі большасці пісьменніцкіх саюзаў Расіі. Размова ішла пра неабходнасць развіцця і пашырэння творчых сувязяў.

Старшыня выканкама МСПС Сяргей Міхалкоў расказаў пра сітуацыю, што склалася сёння ў Расіі, дзе ў пісьменніцкіх колах адбыўся раскол, і цяпер літаратары,

паводле сваіх перакананняў і творчых прынцыпаў, уваходзяць у пяць розных арганізацый МСПС быў утвораны адрозна пасля распаду СССР і стаў правапераемнікам Саюза пісьменнікаў СССР. Адным з сузаснавальнікаў МСПС быў і Саюз беларускіх пісьменнікаў. Сёння МСПС з'яўляецца адной з буйнейшых пісьменніцкіх арганізацый, якая падтрымлівае плённыя сувязі з большасцю Саюзаў пісьменнікаў краін СНД.

Адбыліся таксама сустрэчы з кіраўнікамі Саюза расійскіх пісьменнікаў Святалянай Васіленкай, Саюза пісьменнікаў Расіі Валерыем Ганічавым, Саюза пісьменнікаў Масквы Рымай Казаковай, кіраўніцтвам Міжнароднага літаратурнага фонду. Расійскія сябры падзялілі сваімі праблемамі і клопатамі, расказалі пра сённяшні стан расійскай літарату-

ры. Размова ў асноўным ішла аб праблемах пашырэння ўзаемасувязяў і праблемах творчых. Бо, трэба адзначыць, на сёння ўсе расійскія творчыя саюзы захавалі за сабою сваю ранейшую ўласнасць — дамы літаратараў, рэстараны, кавярні, гасцініцы — якія працуюць цяпер на ўмацаванне эканамічнай базы і незалежнасці саюзаў. Расійскія сябры былі вельмі здзіўленыя, што СБП на сёння не мае сваёй ранейшай уласнасці, а кіраўніцтва СБП вымушана працаваць на грамадскіх пачатках.

Падчас сустрэч былі зробленыя папярэднія дамоўленасці аб пашырэнні творчых кантактаў, правядзенні ў 2003 годзе сумесных мерапрыемстваў, супольных выдавецкіх праектаў, найперш з МСПС і Саюзам пісьменнікаў Расіі.

ІМПРЭЗЫ

ХОЧАЦЦА Ў ФРАНЦЫЮ...

У Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі жыццёвіруе: адбываюцца канцэрты сваіх ды заездных выканаўцаў (студэнтаў і настаўнікаў), лекцыі ды канферэнцыі па пытаннях музычнай культуры. А нядаўна прайшла яркая і насычаная імпрэза, якая аб'яднала ў агульнай тэме "Мастацтва Францыі XVII стагоддзя" розныя віды мастацтва.

Дзякуючы намаганням загадчыцы канцэртным аддзелам БАМ Элеаноры Скуратавай і пры падтрымцы Пасольства Францыі ў Беларусі спраўдзілася даўня мара — ажыццявіць маштабны музычна-культуралагічны праект, дзе арганічна спалучыліся 6 розных відаў мастацтва. Задача, пастаўленая арганізатарамі ды рэжысёрамі праекта, была выканана на вышэйшым узроўні! Лепшы доказ таго — прыўзнялася ў зале з першай хвіліны канцэрта. Кожны адчуў сябе арганічнай часткай гэтай вечарыны і на нейкі час ўявіў атмасферу старадаўняй Францыі.

Высокі пафас, дух эпохі XVII ст. панаваў у зале амаль дзве з паловай гадзіны. Лекцыю-канцэрт адкрыла паведамленне Ізабэлі Мальво, выкладчыцы Еўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэта. Ізабэль распавядала па-французску пра пазію, наогул — літаратуру Францыі, што фарміравала этычныя нормы тагачаснага грамадства, вучыла добраму густу, прыгажосці мыслення, сумленнасці і высакароднасці.

Былі акрэслены і звычаі, традыцыі, правілы паводзін у грамадстве Францыі XVII ст. Перад намі паўстала краіна, дзе побач суіснавалі далікатнасць і распушта, рэлігійныя догмы і сацыяльна-палітычныя эксцэсы, прыгнёт, убогасць сялянства і пышнасць, раскоша каралеўскай улады.

Акрамя таго, была выдатная магчымасць у гэты вечар паслухаць вершы французскіх паэтаў-класіцыстаў на мове арыгінала. У выкананні студэнтаў Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта Аляксандра Чарнецкага, Юліі Мікалаевай, Вольгі Доўгань, Ірыны Батурко, Алы Паборцавай прагучалі ўрыўкі з твораў Расіна, Карнэля, Лафонтэна, Паскаля і інш. Натхнілі і ўсхвалявалі карціны французскіх жывапісцаў XVII ст., рэпрадукцыі работ Пусэна, Ларэна, Вуэ, Шампэна ўзбагацілі нашу ўяўленне сваёй багатай фарбавай палітрай, зместам. Узлілі сваёй раскошай і прыгажосцю разнастайныя палацы, саборы, паркі, беламармуровая скульптура Францыі XVII ст. прадстаўленыя імянамі знакамітых тага-

часныя архітэктараў і скульптараў Ленотра, дэ Броса, Лево, Жырардона, Цюбі, Пюжэ і інш. Пра выяўленчы мастацтва Францыі распавядала вядомы спецыяліст Ірына Ялатамцава.

Пра тое, як развівалася музычнае мастацтва Францыі XVII ст., гаварыла аспірантка БАМ Наталля Кавальчук. У французскай музычнай культуры таго часу адбываліся значныя мастацкія працэсы: з'явілася першая нацыянальная сур'езная опера, быў пабудаваны оперны тэатр у Парыжы. У Францыі тады працавалі вялікія кампазітары Куперэн, Рамо, Дакэн, Люлі, — стваральнікі першых французскіх опер, балетаў, класіфіцыраваныя п'ес, ансамбляў, твораў для голасу. Іх музыка і прагучала ў выкананні студэнтаў-вакалістаў, лаўрэатаў розных конкурсаў Тамары Тамашэвіч (канцэртмайстар Таццяна Рыдлеўская); Вячаслава Лесіка (партия фартэпіяна — Таццяна Ухнальвай). Разнастайныя п'есы кампазітараў-клавесіністаў выканалі Ігар Парфенюк (клавесін), Васіль Галаван (клавесін), Кацярына Каласноа (фартэпіяна), Алена Калтунович (флейта), Таццяна Кукель (цымбалы) і Юрый Мяркулаў (гітара).

Слухачы разыходзіліся дадому ўжо каля 10-й гадзіны вечара — задаволеныя, у прыўзнятым настроі.

Вольга ЛЕЧАНКОВА,
студэнтка V курса БАМ

УРАЖАННЕ

НЕ ЗГУБІЦЕ «ФЛЕЙТУ»! ЧАРАДЗЕЙНУЮ

Нядаўні спектакль "Чарадзеяная флейта" ў Нацыянальным тэатры оперы Беларусі прывабіў не толькі музыкай В. А. Моцарта, светлымі, празрыстымі, лірычнымі мелодыямі, але і самім сюжэтам гэтай апошняй оперы кампазітара, яго духоўнага заваявання. І дзяцей, і дарослых не пакідае абаякавымі непаўторны твор пра любоў і каханне, шчырасць і цнотнасць, дабрыню і справядлівасць. Гэтую прыцягальнасць "Чарадзеянай флейты" раскрыла на мінскай сцэне Маргарыта Ізворска-Елізар'ева.

Пасля доўгага перапынку яна зноў працуе ў оперным і пастаралася зрабіць усё, каб вярнуць пастаноўцы былую свежасць. Удзельнікі спектакля паказалі ўсё самае лепшае, на што здольныя, і ў першую чаргу выявілі свае лепшыя акцёрскія, вальныя якасці старыя выканаўцы. Уладальнік цудоўнага баса

Яраслаў Пятроў (Зарастра) уразіў моцным голасам і велічнасцю вобраза. Вельмі каларыстым, рухавым і вясёлым паўстаў Папагена Аляксандра Кеды. Шмат чаму навучыўся за два месяцы карпатлівай працы над партыяй Таміны Януш Нялепа. Здавалася, што голас яго загучаў больш прыгожа, чыста, упэўнена вызначыўся кожны рух, жэст. Паміна Ганны Гур'евай выклікала сімпатыю сваёй грацыёзнасцю, зграбнасцю, жаноцкасцю, цеплынёй голасу.

Яркі вобраз Царыцы ночы стварыла Алена Шведова. На думку М. Ізворска-Елізар'евай, нашаму тэатру пашанцавала на вакалістку, у якой для выканання партыі Царыцы ночы ёсць сапраўднае каларатурнае сапраўнае з прыгожым гучаннем верхняга рэгістра.

У партыях першай, другой, трэцяй дам выступіла таленавітая моладзь, стаўку на якую

будзе рабіць мастацкае кіраўніцтва тэатра.

Пастаноўка ўспрымаецца ў гармоніі са зместам "Чарадзеянай флейты", звязана з важнымі праблемамі маральнага выхавання, жыццёвага выбару. Напрыклад, у спектаклі адчуваецца, як Паміна навучылася самастойна думаць, адрозніваць праўду ад няпраўды, балбатню і грунтоўную размову...

Доўгія, працяглыя апладысменты — лепшая адзнака публікі.

Шкада толькі, што зала ў гэты вечар не была поўная. А "Чарадзеяная флейта", цудоўны казачны спектакль, таленавіта пастаўлены і выдатна сыграны, здатны захапіць людзей усіх узростаў, варты падтрымкі ды рэкламы самых масавых СМІ. Ад іх няўвагі да сапраўднага мастацтва наша грамадства церпіць духоўныя страты...

Вера КРОЗ

Даўно ўжо не чытаю і нават не праглядаю апазіцыйныя выданні, бо пасля знаёмства з асобнымі іх "матэрыяламі", памятаю, рабілася няўтульна і брыдка на душы. Не, я не супраць апазіцыйнай прэсы, ніколі не супраць самой апазіцыі, ні ў якім разе. У тым якраз і адметнасць дэмакратыі, нашага часу, што ўсе мы маем сваё меркаванне, сваю думку, можам і маем магчымасць свабодна выказацца, паспрачацца. Але ж трэба ўмець і прыслухоўвацца да большасці.

чаны, вялікі, мужны народ, і размаўляць з ім патрэбна адпаведна, з павагай і годнасцю...

...Адсоўваю ўбок газету, якая рада друкаваць і перадрукоўваць не толькі зласліва-хлуслівае, але і абразы, і праклёны, забываючы што над усімі намі, урэшце, ёсць перш за ўсё самы высокі суд, суд сумлення, суд Божы.

Адсоўваю газету і задумваюся над іншым: чаму гэта некаторыя нашы апазіцыянеры бачаць пагрозу з Усходу. І застаюцца глухімі і сля-

чы, да нечарговага пісьменніцкага з'езду, якому ўдалося вырашыць толькі маленечкую частачку існуючых праблем. І хоць фармальна нібыта ўдалося захаваць адзінства, пазбегнуць зафіксаванага на паперах расколу, аднак унутры ён расколаты, раз'яднаны. Ды ў ім даўно дзейнічае асобнае кола пісьменнікаў, арыентаванае на Захад...

Так, мы ўсе розныя, маем на гэта права, ды справа нарэшце не ў тым, колькі ў нас можа быць пісьменніцкіх са-

НАВОШТА ЗЛАСЛІВАСЦЬ, ЗНЯВАГІ, ПРАКЛЁНЫ, "КАЛІ ЎСЕ МЫ РАЗАМ ЛЯЦІМ ДА ЗОР"?

Пасля развалу былой магучай краіны, мы зваліліся ў такую яміну, што выбірацца нам з яе вельмі і вельмі няпроста, столькі перашкод, непаразуменняў, праблемаў... Так, не ўсё ў нас добра атрымліваецца. Хапае рознага: і суб'ектыўнага, і аб'ектыўнага... І чыноўнікаў бяздушных, не здольных унікнуць часам у сутнасць самай простага справы, і "дзялкоў" нядобрасумленых, і кіраўнікоў сябелюбівых... Але ж выбірацца з яміны, трэба, і ўсім разам, усім народам, аб'яднаўшы жаданні і намаганні... І выбіраемся ж пакрысе!..

Толькі ж трэба прыслухоўвацца да большасці людзей, да народа, да ягонага выбару, ды жыць у межах законаў: і маральных, і дзяржаўных, і боскіх... Апазіцыйная прэса, як і сама апазіцыя, павінна быць канструктыўнай і разважлівай, здаровай, цвярозаў... Як гэта і павінна быць у цывілізаваным грамадстве, у адукаваных людзей. Сапраўдная апазіцыя — не тормаза, не перашкода ў развіцці дзяржавы, у яе руху наперад. Яна павінна дзейнічаць на карысць усяго народа, а не дамагацца сваіх амбіцыйных планаў любой цаной...

І на што разлічваюць супрацоўнікі выданняў, калі тыражуюць пыхліваю зласлівасць, несхаваную зацягасць?.. На каго і для чаго разлічаны падобныя рэчы? Што абвешчаюць? Новы бальшавізм? Зноў — усё дрэнна, усё не так? Зноў — брат на брата? "Хто не з намі — той супраць нас"?..

А слова можа і разбураць, і раз'ядноўваць, і абражаць, і знішчаць... Ці ж гэта патрэбна нам сягоння, калі праблем на ўсіх узроўнях, ва ўсіх заштат, калі пашыраецца бездухоўнасць, абьякавасць, дзікасць... Калі неабходна яднаць грамадства, намаганні ўсіх да ўзвышэння нашай роднай Беларусі, у тым ліку і праўдзівым, яркім, высокім словам.

Не чытаю зласлівых выданняў, бо выказваю такім чынам сваю пазіцыю да непараўдзівяга, пададзенага прадурзятка, не па-беларуску, хоць і часцяком на беларускай мове. Беларусы заўсёды ганарыліся і будуць ганарыцца сваёй мудрасцю, разважлівасцю, руплівасцю, гасціннасцю... У нас дасвед-

чаны да сапраўднай пагрозы, якая нарастае ў свеце і падступае да нашых межаў з Захаду? Глобалізм нівеліруе, падпарадкоўвае, праглынае сапраўды незалежных, самастойных, самабытных, бо "хто не з імі, той супраць іх", як аб'явілі яны. Няўжо нашым "палыхальшчыкам" думаецца, што краіны, якія ўвайшлі ў НАТА, аўтаматычна становяцца абароненымі і застаюцца незалежнымі? Калі аб першым можна разважаць і спрачацца (а хто, скажыце, на іх збіраецца нападаць? Хто пагражае Чэхіі, Польшчы, Балгарыі, Эстоніі, Літве, Латвіі?), то з другім усё зразумела кожнаму разважліваму чалавеку. Ніякай рэальнай незалежнасці ў такіх дзяржаў не застаецца, яны вымушаны дзейнічаць па загадах з Бруселя або з-за акіяна, заўсёды толькі пагаджацца, далучацца, падпарадкоўвацца. Хіба гэта не пацверджана варварскімі бамбардзіроўкамі Югаславіі? Калі знішчалі масты, дарогі, дамы, фабрыкі, заводы, электрастанцыі, храмы... Хіба гэта не прадманствана тым, як прымуслі Чэхію не пусціць афіцыйную дэлегацыю Беларусі, кіраўніцтва якой праводзіць незалежную палітыку, зыходзячы з агульнанародных інтарэсаў, а не групкі палітыкаў ці магнатаў, што гатовы "браць пад казырок" сусветнаму жандару... І хіба гэта не пацверджаецца здзекамі з іракскага народа, імкненнем накласці жорсткую лапу на "чорнае золата" гэтай пакутнай мужнай і гордай краіны?..

Свет палітычна расколаты, свет напалоханы, разгублены перад адсутнасцю ўраўнаважанасці, умацаваннем аднапалярнасці. Ах, як хацелася б на Захадзе, каб "акулы бізнесу" хутчэй прагавіта ўхапілі нашы агульнанародныя багацці, якія, дзякуючы дальнабачнасці кіраўніка нашай дзяржавы застаюцца на службе народу... За апошнія больш як дзесяць гадоў наш творчы саюз палітызаваўся, губляў аўтарытэт і па сутнасці разбураўся. Што і прывяло, дарэ-

юзаў, адгалінаванняў, групавак... Як бы мы ні хрысцілі адзін аднаго: пэнклубаўцы, дзяржаўнікі, заходнікі, усходнікі, народнікі... — усё мы перш за ўсё грамадзяне Беларусі, беларускія пісьменнікі. І пльвём у адной лодцы. У нас адна Радзіма. У нас адны і тыя ж задачы: развіваць літаратуру, ствараць творы, вартыя нашага сягонняшняга чытача, дамагацца пашырэння ўжытку роднай мовы, каб нашы рукапісы не ляжалі на паліцах па 5—10 гадоў... У нас адна мара: бачыць нашу краіну сапраўды замужнай і незалежнай, а народ багатым, адукаваным і шчаслівым. Толькі, пэўна, бачым парознаму шляхі да гэтага. Дык у імя вялікіх задач і высокай мары варта было б адмовіцца ад зняваг, абраз і быць разам.

Будзем спадзявацца, што палітычнае размежаванне ды й разгубленасць, уласцівыя і нашаму творчаму саюзу, адступяць перад цяжкай працай. І нам патрэбна не сваркі працяваць, не зласліваць, а працаваць і працаваць на літаратурнай і грамадскай нівах, робячы ўсё магчымае, каб дапамагчы свайму народу, сваёй дзяржаве жыць годна і вольна, ды сплочваць свой сыноўні доўг, а таксама і пісьменніцкі, вяртаючы нашаму творчаму саюзу аўтарытэт і павагу ў народзе.

Міхась ПАЗНЯКОŪ

«НЕ, Я НЕ ЦАР!»

"Ты — цар!", — сцвярджаў галоўны рэжысёр Рэспубліканскага тэатра юнага гледача Андрэй Андрасік, звяртаючыся да юбіляра, народнага артыста рэспублікі Міхася Пятрова. — Ты маеш права так звацца!"

Міхася Пятрова прымуслі сесці на белы трон з выявай царскай кароны, узнялі крэсла і пад урачыстую музыку вынеслі яго на сярэдзіну сцэны... Але юбіляр саскочыў з "царскага" крэсла і сказаў: "Не, я не цар!"

На ўрачыстай вечарыне, прысвечанай 65-годдзю славутага ТЮГаўскага акцёра, не раз гучалі хваласпеўныя словы. Нехта (з Нацыянальнага Рускага тэатра) нават сказаў: "Калі б не разваліўся Савецкі Саюз, ты (Міхась) даўно быў бы "народны СССР". "Не трэба, — адказаў ТЮГаўскі акцёр, — мне і гэтага (паказаў рукой "па горла") вось як хапае!"

Акцёр Міхась Пятроў ніколі не валодаў каларытнай знешнасцю. Ён не з тых, пра каго кажуць "заваявальнік сэрцаў" ці "прышоў, убачыў, перамог". Яго акцёрскі лёс складаўся не па "галівудскім сцэнарыі". Дзяцінства Міхась правёў у правінцыйным Ваўкавыску, паступіў у БДТМІ (Тэатральна-мастацкі інстытут) на курс Канстанціна Саннікава і Аляксандра Бутакова; потым Любоў Мазалеўская, галоўны рэжысёр ТЮГа, запрасіла яго да сябе і... усё. У ТЮГу ён і правёў усё жыццё, не ўяўляючы сябе без роднага тэатра і сёна.

Калегі, артысты ТЮГа, віншавалі Міхася Пятрова перафразамі з "хіта" пачатку новага стагоддзя — рок-оперы "Notre-Dame de Paris" ("Сабор Парыжскай Багамаці"), дзе кожны куплет знакамітага ўрыўка канчаецца словамі: "Я душу д'яблу аддаць за ноч з табой". Але ў акцёра Андрэя Кізіны замест гэтых нядобрых слоў прагучала "Я душу д'яблу... не аддам!" І ў гэтым жарце хаваецца вельмі важная рэч. Сапраўды, многія людзі гатовы аддаць душу чорту дзеля дасягнення пэўных мэтай. Ці не ведаем мы артыстаў, якія, не маючы аніякага акцёрскага таленту, дамагаюцца велізарнай папулярнасці? Але пра такіх акцёраў, як Міхась Пятроў, нават калі захочаш так сказаць — не скажаш. Знакамітасць, слава прыйшлі да яго шляхам звычайнага руху рэчаў. Проста малады чалавек меў талент, які ён на працягу жыцця развіваў, каб быць у гэтым жыцці камусьці патрэбным. І дайшоў да "народнага"...

Першы намеснік міністра культуры Уладзімір Рылатка ўзнагародзіў Міхася Пятрова "Ганаровым знакам" міністэрства.

Самы кранальны эпізод вечарыны — урывак са спектакля "Маленькі лорд Фаўнтлярой". Стары Хопс развітваецца са сваім маленькім сябрам, лордам Фаўнтляроем. У фінале эпізоду Міхась Пятроў абдымае свайго малодшага калегу і кажа: "Гэта мая замена".

...Шмат прагучала віншаванняў. Думаецца, што ўсе яны ішлі ад сэрца, хаця былі і так званыя "дзяжурныя словы". Не абышлося і без тэхнічных накладак (мабыць, ад залішняга хвалання з боку стваральнікаў прадстаўлення), канцэртных нумароў, якія з цяжкасцю ўпісваліся ў логіку мерапрыемства. Але за гэтай "шурпатасцю" не схаваўся добры настрой, які панавалі на сцэне і ў зале. Яго агучыла народная артыстка Беларусі Марыя Захарэвіч з Купалаўскага тэатра ("народная" — "народнаму"): "Анёла-ахоўніка табе, Міша, на доўгія гады".

Андрэй АХМЕТШЫН

НА ЗДЫМКУ: акцёр М. Пятроў

«АСВЕТНІКІ ЗЯМЛІ БЕЛАРУСКАЙ»

У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адкрылася літаратурна-мастацкая выстава "Асветнікі зямлі беларускай". Гэта першая выстава навукова-экспазіцыйнага праекта "Гісторыя беларускай літаратуры. Старажытны перыяд".

На выставе прадстаўлены мастацкія працы Віктара Барабанцава, створаныя ў жанры гістарычнага партрэта і пейзажа.

Віктар Барабанцаў — удзельнік шматлікіх рэспубліканскіх і замежных выстаў. У 2001 годзе стаў лаўрэатам прэміі "За духоўнае Адраджэнне".

Мастака хвалююць вобразы асветнікаў эпох Сярэднявечча і Адраджэння — Кірылы Тураўскага, Еўфрасіні Полацкай, Міколы Гусоўскага, Сымона Буднага.

Падчас адкрыцця выставы Віктар Барабанцаў зазначыў, што звярнуўся ён да гэтай тэмы яшчэ ў студэнцкія гады. Пасля былі працы ў жанры манументальнага жывалісу.

У пейзажных працах адлюстраваны гістарычныя мясціны і архітэктурныя помнікі Нясвіжа, Заслаўя, Навагрудка і Мінска.

На выставе экспануюцца факсімільныя выданні старажытных кніг, арыгінальныя рэчы.

Выстава працуе і чакае сваіх наведвальнікаў.

П. САЎТЕН

ЛАЎРЫ ЗА ПРЫЎКРАСАЕ ЎМЕЛЬСТВА

Рыгор Барадулін назваў Уладзіміра Караткевіча князем прыўкраснага ўмелства. "Дойлід, латнік, асветнік і рыцар" і сёлета быў ушанаваны ў Віцебску на дзень нараджэння. Напачатку віцебцы ўсклалі кветкі да помніка свайму вялікаму земляку. Упраўленне культуры аблвыканкама, гарвыканкама, абласное аддзяленне Саюза беларускіх пісьменнікаў наладзіла літаратурна-музычнае свята ў бібліятэцы імя Караткевіча. Там і прайшлі 19-я па ліку Караткевічаўскія чытанні, якія вёў Давід Сімановіч. А на літаратурна-музычнай імпрэзе шчыраваў са сваімі выхаванцамі-студэнтамі Анатоль Канапелька. Культурна-адукацыйна свята было ўручэнне абласных літаратурных прэмій імя Караткевіча. Лаўрэатамі 2002-га года сталі Франц Сіўко і бібліятэка імя У. Караткевіча. Супрацоўнікаў гэтай кнігоўні павіншавалі яшчэ і з 25-гадовым юбілеем. Своеасаблівым падарункам у фонды бібліятэкі быў запіс на магнітафоннай стужцы голасу Уладзіміра Сямёнавіча, зроблены мною яшчэ ў 1968 годзе, калі ён чытаў свае вершы, спяваў народныя песні і ўласны раманс, прысвечаны свайму адрасату любові.

Давялося ўдзельнічаць і ў падвядзенні вынікаў абласнога конкурсу на лепшы зборнік літаратурных твораў, прысвечаных роднаму краю. Баравікоў сёлета на Віцебшчыне было малавата, а вось новых твораў наўрамен Караткевічу выяўлена нямагла. Загадчык аддзела беларусказнаўства і краязнаўства Віцебскага абласнога аб'яднання па арганізацыі пазашкольнай працы Алег Куржалаў назваў пераможцаў конкурсу: сярод юных паэтаў Віцебшчыны — Анастасія Пыжыкава з-пад Оршы, Надзея Шук з Шаркоўшчыны, Андрэй Сузінь і Андрэй Гольдзін з Віцебска, Лідзія Ніякоўская з Наваполацка...

За сачыненне лаўрамі за прыўкраснае ўменне былі ўганараваны Таццяна Крук з Дзісны, Анастасія Амбразевіч з Віцебска, Алена Рулевіч з Браслава, Алена Аўгуціц з Дрысвятаў, Яна Наваградская з ушацкага Мосара і многія іншыя. Уручалі падарункі Алег Куржалаў, Франц Сіўко, Алег Салтук, многія дабрадзеі, якія парупіліся захаваць да творчасці сваіх землякоў набытымі ім памятнымі сувенірамі. Мне асабліва прыемна было перадаць зборнік гістарычнай літаратуры "Бацькаўшчына" мёрскім хлопцам — Людвігу Касатаму і Міхаілу Роліку, бо яны не толькі былі ўкладальнікамі мёрскага зборніка "Ядрыца", але адзіныя ў вобласці выдалі яго тыражом у 300 паасобнікаў. А сёння быць скарынаўцамі няпроста.

Уладзімір Караткевіч, углядаючыся з-пад белых крылаў вечнасці на віцебскія падзеі, пэўна ж, быў усцешаны. Бо ён, калі зноў згадаць радкі Рыгора Барадуліна, "...колькі жыў, варочаў валуны, — каб пачалі сыны за розум брацца..." Яго землякі даюць надзею: жыло, жыў і будзе жыць мастацкае слова Айчыны.

Сяргей ПАНІЗНІК

ЦІКАВАЯ СКУЛЬПТУРА

Мастак Анатоль Туркоў з горада Камянца далёка вядомы за межамі свайго гарадка. Яго работы дэманстраваліся на многіх выставах і сваім майстэрствам радалі вочы глядачоў.

А вось нядаўна ён стварыў арыгінальную скульптуру вясковай жанчыны-працаўніцы. Яму спатрэбілася ўсёго некалькі дзён працы, каб важкая калода дуба стала творам мастацтва і захапляла людзей.

А на коласаўскім свяце ў вёсцы Люсіна Ганцавіцкага раёна скульптура дэманстравалася з вялікім поспехам і атрымала высокую адзнаку.

Анатоль ХАРЛАМАЎ

1972 год. Амаль — зіма. (Во, калі глядзець з дня сённяшняга, адмежак часу: з'явілася некалькі пакаленняў чытачоў, змяніліся адносіны да літаратуры ў грамадстве...) Студэнцкая аўдыторыя журфака БДУ імя У. І. Леніна. Змрочна. Але раптам праз уваходзіць у яе, аўдыторыю гэту. Праз роднае слова...

"Зімнымі студзеньскімі начамаі, калі настала поўня скопчаецца на самыя гарадскія камяніцы і калі яе ўжо нельга адрозніць ад круглабокых вулічных ліхтароў; калі ў снежных тунелях астываюць машыны, якія так спышаліся вывезці мацлістую зіму за горад; калі заснежаны па самую шапку студзень, як стомлены чалавек, з крэткам укладваецца спаць на мяккія, узбітыя заваямі сумёты, — такімі зімнымі начамаі (я ў гэта веру) у многіх гарадскіх кватэрах самі па сабе, нячутна расчыняюцца вокны, і ў цёплых пакоях неак пановаму запахне халодны снег — ці то крохкімі ледзяшамі, ці то зябкім брызавікам".

Выкладчык, прафесар, у мінулым знавы журналіст-практык на хвіліну змаўкае, мусіць, каб мы ў гэтай паўцёмнай, прапахлай пылам аўдыторыі ўявілі "заснежаны па самую шапку студзень (снегу тады яшчэ не было), каб адчулі яго пах, каб убачылі, уявілі, як "расчыняюцца вокны" ноччу, і працягвае:

"Тады доўга варочаюцца на сваіх канапах і раскладушках вясковыя бабулькі, якія на зіму прыехалі ў горад,

Кніга тая, як гэта бывае ў студэнцтве, засталася ў некага ў інтэрнаце на Паркавай (зараз Машэрава). Там жыло нямагла пазтаў і пражыткаў, сапраўдных і ўяўных. І вось (абсалютна дакладна!) памятаючы сіпакоўскае "Акно..." з першага прачытання, ніколі яго не забываючы, думкава звяртаючыся да гэтага твора часта, у розныя, найбольш не лепшыя асабіста мае часы, аднойчы, у 1998 годзе набраўся нахабства і амаль запатрабаваў: "Дайце, Іван Данілавіч!.." — "Навошта?" — "На душэўную патрэбу". І сёння, калі раптам становіцца і мне "хмарна", адкрываю тое "Акно...", акно ў свет добрых людзей, у іх і самоты, і радасці. І тады разам з Янкам, Іванам Данілавічам Сіпаковым, іду ў яго родныя Зубрэвічы, у вёску дзяцінства будучага пісьменніка. І, перачытаўшы першыя старонкі, здаецца, паволі набліжаюся калі не да разгадкі, дык да разумення (майго, вядома, разумення) і пісьменніцкага, дык чалавечага таленту Івана Данілавіча. І шукаю паміж намі, сённяшнімі, такімі адукаванымі, разумнымі, ды часам непамерна жорсткімі адзін да аднаго, сувязь з людзьмі з тых нашых хат, з якіх усе мы. Ды з Зубрэвіч, у свет якіх некалі зімою ў горадзе пісьменнік Янка Сіпакоў і мне "расчыніў акно". У творы ж — гэта калі родныя Івану Данілавічу, дык цётка Саша (Ліксаша), а няродныя, дык дзядзькі Косця, Хрол, Нікіпар, цётка Каця, ды яшчэ многа хто рэальны, сярод каго рос,

Несумненна, у сённяшніх маладых, тым больш гараджан, сваё ўяўленне пра тую вёску. І гэтая пераклічка наўрад ці ўскалыхне чыю душу. А вось нашы... Ды і ўяўленне ў сённяшніх маладых пра тагачасных вясковых, ды і не толькі вясковых людзей, сваё. Тыпу, дурні былі. Маўляў, за што, дзеля каго высільваліся. Навошта... Чуў такое. Не раз. І нават у адной анкеце на пытанне, якім я ўяўляю сучасніка, адказаў "дзіўна" па сённяшнім часе): "Такімі, якімі былі бацькі, суседзі нашы". А ўвогуле, якімі былі, якімі яшчэ ёсць людзі. У вёсцы і горадзе. Сучаснік — той, хто сёння можа накарміць галоднага, суцешыць пакрыўджанага, хто ў любых, самых неспрыяльных умовах зможа застацца проста чалавекам. І, калі ўжо так, — сіпакоўскія зубрэвіцкія персанажы з "Акна...", асабліва жанчыны, бясспрэчна, на паверку больш сучасныя, чым, скажам, іншыя жанчыны нашага часу, у якіх пераважае не стваральнае, а разбуральнае. А яны, апошнія, паўсюль. І ў літаратуры — таксама. Так, ва ўсе часы будучы па-сапраўднаму сучасныя вясковыя кабеты, сярод якіх рос будучы пісьменнік. Хаця б тым, што жаночая дабрыва вызначае іх — тое, без чаго ніколі, "ні пры якой нагодзе" жыццё — не жыццё.

Здаецца, пра жанчын тых у 50—60-я гады напісана было шмат: зараз амаль не пішам. Як хто забараніў... (Ад каго пайшло?) Няма тады было напісана пра пасляваенных удоў. Не маю права меркаваць, у каго з пісьменнікаў лепш. Але скажу наступнае. Ні ў апавяданні, ні ў аповесці, ні ў якім рамане, дзе закранаецца лёс пасляваенных удоў, асабіста я не сустракаў такой да іх мужчынскай спагады, такога разумення жанчыны, як у трыццацігадовай даўнасці нарысе Янкі Сіпакова "Акно, расчыненае ў зіму".

"Колькі жанчын і ў маёй вёсцы, і ў іншых вёсках і гарадах ваіна сіпком упіхнула з радаснага даваеннага дзявоцтва, яшчэ сарамлівага замужжа адразу ў халоднае і самотнае ўдаўство,

ЗАКОН РАЎНАВАГІ ЯНКІ СІПАКОВА

каб дагледзець сваіх унукаў (на лета яны забяруць іх з сабою), варочаюцца доўга, аж пакуль нейкі абноўлены сон не выведзе іх праз гэтае акно, расчыненае ў зіму".

— Вось як трэба пісаць нарысы, — настаўляе нас, будучых "геніяў" журналістыкі, выкладчык.

— А то — "слаўна папрацавалі..." і "вывезлі сем вазоў гною", — выскокваю я, як Піліп з канапель. — Але ж гэта не нарыс — проза, — кажу далей, — літаратура".

У таго выкладчыка такое свавольства студэнта, між іншым, выклікае адпаведную рэакцыю. Вось наказ яго: ну дык ідзі з аўдыторыі, калі такі разумны, бяры ў кнігарню кнігу Янкі Сіпакова "Па зялёную маланку", прачытай, вызначы жанр, тады і пагаворым.

Такім чынам, першы раз гэтую кнігу нарысаў Янкі Сіпакова я набыў менавіта тады, у 1972 годзе. Менавіта тады, у далёкім юнацтве, прачытаўшы ў ёй "Там, дзе Сібір", "Ціхая Акіянія", "Па зялёную маланку", а найперш "Акно, расчыненае ў зіму", упершыню быў літаральна ашаломлены магіяй сіпакоўскага слова. Хаця да гэтага чытаў ягоныя вершы і ў "Сонечным дажджы", і ў "У лірычным выраі", і ў "Дні" — кнігах, які зараз разумею, сапраўднай пазэіі, якімі ён годна ўвайшоў у нашу літаратуру.

Тады ж таксама менавіта пад уздзеяннем названага твора ўзмацнілася ў мяне жаданне (аб ім я пісаў у адным са сваіх лімаўскіх матэрыялаў), бываючы ў якой вёсцы, дзе нарадзіўся хто з нашых пісьменнікаў, разгадаць: чаму менавіта гэтая зямля нарадзіла талент...

У аўдыторыю я вярнуўся праз колькі дзён. Пасля таго, як разам з аўтарам нарыса (падкрэсліваю жанр) праз тое ўяўна расчыненае акно пакінуў яго і мой горад. Той горад, што праз колькі гадоў жыцця ў ім стаў любімым і мне. Той горад, які ў хвіліну ці самоты, ці радасці стане "раптам нейкім мулкім" і мне, як і яму, пісьменніку, і да якога ён (як і я), з неярпеннем спышаўся і тады з усіх сваіх дарог, і зараз.

Дык вось: з аўдыторыі — у кнігарню. На яе. А потым ва ўяўленні — у яго, Янкі Сіпакова, Зубрэвічы, да яго герояў, людзей рэальных.

гадаваўся хлопчык Іванка Сіпакоў, распазнаючы дабро і зло.

Іншы раз, калі і ў сваім асяродку бачыш няшчырасць, зайздасць, варожасць, звычайную непрыстойнасць, здаецца, што мала ўжо такіх людзей, скажам, як той жа дзядзька Нікіпар. Звычайны селянін. З душою акцёра. Шчыры занадта. Ці не таму і ад людзей чакае шчырасці... Гэта ён, Нікіпар, некалі, калі сірата Іванка хадзіў у трыці клас, ездзіў з ім у лес па дровы. (Замыралі сіроты.) Той Нікіпар, які "цярапліва выцягваў са снегу, — піша аўтар, — і мяне і ссечаную алешыну, якую я цягаў да сабе".

І, здаецца, рэдка сёння ўжо сустранеш такога бескарыслівага. Але ці сустранеш заўтра, калі ўжо сёння чалавек у маленства паўсюль дзеўбаюць у галаву: кожны сам па сабе, і толькі так! А гэта гучыць, як чалавек чалавеку — воўк. А дзядзьку Косцю?.. Таго, які заўсёды "пах сухімі стружкам, свежымі сасновымі трэскамі, карою і смалою". Які ці не ўсёй вёсцы рабіў хатнюю абсаду, і з якога ў Зубрэвічах пачыналася сенакосная пара. Гэта ж са звону яго касы, калі бярэцца кляпаць і якой азваюцца косы астатніх вяскоўцаў, пачыналася вясёлая сенакосная пара:

І спявалі па дварах косы: "Добры дзень, добры дзень!" — "Добры дзень!" — "Сапраўды так, так". — "Чы ты?" — "Петракова". — "Ну, а я — Лукава". — "Як жывеш?" — "Як жыву?.."

так і не даўшы ім нацешыцца каханнем, нагледзецца ў замілаваныя мужавы вочы, пакінуўшы ім доўгі і тужлівы клопат удоў — чакаць".

І скажыце, хто з нас, шчаслівы ў сямейным жыцці, мае права асуджаць тых няшчасных, што не ўстрымаліся "ад спакусы нацешыцца хоць выпадковым каханнем"...

Гэта Іванка зразумее праз гады. Стаўшы пісьменнікам, аднойчы ён са сваіх няпростых дарог вернецца праз "Акно, расчыненае ў зіму" ў сваё Зубрэвічы. У краіну свайго гаротнага маленства. Адтуль ужо сталым чалавекам далікатна напамніць, што іншы раз мы, людзі, замілаваныя ўласным шчасцем, так і не бачым чужога гора, якога заўсёды хапапа, хапае сярод нас. Ды нагадае: да нейкага часу, жывучы побач з людзьмі, што адорваюць нас сваім бескарыслівым цяплом, не ведаем сапраўднай цаны цяплу таму. І здамаецца, і нас папросіць падумаць, адкуль карані зла, і адкуль карані дабра, і чаму зло такое жывучае. І чаму часам "звычайнае чалавечае сэрца, чуйнае, перапоўненае дабрывою сэрца, можа да такой ступені ачарсцвець, каб быць такім абыякавым да чалавечага гора..." Як у гэтым творы з паліцаямі (у іх жа таксама сэрцы), якія забралі за сувязь з партызанамі спачатку Іванкавага бацьку, а праз нейкі час і маці... Паліцаі, людзі, якіх некалі нарадзілі такія ж, як і нашы маці, хлопцы, што раслі і гадаліся сярод такіх жа дзядей, як і Іванка, забіраючы

на згубу яго маці весяліліся, пілі гарэлку ды абураліся, калі дзеці (трое) плакалі: "Цішэй вы, парасяты! Верашчаць тут, ажно нячутна — нават выпіць культурына не даюць!"

Хто з нас разгадае гэтую загадку прыроды — чаму людзі становяцца нелюдзьмі — і ці разгадае калі...

Кажуць, са зменамі часу незалежна ад нас у грамадстве мяняюцца паняцці добра і зла. Не ўлэўнены. Больш вопытныя мае калегі сцвярджаюць, што нібыта ў горы людзі больш яднаюцца, бо маюць большую патрэбу быць разам. Магчыма. Але калі гавораць аб гэтым, успамінаю словы светлай памяці Паўла Іванавіча Пруднікава, што зло ніколі не пераможа добра, як бы яно ні сілілася. Гэта гаварыў чалавек, які па даносе ў 30-я гады быў арыштаваны, які прайшоў змяное пекла, які ўсё жыццё, у любых абставінах не мог змірыцца са злом і пратэставаў супраць яго. Ведаю, і ў нашым пісьменніцкім асяродку гарлахватываю не надта любілі. Таму, што застаўся чалавек, а не прэзвартнем. Думаў зараз, перачытваючы "Акно, расчыненае ў зіму", што зубрэвіцкія самыя простыя людзі, сярод якіх без бацькоў гадаваўся будучы пісьменнік Янка Сіпакоў і якія ў любых абставінах проста заставаліся людзьмі, сваёй душэўнай моцай сгаюць у такія далі, да якіх многім нам сённяшнім разумным, мудрым ды геніяльным ніколі не сягнуць. Менавіта з нагоды гэтай, з нагоды душэўнай прыгажосці зубрэвіцкіх прасцякоў успамінаў лімаўскі артыкул цудоўнага паэта і перакладчыка Яўгена Міклашэўскага адносна нашага апошняга з'езду. Асабліва заключную частку артыкула. Сапраўды, што было б з многімі з нас, калі б з'езд той выпаў на 30-я ды іншыя гады... І што было б з многімі з нас сёння пасля з'езду, калі хлусня, паклёпы, абразы іншых літаратараў на сваіх жа калег літаральна захлэстваюць старонкі розных газет.

Разумею некаторае нараканне ў мой адрас: "Як пасмеў!.." Проста... Хаця прымаю адно: мабыць, можна было праводзіць і іншыя паралелі. Ну што ж, думаецца, адна паралель дакладная: са зменай часу ў нашым грамадстве нязменнымі застаюцца паняцці, што вызначаюць чалавека як такога. Думаю, няма патрэбы соты, тысячы раз называць паняцці тыя: іх у творах кожнага з нас няма. Гэтыя паняцці, зрэшты (у нас жа размова пра канкрэтны твор) "паказаны" як дыягназ чалавечнасці, "прысутны" названым ужо героям "Акна..." Янкі Сіпакова. А таксама, ці найперш, і цётцы Ліксавы, старэйшай сястры бацькі Івана Данилавіча Сіпакова: "Цётка Саша замяніла нам маці і бацьку, — піша пісьменнік. — Яна чакала, што хутка прыедуць і па нас, а таму, як толькі ў вёсцы з'яўляліся немцы (у Зубрэвічах яны не стаялі), цётка цалавала нас і гаварыла: "Дзеткі, гэта прыехалі па НАС (выдзелена мною. — У. С.) ужо". Яна не адмовілася ад нас, не кінула нас, хоць гэта і ёй пагражала смерцю". Але, аддаючы ёй належнае за тое, што выратавала, пісьменнік праз гады ўжо не асуджае і тую цётку, якая адмаўляла сіротам у прытулку: "...дзіўна было б яе вінаваціць за гэта — яна, маці, таксама ратавала сваіх дзяцей..."

Цётка Саша, як зразумела з твора, выправіла юнака Янку Сіпакова ў вялікі свет. У Мінск, вучыцца. З Оршы ехаў на даху вагона. І помніцца яму, як адтуль здымалі яго міліцыянеры. І як замест таго, каб завесці ў каталажку, падсаджвалі назад: паказваў атэстат сталасці... Цяжкі то быў час, голадна, холадна.

Не ведаю, можа, у тым, што скажу далей, з гэтым няма ніякай паралелі. Але мне бачыцца іншы, наш час. Іншае, распытнае, сп'янае ад нялюдскай раскошы жыццё сённяшніх валадароў. "Число им есть". Няма ж ліку па ўсёй былой вялікай краіне бедным, гаротным, абяздоленым. Тым, хто яшчэ нядаўна адчуваў сябе чалавекам.

Не, не паралель з "Акном...": іншая сітуацыя, іншыя людзі, паняцці, час. Толькі не паўтарылася б: таму і тут — свае людзі... Пазней, пасля першага прачытання нарыса "Акно, расчыненае ў зіму", я буду чытаць літаральна ўсё, што напіша выдатны пісьменнік Янка Сіпакоў. Ва ўсіх жанрах. Я стану яго пастаянным чытачом, як і тысячы іншых. Маіх суайчынікаў ды людзей з многіх

краін. Але, захапляючыся яго творамі, за ўсе гэтыя амаль трыццаць гадоў, калі ўпершыню пачуў радкі з "Акна..." так і не асмелюся выступіць у ролі крытыка пісьменніка Янкі Сіпакова. Адно — нярэдка буду называць у сваіх артыкулах пра літаратуру з якой нагоды яго імя, што напісаў па тэме. Чаму? Думаю, чыстая, бясстрасная крытыка такіх, як у яго, твораў, напісаных душою (не выседжаных, як нярэдка бывае ў нас — адсюль, мабыць, і фальш) не можа падпадаць ні пад які разбор. Гэта, па-мойму, як разабраць па вянцы, па дошчачцы, па цвічку, па цагліны хату, а потым казаць, якая яна была прыгожая і як цёпла, утульна ды ладам у ёй жыла сям'я.

Мяне ж, як разумею, перш за ўсё і прываблівае цяпло і святло "хаты" створанай пісьменнікам, энергетыка яе насельніку, жыццядайны імпульс ні на каго не падобнага гэтага мастака.

Таксама пазней з горыччу, расчараваннем, з абурэннем я даведаюся, што той шануны прафесар, які некалі адкрыў нам, студэнтам, "Акно, расчыненае ў зіму" Я. Сіпакова, чамусьці амаль адразу ж стане праціўнікам гэтага твора (з выкладчыкам пра жанр мы так і не пагаварылі). А менавіта ён, уваходзячы тады ў нейкія важныя структуры, будзе катэгарычна супраць, каб кніга нарысаў Янкі Сіпакова "Па зялёную маланку" (у ёй жа "Акно...") атрымала Дзяржпрэмію. І ні тады, ні цяпер не будзе мне зразумела: чаму так... Тым не менш, Дзяржаўную прэмію ў галіне літаратуры Іван Данилавіч Сіпакоў атрымае. Пазней. У 1976 годзе. За кнігу пазэіі "Веча славянскіх балад"...

Затое будзе зразумела, чаму аўтар "Акна...", кнігі "Усе мы з хат" і многіх-многіх іншых ніколі ні на каго не будзе трымаць злосці — высакароднасць яго адтуль, з дзяцінства: некалі паразумнеюць, палюднеюць.

Таксама значна пазней вызначу я для сябе, што многія нашы пісьменнікі пакалення Янкі Сіпакова, і ён, вядома, у сваіх творах створаць аду беларускаму агароду, які выратаваў ад галоднай смерці дзяцей, што перажылі вайну. Яны таксама, пісьменнікі тыя, і Сіпакоў, канечне ж, а то і найперш, створаць гімн беларускай хаце, у якой, нягледзячы ні на якія навалы, і па сёння захаваўся дух дабрні, чалавечнасці. Ужо ў наш час я вызначу для сябе, што менавіта пісьменнікі яго пакалення ўсё гэта зрабілі раней, чым пісьменнікі іншых літаратур у сябе. (Нашы пісьменнікі, калі прэзікі, ды з яго пакалення, — то Пташнікаў, Чыгрынаў, Сачанка, Стральцоў, Гіль, М. Капыловіч, Кудравец, Адамчык, Паўлаў, Місько, Масарэнка, Левановіч, Кузьмяноў, Казько, Каршукоў, Карамазяў, Дзятлаў, Гаўрылін.) І ўжо ў наш час, як і многія калегі, жахнуся, што мы, маючы створаны ім бясцэнны духоўны набытак, невядома з якой прычыны на бяду сваю хаваем яго ад дзяцей і ўнукаў нашых. (Саромеемся перад іншымі ўсіх гэтых нашых дзядзькоў Косцяў, цётка Ліксавы ды тысяч і тысяч іншых, такіх, як яны, сярод якіх мы раслі?)

Таксама ўжо ў наш час зразумею, чаму, чым мяне так вабіць "Акно, расчыненае ў зіму". А таксама чаму ўжо сёння, як ніколі раней, зноў і зноў буду засяроджвацца над адкрытым пісьменнікам у яго нарысе законам жыцця, названым ім самім законам раўнавагі. А фармулюецца ён так: "На нашай яшчэ не зусім дасканалай зямлі існуе вельмі дасканалы закон раўнавагі. Каб ніколі зло не магло перамагчы добра, на кожнага дрэннага чалавека нараджаецца ладны дзесятка добрых, шчырых, душэўных..."

Але, таму і жывём.

Уладзімір САЛАМАХА

Р. С. Калегі ўдакладняюць адносна недаступнасці юным лепшых твораў нашай літаратуры мінулых гадоў: у адным з апошніх нумароў часопіса "Малодосць" за 2002 год зроблена спроба вярнуць дзецям такі наш духоўны набытак, як "Адзін лапаць, адзін чунь" Міхася Стральцова. Дык вітайма першую ластаўку! Але, вярнуць бы, ці ўвесці лепшае ў школьныя праграмы, якія, па сведчанні многіх выкладчыкаў, маюць патрэбу ва ўдасканаленні і аднаўленні. Найперш — праз выдавецтвы.

Захарова, 19

РЭДАКЦЫЙНА-
ВЫДАВЕЦКАЯ
ЎСТАНОВА
«ЛІТАРАТУРА
І МАСТАЦТВА»

прымае да разгляду:

выдавецкія праекты самай шырокай тэматыкі;
выканае ўвесь спектр рэдакцыйна-выдавецкіх паслуг (ад рэдагавання рукапісу да выдання і распаўсюджвання кніжнай прадукцыі);
арганізуе рэкламу і прэзентацыю выданняў.

Вул. Захарова, 19, тэл. 284-85-25.

Выдавецкая ліцэнзія — ЛВ № 570 ад 23 кастрычніка 2002 года, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

МЫ — БЕЛАРУСЫ!

Як горда, як пашанотна павінны гучаць два гэтыя словы ў сэрцы кожнага з нас! Мы — нашчадкі славітага старажытнага славянскага роду, дзеці зямлі, што, нягледзячы на ўсе навалы, войны і катастрофы, якое ўжо стагоддзе корміць-поіць нас, і мы а б а в я з а н ы памятаць пра гэта. Абавязаны — і перад продкамі, што не далі вынішчыць ні зямлі, ні мовы сваёй, і перад нашчадкамі, што ўзжадаюць і чыстае крынічнае вады, і чыстага, спеўнага слова беларускага, бо і ім, як нам, не жыць без гэтага...

Як пацвярджае шматвяковы вопыт, ніякія і нічыя ўказы і загады не створаць нічога ні ў эканоміцы, ні ў культуры, калі грамадскасць — усе мы! — будзем абыхавымі і бяздзейнымі.

Усё — і ва ўласным дабрабыце, і ў дабрабыце нашай краіны — залежыць ад нас. Ад нашай адданасці сям'і, справе, Айчыне. Ад нашай упэўненасці ў сваёй сіле, у сваёй праваце. Ад нашай перакананасці ў сваім праве гучна, горда заявіць усяму свету: мы — б е л а р у с ы !

Няхай жа акцыя па стварэнні кнігі "Мы — беларусы!" стане агульнаацыянальнай, агульнанароднай!

Узгадайце род свой, азірніцеся на жыццё сваё, на ўсё, што выклікае ў душы пачуццё гонару, — і пішыце.

Агульнымі нашымі намаганнямі кніга "Мы — беларусы!" пазначыць наша месца ў свеце і ў часе, былым і цяперашнім, стаўшы кропкай адліку для новага стагоддзя, для новага тысячагоддзя.

Пішыце на адрас: 220005, Мінск, вул. Захарова, 19, рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і мастацтва"; EMAIL: gazeta_lim @ tut. by.

НАВІНЫ «ЛІТАРАТУРНАГА КВАРТАЛА»

16 студзеня адбылося чарговае пасяджэнне суполкі маладых творцаў "Літаратурны квартал". На ім былі абмеркаваны прапанаваныя для разгляду вершы Аксаны Спрынчан. Са сваімі меркаваннямі выступілі Наталля Дзянісава, Сяргжук Мінкевіч, Таццяна Барысюк, Алена Багамолава, выдавец часопіса "Купфэар Віленшчыны" Міхась Казлоўскі, кардынатар суполкі Людміла Рублеўская і галоўны рэдактар "ЛіМа" Віктар Шніп. Былі выказаныя крытычныя заувагі, а таксама адзначаны вартасці пазэіі Аксаны. Абмеркаванне адбывалася ў форме дыскусіі. У выніку падборка вершаў Акса-

ны Спрынчан была рэкамендаваная да друку на старонках "ЛіМа" як асобная публікацыя.

Іншыя ўдзельнікі пасяджэння таксама пазнаёмілі прысутных са сваім творчым плёнам. Вершы чыталі Алена Багамолава, Таццяна Барысюк, Алег Алекса, Іна Собаль.

Для абмеркавання на адным з наступных пасяджэнняў "Літаратурнага квартала", якія адбываюцца ў памяшканні рэдакцыі па чацвяргах а 18 гадзіне, сваю пазытыўную нізку прапанавала Таццяна Барысюк.

"Літаратурны квартал" запрашае маладых творцаў да ўдзелу ў пасяджэннях.

ІМПРЭЗЫ

ВЕЧАРЫНА Ў РЫЗЕ

У Рызе ў Цэнтры латышскай культуры прайшоў вечар, прысвечаны песням Беларусі Якубу Коласу і Янку Купалу. Тут гучалі вершы пазтаў і песні на іх словы ў выкананні салістаў Рыжскай філармоніі. У канцэрте прынялі ўдзел беларускія фальклорныя калектывы з Рыгі, Даўгаўпілса і Ліенаі. На вечары прагучалі словы аб пазтах казалі Часовы павераны ў справах Беларусі ў Латвіі Віктар Іваноў, а таксама госці з Мінска: пісьменнік Уладзімір Гніпамедаў, мастак Васіль Шаранговіч. Тут была прадстаўлена і выстава ілюс-

трацыі В. Шаранговіча да пазмы "Новая зямля" Я. Коласа. На вечарыне былі запрошаныя мастакі з Рыгі Вячка Целеш і Васіль Малышчыц, рэдактар газеты "Прамень" Лявон Шанавец, дырэктар Беларускай школы ў Рызе Ганна Іванэ, беларускія актывісты і прадпрымальнікі Рыгі Валянціна Піскунова, Мікола Буры і Васіль Зайцаў, народная цаліцельніца Любоў Міронава, а таксама аўтар гэтых радкоў. На вечарыне былі і паслы Расіі, Польшчы і Кітая.

Станіслаў ВАЛОДЗЬКА

МОЖНА ПАПІСАЦА І СЁННЯ!

Шаноўныя чытачы! На першае паўгоддзе 2003 года на "ЛіМ" можна падпісацца і сёння. Кошт індывідуальнай падпіскі на адзін месяц — 2500 рублёў, на квартал — 7500 рублёў.

Індывідуальны індэкс — 63856.

Кошт ведамаснай падпіскі на адзін месяц — 4000 рублёў, на квартал — 12000 рублёў.

Ведамасны індэкс — 63857.

НА ХВАЛЯХ БЕЛАРУСКАГА РАДЫЁ — ЛІТАРАТУРА

Першы Нацыянальны канал прапануе, як звычайна, аўтарскія праграмы Навума Гальпяровіча, Святланы Шалімы, Галіны Шаблінскай, Ірыны Шаўляковай у аўторак, сераду, чацвер, пятніцу ў традыцыйны час — 22 гадзіны 30 хвілін.

3 панядзелка па пятніцу ў 24.00 гадзін "Кароткія гісторыі" — айчынная і замежная класіка, сучасная літаратура.

У суботу — у 10.45 — "Літаратурны праспект", а ў 17.00 — "Жывы гук".

У нядзелю — у 14.00 — "Беларускі альбом", а ў 21.30 — "Канцэртная зала".

Хочацца звярнуць увагу на перадачы пад рубрыкай "3 фондаў радыё", якія гучаць на канале "Культура" штотдзённа ў 17.00. У панядзелак радыёспектакль "Час дыназаўра" па п'есе Л. Шэрбач, у аўторак — урыўкі з рамана І. Мележа "Подых наваліцы", у чацвер — "Я спасцігаю свет" (пазнавальная праграма), у пятніцу — А. Пушкін "Казка пра залатога п'юніка". У нядзелю — "Тэатр перад мікрафонам": І. Козел "Папараць-кветка". Радыёспектакль І. Мележа "У завіруху". Інсцэніроўка паводле рамана "Ігрок". У. Маякоўскі "Незвычайнае здарэнне". Верш чытае аўтар.

Іншыя праграмы канала "Культура":

"КЛУБ ДАМАСЕДАЎ". Панядзелак-аўторак, як звычайна, у 11.00 працягваем чытанне рамана У. Караткевіча "Хрыстос прыязмліўся ў Гародні". У сераду, у гэты ж час — праграма М. Прохар "Хранограф", а ў чацвер — "Натхненне" В. Макаравіча.

"ЛІТАРАТУРНЫ АЎТОРАК" у "Сімфоніі дня" 28 студзеня прапануе сваім слухачам наступныя перадачы: у 12.10 — "Дзеяслоў" Л. Рублеўскай, у 13.10 — "Таленты з глыбіні" М. Прохар, у 14.10 — "Магія творчасці" З. Каваленкі, у 14.40 — "Сугалоссе" У. Дзюбы пазнаёміць з перакладам апавядання балгарскай пісьменніцы Стаменкі Хрыстовай "Узвышэнне справавода", у 15.00 — "Ліставанні" І. Рыбіцкага, у якіх перапіска І. Тургенева з П. Віардо, у 15.30 — "Пазычны радыётэатр" прапануе спектакль "Мой свеце ясны" паводле творчасці М. Стральцова. І завершыць "Літаратурны аўторак" на канале "Культура" праграма Г. Шаблінскай "Гаспода", пачатак у 16.10 (паўтор у суботу, у 10.10).

Н. К.

ПАЭТЫЧНАЕ ПАДАРОЖЖА ПА РОДНЫМ КРАІ

Так называлася літаратурна-музычная вечарына, што прайшла ў Браслаўскім доме культуры. У ёй прынялі ўдзел сябры літаратурнага аб'яднання Браслаўшчыны "Ветразь надзеі" Тэрэза Крумплеўская, Вікторыя Кузняцова, і Яўген Расалай, а таксама госць з Латвіі Станіслаў Валодзька. На вечары гучалі іх вершы і песні на іх словы, у тым ліку і прысвечаныя Браслаўшчыне, даўгаўпільскага кампазітара Аляксандра Рудзя і кампазітара з Браслава Альберта Белуса. Песні выконвалі браслаўскі фальклорны ансамбль "На панадворку" і салістка Лідзія Прусакова.

Гаспадары свята выказалі спадзяванне, што паэтычнае падарожжа па родным краі будзе мець добры працяг.

Н. К.

КРЫТЫКА

"3 пункту гледжання ісціны тое, што я гавару, мае не большае значэнне, чым тое, што я пішу: і тое і другое — занадта літаратура"

(з "Дзённіка" Ж.Рэна)

Кожны паэт — чалавек будучага. Нават старажытны Гамер... Хоць, пэўна, праўдзівей было б сказаць, што гэта сама Паззія ёсць праекцыя і пожадам нашай магчымай будучыні, а значыць — і высокай несмяротнай сілай, што выношваецца і вырастае, як крылы для паднебнага палёту, з таямнічай вечнасці чалавечай душы...

Мне вельмі цяжка без пшчоты,
Мне невыносна без любві,
У вэлюме адвечнай цноты,
Што зацягнула у цянёты
І ціха мовіла: — Жыві.
Ці не жыві — рабі што хочаш:
Знікай, хварэй, атруту пі...
А калі раптам з шляху збочыш, —
Як смелы птах — сябе забі!
Упаўшы з неба на каменне,
Але не стаўшы на калені
Прад жорсткасцю, прад забыццём,

ЦВЯРОЗЫ ХМЕЛЬ СТАРОГА ВІНА

Застаўшыся надзіва свету
Яго даверлівым дзіцём.

Гэты выдатны верш з новага зборніка паэты Святланы Каробкінай "Амфары зялёнае віно" ("Беларускі кнігазбор", 2002). Святлана не з навічкоў, не з пачаткоўцаў, але і не з тых утравелых вершаскладальнікаў, якімі поўніцца птушыны лес беларускай паззіі. Яна — заўсёды дэбютант. Прычым, дэбютант напавядомы, а таму — з пэўнай доляй таямнічасці... Я сачу за такімі паэтамі (за іх жыццём, і творчасцю) са значна большай увагай, чым за ўсімі іншымі нашымі "кананізаванымі" пры жыцці вершатворцамі. (Трэба зазначыць, што сярод апошніх таксама ёсць сапраўдныя і, час ад часу, іх не абмяноўць творчыя ўдачы, пра што сведчыць выдатная паэма Уладзіміра Някляева "Паланез".)

Святлана Каробкіна — паэтка з наканававым лёсам зямной пакутніцы. Выпрабаваная і нягодаў, што спадарожнічаюць такім, "пазначаным Богам", людзям, на яе долю выпала аж празмерна. Гэтак многа, што падчас усё тое, што ўжо не месціцца ў глыбокіх сховах яе душы, пачынае прабівацца вонкі...

Стамілася жанчына між дарог,
Стаілася між зарасляў ажыны.
Яе не бачаць іншыя жанчыны
І ведае аб ёй адзіны Бог...
Ажыны назбіраюць у збанок
Стамлёная, знямоглая жанчына,
Чырвоная і чорная ажына...
Назад тры крокі і наперад крок.
Куды яшчэ — не ведае сама,
Але ідзе стамлёная, спяшае
І падае, з гары назад спаўзае,
Пасля ізноў над безданню лунае.
Над ёю кружыць восень нездарма
І ў снег растання хутае зіма...

Зусім нядаўна, будучы ў гасцях у вядомай нашай пісьменніцы Алены Васілевіч (адной з нямногіх, хто тонка вычувае паззію, ведае, чытае і піша пра яе), завяліся мы пра новую кніжку Анатоля Сыса.

— Ах, Лёначка, вы ўжо надта яго ўзвялічваеце. Паэт той, чые радкі і строфы застаюцца ў людской па-

мяці, і пасля, як эстафета, перадаюцца нашчадкам. Вось вашыя радкі памятаю, а Сысавы не... Проста вам дадзена Богам, кажучы Пушкіным, "милость к падшим призывать"... Вы апякуецеся таленавітымі і зогэ та вам — паклон, але ж не перабольшвайце ў іх тое, што ёсць насамрэч...

— Алена Сямёнаўна, паверце, па вялікім рахунку, я перад Сысам — шараговы вершаскладальнік... А што наконт Купрэва ды іншых, то яны адносяцца да маіх літаратурных "падпораў" у друку з абсалютнай прахалодай, а падчас нават з пагардай... Усе таленавітыя людзі ганарлівыя і добра ведаюць сабе цану... Маўляў, нам літаратурных падчак не трэба, самі пазычыць можам... Гэта зводдаль на іх гледзяхы мінорна-ідылічная карцінка складваецца, а насамрэч неардынарныя творчыя натуры вымагаюць да сябе асаблівых адносін... Такіх высвечвае не блізкі, а далёкі час...

— Ой, Лёначка, памыляецеся вы... На тым наша палеміка і абрывалася. Я непахісна заставаўся пры сваёй дум-

Вочы пасталелі, птушкі адляцелі,
Восень скалыхнула сэрца пачуццём,
Толькі наталіцца душы не паспелі,
Як узняўся вецер, дождж
і буралом.

Ледзяныя вочы у зімовай ночы,
Стыне ўсё жывое — мёртвым
хоць бы што.

Людзі засынаюць,
нібы жыць не хочуць,
Нібы іх не грэе на зямлі нішто...

Гэткая, у сваёй рэальнасці, сустрэла яе родная Беларусь. Незайздросны лёс Айчыны нечым напамінаў яе ўласную жаночую долю: смерць маці, адзінота, неразуменне родзічаў і аддаленне літаратурных калегаў... Падобнае становішча змушае чалавека зачыняцца ў таемстве сваёй душы, куды не пранікае рампава-тэатральнае святло зямной рэчаіснасці. І ў супрацьвагу гэтаму будуюцца свой унутраны свет — мройлівы, саснёны, нетрывалы, але — прыгожы, зманлівы і, як падаецца самому дойдзіду, справядлівы... Зрэшты, у такім свеце паэты і намагаюцца жыць. На жаль, не доўга там выт-

рымліваюць, бо, у рэшце рэшт, ім хочацца не толькі бачыць самімі змысленую выяву, але і адчуваць яе рэальнасць: хочацца спарадкаваць душу ў яшчэ жывой плоці, бо дзённае святло ўсё ж "здымае" тую начную "кіношную" заслонку, якой паэт намагаўся адгарадзіцца ад жыцця прагматычнага грамадства:

Белыя вершы, сінія вершы...
Плача завая,
што студзень завершан,
Люты п'е слёзы зіміцы нагбом...
Выжывем, пэўна, а можа, памром?
Хто яго ведае... У вершах зімы
Неразгаданыя курчацца сны...
Пара прачынацца, а сілы няма
З сабою змагацца, пазбыцца ярма
Лядовай няволі, загадкавых сноў...
Пара прачынацца, вяртацца дамоў.

Так, які б ні быў наш дом — пара брацца за яго ўпадкаванне, пара ўдыхнуць у яго намерзлыя сцены свой нацеплены дух, хоць няблага было б абагрэць яго і натуральным зямным цяплом. Зрэшты, прасцей жыць ідылічнай прагай немагчыма:

Ад адзіноты можна звар'яець,
Павесіцца ці нават атруціцца...
О, Божа, дай мне розум зразумець,

Павінна дзе душа мая гняздзіцца.
Даламажы туды мне даляцець,
Дзе ў амфарах гліняных Дыяніса
Віно даўно пастаўлена старэць
Пад варту маладога кіпарыса...

Ды ўжо ж! Бо і сама разумее: "Па-
ра ўжо пісаць мемуары, // А я ўсё
вершы і вершы..." Але як і за што ты
яе асудзіш, калі насамерч:

Гэту распач нічым не адужаць,
Гэту распач нічым не разбіць.
Трэба быць вельмі моцнай і дужай,
Каб ля гнёздаў разбураных жыць...
Мо зляцець на край свету адгэтуль?
Толькі ведаць бы, дзе ён, той край,
Дзе не будзе самотна паэту,
Дзе стварыць ён захоча свой рай.

Пішучы гэтую рэцэнзію ў два захо-
ды, у кароткім перапынку паміж імі я
прачытаў падараваны зборнік вершаў
вядомай у нас рускамоўнай паэткі
Людмілы Турбіной. "Ускользаючае чу-
до" называецца. Даволі трапны назоў. І
— вершы цудоўныя. Ды, адклаўшы
зборнік, неўзабаве адчуў, што гэта ўсё
ж не новыя вершы. Не ў тым сэнсе,
што ўжо раней я чытаў іх у перыёдыцы
ці ў іншых яе кніжках, не. Проста гэтыя
вершы не новыя сярод вядомай мне
сусветнай класічнай паэзіі. Яны, пэўна,
новыя ў творчасці самой паэткі і, магчы-
ма, будуць новымі для прыхільнікаў яе
таленту, але не новыя для самой Паэзіі
ўвогуле. У іх няма новага вызначэння
чалавека, часу і эпохі. Новыя вершы
здараюцца вельмі рэдка, як і самі Паэ-
ты. Але тут пачынаюцца стасункі з Уся-
вышнім — і я замаўкаю... (Хіба дзеля
большага раздражнення публікі выкажу
яшчэ адну суб'ектыўную думку: на
працягу апошніх трыццаці гадоў у бела-
рускай літаратуры змаглі напісаць Ю-
ВАЕ толькі М.Стральцоў ("Адзін па-
паць, адзін чунь", "Смаленне вепрука")
ды Ю.Станкевіч ("Любіць ноч — права
пацукоў") — у прозе, А.Разанаў
("Шлях-360") ды М.Купрэў (не даве-
дзеныя да ладу творы жыцця — у па-
эзіі.)

З гэтай прычыны я змушаны пры-
знаць, што і вершы Святланы Ка-
робкінай таксама не новыя. Нават для
беларускай паэзіі. Аднак жа сама па-
этка ёсць. Гэта адчуваецца, хоць само
адчуванне я не магу вам патлумачыць
простымі словамі. Што праўда, не
ўпэўнены, ці можа яно так быць: паэт
без вершаў альбо вершы без паэта?

Хоць падобныя прыклады ў гісторыі
літаратуры знайсці можна. Некаторыя
вучоныя спрабуюць даказваць, што
сляпы Гамер не з'яўляецца аўтарам
"Іліяды" і "Адысеі". І наш Паўлюк Ба-
грам — па сутнасці паэт без вершаў.

Але гэтыя прыклады не тлумачаць
таго, што я намерваўся сказаць, а
толькі пацвярджаюць тое, што напіса-
ла сама паэтка: "І здавалася мне —
задушу // Я ў сабе несвядомую
прозу"...

Ці не таму "пад тонкай вокладкаю"
сваёй кніжкі яна пакідае нам "слоў
нанізаных маністы", за якімі хавалася
шматлікі і шматлікі свет адзінокага
чалавека, які нашай паэтцы хочацца
згарманізаваць у адно цэлае і жыцця-
дайнае, як і належыць сапраўднаму
творцу.

Бо ў чалавечым жыцці няма пустой
марнасці, Саламон. Няма дарэмнасці.
Усё, што было, ёсць і будзе — існае...
покуль над намі ўзышаецца Неба...

Калісьці ружы адвітуць,
Пасохне вінаград.
Мяне дарогі завядуць
У іншы дзікі сад.
Але і там, сярод квятоў,
Сярод пладоў і він
Я буду памятаць любоў
Мне дарогіх хвілін.

А вы думалі, што ўсе апісанія Вілья-
мам Шэкспірам драмы жыцця стварыў
Крыстофер Марло? Як бы не так! Усё
гэта словы, словы, словы...

Леанід ГАЛУБОВІЧ

ДАНІНА ПАВАГІ

ПАМЯТАЙМА, ШТО ЎСЁ СВАЁ — ДАРАГОЕ!

"Усё сваё — дарагое". Пад такой назвай у аддзеле рэдкай
кнігі бібліятэкі БДУ культуры была арганізавана выстава з
кнігазбору Мікалая Міхайлавіча Грынчыка (1923-1999), пры-
свечаная памяці любімага выкладчыка, паважанага вучонага,
загадчыка кафедры беларускай мовы і літаратуры БДУ куль-
туры, Велькага Чалавека, як называлі яго студэнты. Аўтар ма-
награфій пра творчасць Я.Купалы, Я.Коласа, М.Багдановіча,
А.Куляшова, П.Глебкі і іншых, Мікалай Міхайлавіч быў заўзя-
тым аматарам кнігі, меў значны кнігазбор, частку якога ахва-
раваў аддзелу рэдкай кнігі БДУ культуры. Апошнія гады свай-
го жыцця ён выказваў шчырую апеку дзейнасці аддзела, быў
ініцыятарам і сааўтарам многіх сумесных праектаў і мерапры-
емстваў.

Напэўна, каб засталася яшчэ крыху часу ў М.Грынчыка, мы
змаглі б прачытаць цікавейшую кнігу яго ўспамінаў. Аднак, на
вялікі жаль, многае з таго, пра што ведаў і расказаў Мікалай
Міхайлавіч сваім блізім і сябрам, рассяяна толькі ў іх памяці.
Добра б было, каб да 80-годдзя Мікалая Міхайлавіча з'явіла-
ся кніга ўспамінаў яго вучняў, паслядоўнікаў і сяброў.

З напісанага Грынчыкам нельга не згадаць яго сціплы нарыс
пра сябе, які быў надрукаваны ў бібліяграфічным пака-
зальніку "Мікалай Міхайлавіч Грынчык" (Мн., 1993) з новай се-
рыі "Дзеячы навукі і культуры Беларусі", заснаванай бібліятэ-
кай БДУ культуры. Нам хацелася б, каб больш шырокае кола
людзей пазнаёмілася з думкамі і поглядамі М.Грынчыка, та-
му і аддаём у друк яшчэ раз гэты матэрыял.

Лора ДОУНАР

"МОЦ СЛОВА — СІЛА ДУХУ"

Да такой высновы кожны ідзе сваім
непаўторным шляхам. У мяне вера ў
сілу і прыгажосць роднага слова звяза-
на з імем Янкі Купалы. Многія яго анта-
лагічныя вершы ведаў яшчэ ў дзяцінстве
напам'яць, перапісаўшы іх лацінкай
(кірыліцы нас у польскай школе не вучы-
лі) у свой школьны сшытак з "Хрэста-
маты..." І.Дварчаніна ў 1936 г. ("Вора-
гам Беларускай", "Над Нёманам",
"Мужык" і іншыя). Яшчэ тады ва ўмовах
акупацыі Заходняй Беларусі інтуітыўна
адчуў, што адзіным надзейным абарон-
цам правоў і гонару беларуса з'яўляецца
літаратура.

Незабыты след у юнацкай душы
пакінула канцэртнае выступленне М.За-
бэйдзі-Суміцкага ў Трэцім дзяржаўным
ліцэі і гімназіі імя І.Лявелева ў Варшаве
(1937 г.). Па просьбе слухачоў ён пра-
спяваў некалькі беларускіх народных
песень ("Калыханка", "Зялёны дубо-
чак", "Лявоніха" і іншыя). Эфект быў
нечуваны — яго вынеслі на рукі з акта-
вай залы пад бурныя воклічы захаплен-
ня!! Для мяне ж асабіста гэта быў сап-

раўдны гаючы глыток свайго роднага
паветра на засмужаных вуліцах даваен-
най польскай сталіцы.

Вучоба ў роднай беларускай школе
пасля вераснёўскіх падзей 1939 г.
(г.Слонім, Косаў) толькі паглыбіла
юнацкія захапленні, а вобраз Андрэя
Лабановіча стаў маім ідэалам на ўсё
жыццё. Марыў стаць настаўнікам род-
най мовы і літаратуры. Аднак мары гэ-
тыя здзейсніліся толькі праз восем га-
доў, калі паступіў у Гродзенскі
педінстытут (1948 г.). Тут, нарэшце,
даў волю сваім філалагічным зацікаў-
ленням, з вялікай карысцю вывучаў
спадчыну такіх карыфеяў навукі, як
Я.Карскі, А.Пыпін, А.Вяслоўскі і іншыя.

Як вядома, беларускі фальклор у
пасляваенныя гады вывучаўся даволі па-
вярхоўна, ён абмяжоўваўся пераважна
жанрам калгасных прыпевак-дрындус-
шак, аднак летнія экспедыцыі, вывучэн-
не фактычнага матэрыялу, працы дарэ-
валюцыйных фалькларыстаў перакон-
валі мяне, што вяршыніны здабыткі нашай
класічнай літаратуры непарыўна
звязаны з народнымі вытокамі. Самая
эстэтычная сутнасць фальклору, яго
маральны кодэкс дае магутны духоўны

імпульс кожнаму, асабе творчай, тале-
навітай асабліва.

Чаму? Гэтае пытанне зацікавіла мяне
з першых крокаў даследчай працы
(1954 г.) у Інстытуце літаратуры імя
Я.Купалы. У выніку з'явілася мая пер-
шая манаграфія "М.Багдановіч і народ-
ная паэзія" (1963 г.). У сярэдзіне 60-х
гадоў паралельна з працай над чаты-
рохтомнай "Гісторыяй беларускай літа-
ратуры" (калектыўная праца) пачынаю
вывучэнне праблем мастацкага фальк-
ларызму ў кантэксце асноўных гісторы-
ка-літаратурных з'яў і працсаў XIX —
пач. XX ст. (манаграфія "Асновы бела-
рускага вершаскладання", 1973 г.).

Праца ў галіне крытыкі цесна звяза-
на з праблемамі літаратурна-фальклор-
нага ўзаемадзеяння, яна ў значнай ступе-
ні пашырае ці канкрэтызуе некаторыя
тэарэтычныя вывады маіх літарату-
разнаўчых прац.

Звяршаючы свой кароткі экскурс у
мінулае, не магу не адзначыць, што
працаваў заўсёды з пачуццём асабістай
адказнасці, сумлення, без кан'юктур-
ных рэверансаў, даволі модных сярод
навуковай браці... і ў гэтым адчуваю
цяпер пэўную сатысфакцыю.

Аднак з трывогай мушу зазначыць,
што мая рамантычная вера ў сілу і ма-
гутнасць мастацкага слова ў апошні час
прыкметна слабее... На нашых вачах
звужаецца яго ўплыў на многія сферы
нацыянальнай культуры, асабліва на
грамадскую свядомасць. Як тут не
ўспомніць словы беларускага Баяна з
верша "Прарок":

Так гаварыў і з рабства клікаў
Людзей на волю той прарок,
Ждучы з трывогаю вялікай
Ад іх адказу неўнарок.

А людзі, глянуўшы на сонца,
Адказ казалі грамадой:
— Па колькі ж нам дасі чырвонаў,
Калі мы пойдзем за табой?

Верш напісаны ў пачатку XX стагод-
дзя (1912 г.), але наколькі ён сугучны
нашаму часу. Паэт адкрыта папярэ-
джае сваіх сучаснікаў і нашчадкаў —
будзьце пільнымі, не праспіце волю, бо
за яе прыйдзецца плаціць не "чырво-
намі", а пакутлівым лёсам цэлых пака-
ленняў.

Не забывайце, людзі добрыя, гэты
наказ Паэта, шануйце сваё роднае Сло-
ва, змагайцеся за сваю Праўду, а дала-
мога Вам у гэтай справе ўсемагутны
Бог...

Мікалай ГРЫНЧЫК

І КАРАНІ, І КРОНА — ЖЫЦЦЯДАЙНЫЯ

Часам падаецца, што ў наш час, калі
хто вершаў і не піша, дык хіба толькі
лянівы. Ва ўсякім разе ў недзяржаўных
выдавецтвах і іншых структурах, якім,
паводле ліцэнзій, дазволена гэтым зай-
мацца, выходзяць штогод дзiesiąткі, калі
не сотні паэтычных зборнікаў. Паколькі
яны звычайна не надта аб'ёмныя, сродкі
на выданне не так і цяжка знайсці. Тыя,
хто прэтэндуе на званне "паэт", апы-
нуліся ў лепшым становішчы, чым пра-
заікі альбо крытыкі. Апошнім трэба,
каб выдаць кнігу, знайсці не адну тыся-
чу долараў, што, вядома, не рэальна, а
каб з'явілася кніга вершаў, дастаткова
некалькі сотняў. Калі, вядома, праявіць
разваротлівасць...

Ды я не збіраюся падказваць, як усё
зрабіць, а пра тое, што сам па сабе гэ-
ты працэс лёгкасці не такі і блігі. Калі
прыняць пад увагу, што сярод паловы
можна напаткаць і зерне. А кніга Але-
ся Клышкі якраз і адносіцца да тых
зборнікаў, якія не важна, дзе выйшлі, а
важна, якімі выйшлі. Дарэчы, пабачыла
яна свет у Беларускам выдавецкім тава-
рыстве "Хата", а наконт твораў, дык,
не сумняваюся, што чытач, які не аб-
мяжоўвае свае інтарэсы толькі знаём-
ствам з класікай ці аддае найпершую
ўвагу модным літаратурным плыням,
знойдзе для сябе нямала цікавага.

Праўда, нельга сказаць, што
А. Клышка хапае зоркі з неба. Але ў

чым яму нельга адмовіць, дык у адкры-
тасці. Пра такую паэзію звычайна ка-
жуць: хоць нягучна, але вельмі шчыра.
Найперш А. Клышка ўдаюцца вершы, у
якіх гучаць матывы любасці да роднай
зямлі, Бацькаўшчыны, а аўтар паўстае
чалавекам неабякавым. Больш за тое,
яму баліць, што многае пакуль адбыва-
ецца не так, як хочацца. Аднак над
тэарэтычным роздумам абавязкова бярэ
верх цявэрозны аптымізм:

Не згіне з карты родны кут
І не сцерці назвы Беларусі,
За яе, гаротную, малюся,
Каб пазбавіў, Божа, ад пакут.

Алесь Клышка ўмее быць і цікавым
пірыкам, калі душа ягонага пірычнага
героя быццам пачынае ўбіраць у сябе
ўсё харастова наваколля. У гэты момант
нараджаюцца радкі, кранальныя сваёй
першароднасцю:

Так ціха, што чутна, як цені
На роўнядзь вады ляглі.
І выйшлі з казкі ёлкі,
І побач моўчкі прыселі
На беразе срэбнай ракі.

Паэтычны малюнак спакваля набывае
новую афарму, становіцца больш ураж-
вальным:

Заснуў за пагоркам вецер.
Удалечы бачны кастры.
І месяц, да яснасці ветлы,
Спусціўся на дно ракі.

І вось ужо завяршаліся акорд гэтай
дзіўнай гармоніі, што складаецца з таго
вечнага, чаму няма ні пачатку, ні канца,
а чалавек назіральны, не пазбаўлены
пачуцця заміпавання, заўсёды будзе
знаходзіць у гэтым адметнасць, няз-
менна радуючыся пабачанаму, убіраю-
чы яго ў сябе і прапускаючы праз сябе:

Прышла на спатканне дарога.
Ёй губы цалуе раса.
І ранку чакае ля стога.
Як страж, у маўчанні строгім,
Сагнуўшыся, дрэмле кася.

Увайшлі ў кнігу і вершы-прысвячэнні.
Асобныя з іх адрасаваны блізім лю-
дзям. Акрамя таго, прадстаўлены і тва-
ры, напісаныя па-руску. Па датах,
што пастаўлены пад імі, бачна, што
А. Клышка, сын горада, як і многія, не
адразу прыйшоў да беларускай мовы.
Але не мог не прыйсці, бо яго душа на-
поўнена родным, блізім, дарагім. На-
поўнена беларускасцю.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

ПРАЦЭС ЭРОЗІІ, АЛЬБО ПРЫНЦЫП БУМЕРАНГА

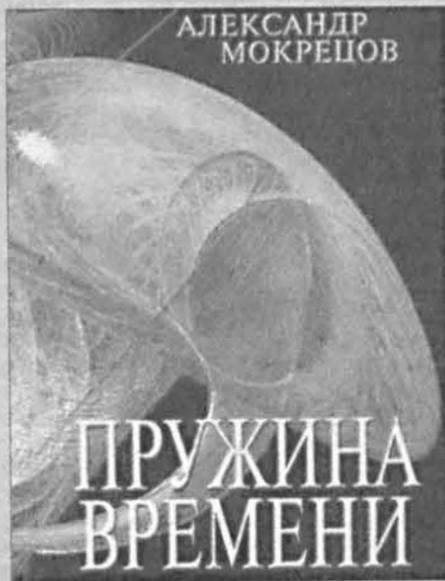
Мінула вясною Алесь Макрацоў перыядычна не даваў мне спакою ў часопісе "Крыніца". І трэба прызнацца, яго высілкі аказаліся недарэмнымі. Некалькі яго вершаў мы ўсё ж выдрукавалі.

Я ведаў, што А.Макрацоў доўгі час пісаў вершы па-руску. Але ж і ў чорным сне не спілася мне, што менавіта іх выдасць ён кніжкай за ўласны кошт, якую і прынясе ў... якасці падарунка. Буду шчырым, мяне гэта данельга засмуціла. Калі я спытаў у аўтара: чаму! — ён адказаў проста: шкада стала зробленага, усё ж столькі год пісаў, няхай застанеца памяць...

— А беларускамоўны зборнік?
— Пазней трохі, як грошы знойдуцца...

Вось яна, падумаў я, звычайная праява нашай нацыянальнай ментальнасці. Чужога прамінулага — шкада, а сваё неабходнае — недзе там з краёчку пачакае...

А ў нашым выпадку яшчэ высоўваецца і такі пасыл: маўляў, паэзія — гэта мова душы, а душа разумее ўсякую чалавечую мову... Усё гэта так, ды ёсць адно "але"... Каб выяўляць з душы Паэзію, трэба, каб яна змовілася з тваім кроўным родам і акаляючым светам — іначай што і каму яна скажа! Значыць, душа наша найперш засвойвае родавую (родную!) мову, з

якой і выкрышталізоўваецца Паэзія. Усё іншае — пераклад, а значыць, другаснае...

Я так разумею (маю свой пакутны вопыт). І гэта не мараль, схільная да крытыканства адносна канкрэтнага вершатворцы, які, дарэчы, у падобным "душевном порыве" далёка не адзінокі на прасторах былога СССР, і ў Беларусі ў прыватнасці.

Што да самой кніжкі Аляксандра Макрацова "Пружина времени", то ўвогуле гэта чытальны, псіхааналітычны, не зайзды "удобоваримые" стихи на няроднай аўтару мове (апошняя адчувальна ледзь не ў кожным вершы). Усе яны адпавядаюць канонам класічнага вершаскладання, маюць адаптаваную рытмічную сістэму, рыфмоўку і мастацкую тропіку. Адным словам, вершы роўныя і сур'ёзнай крытыцы не падлягаюць. Паэт разумее і свядома трактуюць засвоеныя "азы" перабудовы адрэджанскай тэматыкі. У народзе пра такіх кажучы: не на словах бы, а на справе... У дачыненні ж да А.Макрацова — наадварот: на словах бы!

Вось цытаты з ягоных вершаў, якія пра гэта сведчаць:

"Не Купалы святое слово
Продолжает моя строка, —
Отличается сына говор
От родной земли языка".

(У апошнім радку працываецца не-прыкрытая асацыяцыя з М.Багдановічам: "Цвяток радзімы васілька".)

"Национальные мужи,
Хлебнув на Родине чужбины,
Развенчивают миражи
И реставрируют святыни."
"Увеча белорусский дух
На историческом откосе, —
Распространяется вокруг
Национальная эрозия."

Шаноўны Алесь, тваімі б вуснамі ды мёд піць... А паколькі піць пакуль няма чаго і няма за што, то, ведаючы цябе як чалавека шчырага і сумленнага, пачакаем падобнай нагоды да, будзем спадзявацца, хуткага выхаду ў свет тваёй новай паэтычнай кніжкі. Беларускай. Не толькі духам, але і словам. Удачы і плёну табе.

ЛеГал

Генадзь ПАШКОЎ

І РАДАСЦЬ, І БОЛЬ, І НАДЗЕЯ

Ступаць у чысты снег
ні боязна,
ні смела.
Ён на алтар вядзе,
вядзе душу і цела.

У светлыню ступай,
хмялі душу азомам.
А скрушнае няхай
адвееца са званам.

На скроні,
далані —
нябеснае прычасце.
Ідуць Хрышчэння дні —
мароз,
агонь
і шчасце.

ЗВАНЫ

Удараць медныя званы,
і загудуць званіцы неба.
Завуць да святасці яны,
а іншага душы не трэба.

Не трэба іншага,
грахоў вакол — на поўнай
мерцы!
Святы Георгій на кані
і той, нібыта ў паняверцы.

Замры, стары!
Заціхні, мал!
Суцішся, свет бесперастанны!
Будзі,
узвышаны метал,
збівай грахоўныя кайданы!

Ад былінкі малой
да самога свяціла
зіхаціць навакол
найчысцейшае дзіва.

Апусціся на лёд,
зазірні ў азарыну.
Жыццядай-кісларод
сініх вочак пакінуў.

У прыцемненым сне,
аглядаючы глыбы,
ходзяць вяла па дне
зalachоныя рыбы.

Акаваны, цячэ
пушчы цёмнае з краю
нескароны ручэй,
стыні шкло выгрызае.

Парушынкi іскраць
над сінечаю вадкай.
Проста страшна ступаць
крышталёваю кладкай.

Такое сонца
выпырснула ў вочы!
Такая воля,
і такі мароз!
Скрозь — чысціня, аб'інелая
ноччу,
пірамідальных елак і бяроз.

Як нехта ўдарыў
крамянёвым крэсівам.
Яшчэ ударыў, грэючы мароз.
Нібыта Свет,
прапаўшы, уваскрэснуў
у неабсяжным росхрысце нябёс.

Светла на лузе і чыста.
Сінь перадзімняя спрэс.
Думае думу вячысты
сонцам падсвечаны лес.

Ціха над заваддзю дзынькне,
быццам слізне па плячы,
белаю,
тонкай лядзінкай,
месяц настылы ў начы.

Закружыўся першы снег
на ўрачыстыя яліны.
У высокіх вершалінах
пошум радасны прабег.

Над сцяжынай змерзлай звон,
па яловых лапах колкіх
рыжахвостая вавёрка
завілася, што агонь.

У імшарніку густым
і высокая асіна,
і глыбокі след ласіны
закаваныя
у стынь.

Бласлаўлены светлы час,
як прасцяг раздолля,

калі ... Ападае снег на плечы,
як апошні,
першы раз.

Скупое студзенскае сонца, —
ледзь узышло —
і ўжо няма! —
падсвеець рыбаку
ў палонцы,
што ён на лёдзе недарма,
як зазвініць тугая леска
і ўспыхне ў снезе

вугалёк —
трапечацца
зямлі палескай
чырванопёры акунёк!

СЦІШАНЫ ЛЕС, АПУСЦЕЛЫ

Крок за крокам —
па гулкім карэнні ў бары:
то выжара — у пнёўі,
то ў лісці — паляна.
А здаецца, учора крывёю зары
у малінніках дзень наліваўся
духмяна.

Вось і ўсё...
Апусцеў і адразу панік,
ледзьве лета малінавы звон
адспявала.
Вунь на кволай грывніцы
імхоў пухавік
дзеразою зялёнаю зашнуравала.

ВОСЬ ТАБЕ І МАЕМ

Перанёсшы на гарбе
войнаў ліхалеці,
шчыт кавалі мы сабе,
жыць каб вольна ў свеце.

Думай:
"Бацькаўшчына — перш!
Гэтым будзь шчаслівы!" —
заклікаў даклад і верш,
спелячы парывы.

Не даеў,
не далюбіў,
не даспаў народзе.
Спадзяванкамі ён жыў.
Маналіт узводзіў.

Выгіналіся ламы, —
прагрызалі шахты!
І не ведалі, што мы
будзем мець з той вахты.

Як жа так
нас развялі?!
Вось табе і маем:
сваёй зброяй,
кавалі,
у сябе страляем!

Такая радасць ёсць:
накручваюцца слёзы,
калі прабе наскрозь
іскрысты дух марозу!

Разлог з лясой і хат.
Зямлі і неба сіла.
Скіруецца пагляд
да мудрага свяціла.

Кладзеш глыбокі след
праз белізу бярозаў.
І молішся на Свет,
на чысціню і розум.

Імжыць сяйво драбнюткага дажджу. Быццам праз вялікае, неабдымнае рэштата выціскаюцца нябёсамі волка-набрынялыя аўчыны хмараў. Сцякаюць кроплі самасейнымі слезамі па шпатакой лістоце бярозак і клёнаў, па налітых гаркавым сокам ягадах арабін, па нязрушных валунах, якія, быццам волаты, уздымаюцца з зямлі на дзесяткі кіламетраў ад былога Асінаўскага замка. Хінуцца долу густыя, ногі не пацягнуць, травы па лугавінах і вольных ад рэдкалесся лапіках-палянках. Абмываюцца ад дзённай спекі крамяна-ядраныя, хрумскія капляюшыкі-галоўкі баравікоў ды падасінавікаў, абабкаў і сямеек лісічак з плоймай чорных груздоў. Няма каму іх збіраць. Чэзнуць яны, трупехнуць, паядаюцца смажамі ды жукамі, сточваюцца ненажэрнымі лічынкамі грыбных мух, збіваюцца капытамі ды лапамі лясной жывунасці.

Ад гнётка-цяжкага, прыземістага замка князя Воліса і ягонага сына Севалада засталіся толькі згладжаныя часам разваліны. Разбурылі яго рукі тых на-

лацістыя, быццам грэчневым мёдам шчодро намазаныя, — сосны. Карэнні дрэў глыбока аплялі падмурак замка, які яшчэ высіўся над няроўнай, буграстай зямлёю ці не ў рэшт чалавека, прабіліся і ў падземелле замка, у бясконцыя, як падавалася, паграбкі і былыя вінныя ды харчовыя кладоўкі-схованкі. Густая, на палец таўшчыней, цвіль пакрывае іх сцены, бародамі звісае са шчарбатай столі. Цяпер тут кажанам і жукам-рагачам раздолле ды вольніца. А яшчэ бясплоднаму прывіду, які няўтомна і няўлоўна гоісае не толькі па развалінах замка, каля возера-балотца, але і па вузкіх калідорах падземелля. Лёгкай пушынкаю праплывае ён між рознага друзю, не ўздрыгвае ад ягонага дотыку нават павуцінне з высушанымі мухамі на маленькіх праёмах-акенцах, праз якія прабіваецца ў падземелле цьмянае, быццам вечаровае, святло. Ні днём, ні ноччу не знаходзіць здань спакою, бяшмуна шастае ўлетку па квецені траў, над дзьмухаўцамі і купкамі кратавіня, над сцябінамі піжмы і палы-

лацэ, раптам ускрыкнуў драч. Ды так адчайна і безвыходна, быццам перад сконам. Можна было падумаць, што ўчэпіста-неадступная смерць сціснула птушыную глотку. І зноў цішыня. Нейкая глухая, усёпаглынаючая, без пачатку і канца. Такое адчуваеш, калі нагінаешся ў вялізную бочку, каб дастаць з самага донца пару апошніх салёных агуркоў. Поўня ж дастойна, з гонарам, як паванпенка, выплывала, узбіралася на неба, да сваіх зіхатлівых дочак-зорак.

Вось яна вялізным зласнаватым дыскам павісла над лесам. Усяго на некалькі сантыметраў, а ўжо праз мірг вока, нашмат паменела, успаўзла на сярэдзіну неба. І адразу ж заліла наваколле казачна-ірээальным святлом, якое адначасова зачароўвала і наводзіла страх.

Выбраўся з падземелля і прывід Кацярыны. На імгненне затрымаўся на паўразбураных прыступках, а пасля, не азіраючыся, паплыў па друзю з камянёў і цэглы да вышэйшай бакавой сцяны, што найбольш узвышалася над спляканым замкам. Цяпер Поўня вісела над

Анатоль КАЗЛОЎ

І ЯНА АЖЫЛА

УРЫВАК З РАМАНА "МІНСК І ВОРАН, ПАРЫЖ І ЗДАНЬ"

шчадкаў, хто некалі будаваў, узводзіў і даглядаў камяніцу. За прамільгнулыя стагоддзі і гады шмат чаго змянілася ў свеце: сыходзілі ў нябыт пакаленні, нараджаліся, стваралі гісторыю, не так цяпер і важна, добрую ці дрэнную, сыны і дочки зямлі Магілёўскай. Праносіліся над шырокімі палямі і бязмежна-дрымучымі лясамі свавольна-незацугляныя вятры і вятрыскі, бураломы і навалніцы. Не-не, не толькі прыродай народжаныя, але і рукамі, душама людскімі створаныя.

Замкавы парк, раней дагледжаны і прыгожы, як лялька, цяпер выглядаў звычайным лесам з вываратнямі і заваламі, трупехлымі пнямі і мурашынымі хаткамі з бурай ігліцы. Больш-менш упарадкаванай засталася толькі ліпавае аля, з магутных, утрох не абхапіць, дрэў. Каб патрапіць на яе, трэба было праісціся па зарослай травой брукаванцы, уздоўж якой цягнулася з аднаго боку нейкая гаспадарчая пабудова, яна захавалася крыху лепш за сам замак.

У алей раскашавалі дзятлікі. Паўсюль іх бачылася такое мноства, што здавалася, быццам птушак спецыяльна сюды сагналі з бліжэйшых лясцоў, альбо, напавіўшы ў велькія мяхі-снцікі, прынеслі хента і выпусціў. Маўляў, тут вам самае месца. І яны, як сапраўдныя, шчодрія працаўнікі, завіхаліся на кары магутных дрэў. Нястомна перастукваліся, нібы вясковыя касцы кляпалі, наводзілі косы перад першай летняй касавіцай.

Але над усім прасторам-прасцягам былога замка, над кожным бліжэйшым ад яго лапіку зямлі кружыла ў паветры нешта хвалюючае, нават нудотнае, што выклікала ў душах людзей, якія сюды вывадкава заходзілі, незразумелую паніку, палахлівасць, а ў таго-сяго і дэпрэсію. Імгненную і шалёную. Мо таму і абміналі разваліны замка жыхары бліжэйшых вёсак і сёл. Нават гаспадарлівыя хутаране не квапіліся на дрэнную, вышэйшага гатунку цэглу, з якой можна было і печ у хаце скласці, і падмурак пад любую пабудову ўзвесці. Нічога не баялася толькі рознагалосае лясное птаства з увішнімі дзятлікамі, ды лісіцы аблюбовалі гэта месца. Нораў іх паўсюдна не злічыць. Заходзілі ласі з касулямі, семі дзікіх кабанцоў, прамільгвалі папахлівыя даўгавухія зайцы, а часам спыняліся каля развалін і шэрыя ваўчыцы з вывадкамі.

Зараз за возерам, якое князю Волісу далася ў спадчыну разам з замкам ад прадзедаў і якое цяпер нагадвае з прыгаршчы балотца, парослае трыснягом і аерам ды асакою-разучкай, — густа растуць хмызнякі і гонкія карабельныя сосны. Вятры-вятрыскі прынеслі некалі насенне з далёкіх зямель, кінулі ў глебу, і яно пацягнулася напачатку вольнымі дрэўцамі да сонца і нябеснай сінечы. Міналі леты і зімы, вёсны і восені — мацнелі, убіраліся ў сілу пасадкі-ветрасейкі. Цяпер ужо нават на развалінах замка, сярод растушчанай цэглы, россыпу невялікіх, па кулаку, і гнёткіх пудавікоў, што і некалькім дзібелым мушкетам з месца не зрушыць. І тут таксама выпрасталіся, выцягнуліся ўвышкі за-

ну, сярод здзічэлых кустоў бэзу і чаромхі-канкалушы, а зімою праплывае блакітнавата-ружовая, трапяткая постаць над гурбамі, замеццю снегу між дрэў, над сумётамі, каля развалін, па ліпавай алеі, палыхаючы вавёрак ды вэраб'ёў з сініцамі, якія прылятаюць сюды паласавацца не аббытым ветрам насеннем, што засталася яшчэ на ліпах. І ніводнага слядочку не застаецца пасля прывіду на бялюткай пухлянай прасціне снегу, не парушаюцца карункі інею на прутках арэшын, на дубчыках маладога асініку. Бесцялесная здань праходзіць праз усё, што трапляецца на яе шляху. Хоць часам бязважкія рукі і парываюцца, наважваюцца сашчыкнуць падмёрзлыя, як кроплі крыві яркія, ягады з калінавых кустоў, ля азярца-балотца, але ж марны гэта занятак. Як вада скрозь пальцы жывой плоці, праскокваюць спелыя ягады праз далонь прывіду. Нават не шалахнуцца, не затрымцяць ад неадчувальнага дотыку.

За мінулыя стагоддзі тысячы людзей бачылі здань увачавідкі, сустракаліся з ёю ў парку і на руінах замка, у прылеглых лясках і каля княжацкага возера. Чулі прыглушаны стогн-галашэнне, які часта разносіцца па наваколлі. І лягла на гэтыя мясціны забарона-табу. Ніхто з жыхароў-тубыльцаў не адважваўся прыйсці сюды ні днём, ні днём Божым, ні ноччу цёмнай. Нават не ганялі скаціну пасвіцца на сакаўныя, некратуныя травы, бо кожная сустрэча з прывідам Кацярыны несла людзям невылечныя хваробы, ад якіх каналі смельчакі за лічаныя дні, высыхалі за гадзіны, не раўнуючы, як скрылікі яблыкаў у гарачай, выпаленай дубовымі дрывамі печы. Горш за бубонную чуму баяцца вяскоўцы з сьлячанамі, хутаране ды прыезджыя ў госці да іх гарадчухі сустрач са зданню. Вось чаму не збірае ніхто каля былога замка ні грыбоў, ні ягад у самыя ўрадлівыя гады, не ловіць рыбы ў азярцы, не прыходзіць на паляванне, хоць тут лясной жывунасці распладзілася, як у ахоўным запаведніку. Усяму віноку — прывід Кацярыны, які азлобіўся на ўвесь род людскі.

Вось і сёння ўжо вечарэе. Прыцемкавая шэрань пераходзіць у густаватую і цёплую, бо цяпер жа сярэдзіна лета, як згатаваны расол, ноч. І ўсё ж лёгка, ледзь упоўная, стыласць пражылкамі адчуваецца ў пахладалым паветры. Азярцо князя Воліса, а пасля і Севаладава, выдыхнула з сябе празрыстую тканку туману. Павісла яна, зачэпіўшыся за вяршалінкі аеру, над самай вадою, а пасля, быццам апамятаўшыся, папаўзла на бліжэйшыя кусты вербалозыя ў нізінках і ўпадзінах, прасачылася між камлёў дрэў, аблашчыла шурплатую паверхню валуноў і датыкнулася, нарэшце, разбураных рэштках замка. З-за далёкага грэбня лесу, які, быццам затупленыя пікі, падпіраў неба, паказаўся ярка-парпурны краёчак начнога святліва. Папахлівай, ледзь заўважнай пазалотанай асвятлілася нізкія, з фіялетавым адлівам, воблакі-хмары. Яны былі падобнымі на падрыхтаваную для праства кудзелю. А на недалёкай лугавіне, у тумановым ма-

самюткай запракінутай галавою здані, якая цягнула свае бязважкія рукі да племістага святліка ночы.

«О, вечная маці мая, за што, скажы, учынілі такое злычынства са мною людзі? Тыя, каго я кахала, каму ніколі бяды не чыніла. І да якога дня нязнанага пакутаваць мне прывідам бясплодным ды бесцялесным? — узмалілася здань да Поўні. — Я хачу, нарэшце, спакою, хоць і не натолена маё сэрца дзівочае мужчынскаю ласкай, а цела не спазнала любові гарачай. І ўлонне маё жыццяднае не выпусціла ў свет белы нашчадкаў, якія б род прадоўжылі, а ў старасці мае балесныя вочы цешылі. Здрадзіў, подла здрадзіў, загубіў сваю Кацярыну Севалад разам з палюбоўніцай. Яму добра, ён мае магілу і пліту на ёй гранітную, а я пазбаўлена нават і гэтага. Дзе ж справядлівасць, Поўня-паўніца? Не нажылася я ў цэле людскім, не ведам прытулку і цяпер. Завісла між небам і зямлёю. Хачу помсты, бязмежнай помсты хачу я. Усім спадкаемцам, наступнікам Севалада і Марфачкі, куды б іх лёсам не заняло. Да сёмага калены пашлыкатаць бы іх нервы, толькі пасля гэтага супакояцца душа і косткі мае ў балотнай багне».

Перакацілася Поўня ад левай рукі здані да правай і зноў завісла над галавою, пульсуючы, пераліваючыся чырвона-чорнымі фарбамі, быццам расплаўленая лава ў жарале вулкана, які ненарокам, зусім нечакана прачнуўся ад утомнага сну.

«Памагу табе, ланна, не пакіну ў самотнай адзіноце. Нагледзелася я на твае штоночыныя пакуты ў незлічоных гадах стагоддзяў, — далацела да слыху Кацярыны. — За ўсё людзі павінны плаціць у сваім жыцці. Нічога проста не даецца ім, як мне з сонцам. Ты за сябе і іншых адмарнавала, ці ж не пара сплаціць даўгі, га, князеўна?»

«Пачула, нарэшце пачула, неўміручая, усясільная, залатая Поўня, — страсянуўся, захістаўся прывід на сцяне камяніцы. — Ой, сілы неспазнаныя і нябачныя, колькі ж чакала я гэтай заповітай хвілінкі-імгнення? Ведаюць пра тое толькі пакаленні кажаноў, якія са мною дзялілі падземелле».

«Той, хто ўмее чакаць, заўсёды атрымлівае спаўна. Простая, здаецца, але вечная, нязменная ісціна. Праз мітуслівасць і паспешлівасць анічога трывалага не створыцца. Егіпецкія піраміды і Сфінкс пры іх ужо пяць тысячгагоддзяў адстаялі, а і цяпер яшчэ ўсім вольтам яны волаты. І ніколі не разгадаць іхняй тайны галавам людскім, як не зразумець той сілы і здольнасцяў, якімі надзяляю я цябе, князеўна Кацярына».

Яшчэ не заціхла ў ночы апошняе слова-шэпт, як апусціўся з Поўні на прывід промень святла спялугага.

Здань затрапятала, быццам яе працяла наскрозь электрычным токам. Ярэй замігцелі зоркі на небе. У гушчары лесу хорам завухалі пугачы, да іх далучыліся совы-сіпухі, а з падземелля замка праз вузенькія акенцы-шчыліны чарадою выляталі ў змрок пісклявыя кажаны. Яны цесна-цясненька акружылі прывід, трапяталі скуранымі крыльцамі над самай галавою паненкі, але стараліся не патрапіць у промень святла, які з кожнай хвілінай усё накаляўся і мацнеў.

Кацярына раптам адчула, як у яе трапяткую тканку ўлівае Поўня цялесную цеплыню, напаяюць плошца, а ў пальцах рук, ног, на шыі запульсавала, пацякла, пабегла гарачая кроў, праяснелі вочы. Яна ўжо можа языком аблізаць сасмаглыя губы, адчувае босымі пяткамі зямлю, нават растушчаныя кавалачкі цэглы пад падэшвамі.

Кацярына са сваёй прывіднасці ўбіраецца ў новае цела, быццам у нядаўна скроеную сукенку. Яна проста наоў нараджаецца, дышае, усмоктвае ў сябе п'якія пахі лесу, дажджу, лета, мінулых зімаў і вёснаў, восеньскага жаўталісця, гарадской ліхаманкавай мітусні, якой яшчэ аніколі і не бачыла, калі не лічыць даўнейшыя ўспаміны пра Магілёў, Менск, Варшаву, Парыж. Так, яна некалі з бацькам Ладыславам там была, падарожнічала, але ж мінулі стагоддзі. Цяпер, ведае Кацярына, ужо новае тысячгагоддзе заклінула зямлю, узяло ў свае абцугі-абдымкі. Усё мінае і ўсё змяняецца. І князеўна ўжо не тая, якой была да дня вяселля свайго. Яна іншая, сучасная. Поўня закладае ў ейны мозг усю багатую інфармацыю, што назапасіла чалавецтва за бясконцыя гады Кацярынінага прывідства. У яе і сьвядомасць, жаданні, звычкі, нават памкненні іншыя. Начное святліла не зачэпіла толькі былой прыгажосці князеўны.

«Памятай, я адпуская цябе ў новае жыццё, — чуе Кацярына, — але толькі на тры дні і ночы, пакуль знаходжуся ў поўнай сіле, калі ж пачынаецца схадок, ты павінна вярнуцца сюды, у падземелле замка, бо бясплоднай зробішся, як балотны камар. Тры дні і тры ночы ў цябе, князеўна, запасу. Цешся, любіся, помсці. Чаго б ні захацела, на што б ні паклала вока сваё — будзе табе. Падумаеш, захочаш — і ўсё споўніцца. Толькі памятай, не забудзь — гэта на тая суткі, пакуль я ў сіле. Усё, дзівачынка мая, гуляй, ляці ў вялікі свет людскі. Я паўсюль прыглядваць за табою буду, не пакіну, каб у бяду якую не патрапіла».

Кацярына адчувае, як Поўня заахочвае, падпіхвае яе да гульбішча-гулянкі. Чуе словы, якія пакрысе заціхаюць, раствараюцца ў бязмежнасці нябеснага прасцягу, але ж яшчэ далацяюць да вушэй: «Не бойся, дурнічка, усё дазволена, не думай пра дрэннае, а кідайся на жыццё, быццам згаладалае дзіця на кавалак мяккага бохана. Усё атрымаецца гладка, нідзе не зачэпішся спадніцаю за востры кол, нават ніколі волас з твай галавы не спадзе. Ну, давай, разняволься, шырэй усміхніся, страсяні галавою, няхай косы расчэша свавольнік-вечер, расшчапі пухляна-прагняныя губы. Яны ж у цябе, князеўна, ненажэрныя — неспаспальна-скавпныя. Раскінь рукі ўшыркі і хапай тое і тых, хто табе даспадобы. Не стрымлівай сілы, якая, быццам кіпень, бурліць у цэле. Цеш яго, запаяні ласкамі, дай волю фантазіям, не стрымлівайся. Вось так, ага, вось так. Малайчына».

— Ого-го-го-го! — разнеслася над наваколлем. — Я жыву, адчуваю, хачу. Маё сэрца і цела перапоўнена жаданнямі!

Ад грамавога голасу юркнулі вецер з сутоннай ноччу ў далёкую лагчыну ўпадзіну, якую гадоў пяцьдзесят таму асушылі меліяратары. Яны, радзімыя, дапялі нават і сюды, у балотна-лясныя ку-

(Працяг на стар. 14-15)

РЭП — МУЗЫКА БЕЛАРУСКАЯ?

Як разумець "Свята пахрадзенае"? Гэта не толькі назва беларускамоўнай фанаграфічнай навінкі, але і стан адчуванняў, калі на Дзяды прыпадае працоўны дзень. Альбо, калі даўно абвешчана прэзентацыя кампакт-дыска знеходзіцца пад пагрозай зрыву. Прыблізна так можна ахарактарызаваць лейтматыў новага дыска вядомага беларускага рэпера Аляксандра Крывашэва-Памідорава, прэзентацыя якога адбылася ў парк-клубе "Мінск".

Разам з Аляксандрам Памідоравым радасць і трывогі з нагоды выхаду дэбютнага альбома падзялілі і яго сябры — гурты "AQ48", "Лялькі", "ZET" — выканаўцы блізка па хардкор-рэп стылістыцы. Але ўспомнім, што А. Памідораў — не дэлетант у фанаграфіі. Яго трэкі ўпрыгожваюць праграмы такіх дыскаў, як "Святы вечар", "Сэрца Эўропы in rock". Генеральная рэпетыцыя да выхаду сольніка "Пахрадзенае свята" можна лічыць запіс такога арыгінальнага праекта, як аўдыё-фотаальбом "Я нарадзіўся тут".

Таму, калі распачалася прэзентацыя згаданага дыска, слухачы спярша пачулі тое, што чакалі — хіты Аляксандра Памідорава з гэтых дыскаў. І яны былі выкананы з асаблівым натхненнем пад авацыі мінскай публікі. Калі б існавала Кніга рэкордаў Гінеса ў Беларусі, то імя Аляксандра Памідорава трэба было б смела заносіць туды ў якасці рэкардсмена па хуткасці распазнавальнай чыткі беларускамоўнага тэксту! Гэта проста неверагодна, але спадар Памідораў пры гэтым не апускаецца да "паглынання" слоў, а напаяе іх глыбокімі эмоцыямі, асабістымі перажываннямі.

Сапраўдным падарункам знаўцам рок-музычнай класікі стануць, безумоўна, рэп-апрацоўкі песень, якія знаёмыя ім з дзяцінства. Маём на ўвазе антываенную кампазіцыю пачынальніка музыкі рэгі Боба Марлі "Нам ня трэба болей жахаў". Версія гэтага сусветнавядомага хіта напоўнена беларускімі рэаліямі і захавала свой антываенны пафас. Пра другі твор журналіст Вітаўт Мартыненка заўважыў: "Вось і беларусы маюць на сваёй мове самы вядомы ў свеце твор "Led Zeppelin" — "Эмігранцкую песню" Роберта Плана. Няхай сабе і ў рэп-версіі, але ж на словы Янін Купалы ды Уладзіміра Караткевіча". На дыску гэты твор прадстаўлены пад назвай "Прыганятыя". У рэалізацыі такой задумкі Аляксандру Памідораву дапамагалі сябры з гурта "Ulis", якія вельмі ўдала дапоўнілі канцэртны выступ музыканта. Думаю, Аляксандр удзячны гітарысту Славу Кораню, бубначу Аляксандру Быкаву, бас-гітарысту Сяргею Канановічу, якія адклалі свае справы дзеля дапамогі ў ажыццяўленні гэтага запісу і канцэрта.

Але Памідораў быў на гэтай прэзентацыі не толькі чуллівым, эмацыянальным, падобным на разгневанага паганскага бога Перуна, але і саркастычным, месцамі нават камічным. Адным словам, на гэтым канцэрце напоўніцца адкрыўся яшчэ адзін бок выканаўцы — артыстызм, якога часта бракуе маладым беларускім рэперам.

На жаль, на канцэрце не прагучаў яшчэ адзін патэнцыяльны хіт — "Пітная хата". Тут можна зразумець арганізатараў, бо вельмі складана на клубным канцэрце ўзнавіць акустычную атмасферу гэтай песні. У ёй гаспадарача беларуская дуда, жаяйка, саломка, на якіх падыгрываюць музыкі "Палаца". Цікавая ідэя — праспяваць рэп пад акустычныя і беларускія народныя інструменты і, трэба адзначыць, што гэтая задума ўдалася. "Пітная хата" — далейшы крок у развіцці беларускага фолк-мадэрну. І няблага было б, з гэтым творам запрасіць спадара Памідорава на фест фолк-мадэрну, які рыхтуе Юрась Выдронак і яго сябры па гурту "U1a".

Анатоль МЯЛЬГУЙ

На працягу трох зімовых дзён гродзенскія аматары музыкі мелі рэдкую магчымасць сустрэцца з творчасцю аднаго з самых знакамітых і любімых ва ўсім свеце кампазітараў. Адбыўся II Адкрыты фартэп'яны конкурс імя Ф. Шапэна, які сабраў найбольш адораных юных піяністаў амаль з усіх сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў краіны.

Урачыстае адкрыццё конкурсу, якое прайшло ў зале Гродзенскай абласной філармоніі, вячаў канцэрт Ігара Алоўнікава. Надзвычай высокае выканаўчае майстэрства, сапраўдны талент і багаты досвед канцэртных выступленняў дзволілі прызнаму Маэстра насуперак неспрыяльным умовам (у зале было даволі халодна) літаральна «растапіць» сэрцы захопленых слухачоў.

ТРИ ДНИ З ШАПЭНАМ

13-гадовы Міхась Ялецкі ды навучэнка IV курса Гродзенскага дзяржаўнага музычнага вучылішча Ірына Фёдарова. На 3-ю прыступку п'едэстала ўзышлі таксама двое: Максім Маручак з Мінска ды Ганна Храпко з Гродна. Дыплом і званне дыпламанта конкурсу атрымала Яўгенія Радзюк з Ліды.

М. Анькоў (Гродна), Н. Дзядок (Мінск) і А. Рашэтнік (Мінск) былі ўзнагароджаны спецыяльнымі прызамі Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі і BEL EPTA (Беларускай асацыяцыі педагогаў фартэп'яна), якія ўручыў маладым музыкантам першы прарэктар акадэміі, вядомы педагог і вучоны, прэзідэнт BEL EPTA Вадзім Яканюк (дарэчы, таксама родам з Гродна).

Завяршылася імпрэза канцэртаў лаўрэатаў, якія яшчэ раз прадэманстравалі сваё хаця і пачаткоўскае, але ўсё ж майстэрства і талент. І калі ва ўтульнай зале Гарадскога дома культуры аціхлі апошнія гукі цудоўнай сольмінорнай балады Шапэна, якую іграла пераможца конкурсу Юлія Пярэў, напэўна ўсім зрабілася крыху шкада, што ўсё скончылася.

Але пакідаў залу і цалкам зачараваныя слухачы, і вечна ўсхваляваныя ўдзельнікі, і надзвычай аб'ектыўныя чальцы журы, і трохі стомленыя арганізатары з надзеяй. З надзеяй на тое, што праз некалькі гадоў нацюрны ды вальсы, паланезы ды балады зноў загучаць на гродзенскай зямлі ў выкананні ўдзельнікаў цяпер ужо III адкрытага (а магчыма, і Міжнароднага) фартэп'янага конкурсу імя Ф. Шапэна. Пра гэта, дарэчы, са сцэны гаварылі прадстаўнікі тых устаноў, дзякуючы якім у 1999 годзе ўпершыню прайшоў гэты конкурс і не сканаў у часе, а ўсё ж такі, пры ўсіх цяперашніх цяжкасцях, адбыўся другі раз, — намеснік начальніка ўпраўлення культуры Гродзенскага аблвыканкама С. Маціевіч і старшыня грамадскага аб'яднання «Polska macierz szkolna na Białorusi» С. Сянкевіч. Застаецца толькі спадзявацца, што на гэтым сапраўдная гісторыя шапэнаўскага конкурсу ў Гродне толькі пачынаецца.

Аляксей САЛАДУХІН

г. Гродна

ФІЛЬМАПІС

ЗАБОЙСТВУ БЫЦЬ АЛЬБО НЕ БЫЦЬ?

Некалі прыжыццёвы класік амерыканскага кіно Стывен Спілберг прызнаваўся, што імкнецца здымаць адзін фільм для масавага глядача, адзін — для душы. Апошні фільм Спілберга "Асобная думка", які ідзе цяпер у сталічных кінатэатрах, зроблены якраз для публікі непераборлівай...

Згодна "Асобнай думцы", праз 52 гады нашу планету чакае выдатная будучыня: ніякіх табе забойстваў, а калі хтосьці дзесьці надумае зрабіць штосьці неардынарнае, напрыклад, пакрамсаць нажніцамі жонку і яе каханка дык тут жа з'явіцца старшы агент аддзела прафілактыкі злачынстваў Джон Андэртан (Том Круз) з кампаніяй падначаленых, якія адлупцююць будучага злодзея за тое, што меўся зрабіць, ды засадзяць у турму. За думкамі ўсіх людзей ажыццяўляюць татальны кантроль "пролы" — прапракальнікі будучыні, двое хлопцаў і дзяўчына, дзеці несумленнага наркаманаў, якія ўвесь час пакутуюць з-за таго, што род чалавечы такі недасканалы.

Пакутуе і Джон Андэртан з-за таго, што хтосьці калісьці скраў яго сына (хто скраў сына і куды падзеў, так і застаецца нявысветленым). З-за гэтай непрыемнасці Андэртан развёўся з жонкай, "сеў на іголку", а вольны час бавіць праглядам настальгічнага відэа. Аднак нездарма сцвярджаюць, што жыццё — як шкура зебры, складаецца з чорных і белых палосаў. І аказваецца, што ранейшыя непрыемнасці Андэртана — гэта белая паласа. А чорная пачынаецца, калі прапракальнікі выдаюць непрыемны прагноз — праз 36 гадзін Андэртан заб'е чалавека, якога ніколі ў жыцці не бачыў.

Час, які застаўся да забойства, Андэртан праводзіць досыць плённа: "мяцеліць" у брудным завулку сваіх колішніх папелінікаў, б'е ў карак апантанага памочніка генеральнага пракурора (Колін Фарэл). (Сапраўды, што за блакбастэр без мардабою!) У хатніх умовах мяняе сабе вочы, крадзе прадрэсніцу Агату (Саманта Мортан), каб высветліць — ці ёсць сярод пролаў аднадушша, ці бывае ў кагосьці з іх "асобная думка"? Высвятляецца — не бывае. Нарэшце, страляе ў мужчыну, якога зусім не збіраўся забіваць. Андэртан садзяць у турму. Злодзея, які ўсё гэта спланаваў і падставіў Андэртана, начальнік аддзела (нехарактэрная роля для Макса фон Сюдава)

— рэжысёр надзвычайнага таленту, дык і такія простыя аксіёмы апрацаваны ім па-майстэрску. Бліскучая апэратарская работа, дынамічны мантаж, з-за якога не "правісае" ніводны эпізод, выключная драматургія — усё ў сукупнасці стварае насычанае спецафектамі антыўтапічнае шоу. "Асобная думка" лішні раз пацвярджае — асновы амерыканскай дэмакратыі не пахіснуцца, а шоу будзе працягвацца! І на класічнае пытанне прынца дацкага можна даць упэўнены адказ — вядома, забойствам быць!..

Ягор КОНЕЎ

НА ЗДЫМКУ: кадр з кінафільма "Асобная думка".

Каштоўнасць такой культурнай акцыі пераацаніць цяжка. Што сёння ставіць айчыны тэатр? Натуральна, сваіх драматургаў ды сусветных класікаў. Першыя прывычаліся да невялікіх ганарараў, другім яны ўвогуле ўжо непатрэбныя. А вось за кожны спектакль па п'есе сучаснай замежнай зоркі мы павінны пералічваць аўтару грошы. Тыя самыя, якіх і так звычайна кот наплакаў. Інстытут Гётэ бярэ гэтыя выдаткі на сябе. Ён вырашае і яшчэ адну праблему — моўную, перакладаючы нямецкія п'есы на беларускую мову. Так, менавіта на беларускую — фэст прынцыпова беларускамоўны. Такім чынам, прапагандуючы культуру ўласную, інстытут падтрымлівае і нашу, айчынную. Нельга не ўгадаць, што чатыры п'есы нашых драматургаў былі перакладзены на нямецкую мову і зараз прапаноўваюцца для п'ястаноўкі нямецкім тэатрам. Ці выклічуць яны цікавасць да нашай культуры — пакажа час.

А пакуль — пакуль мы асвойваем новыя драматургічныя землі. Штосці з таго, што турбуе жыхароў Еўрасаюза, нам здаецца незразумелым, нешта — бліжэй і цікавым. Другая стылістыка, другі спосаб мыслення, філасафічнасць — усё гэта вызначае сучасную нямецкамоўную драматургію. Фэст — выдатная магчымасць для беларускіх тэатраў "трымаць руку" на пульсе сусветнага тэатральнага працэсу, які ніколі не стаіць на месцы. Калі яшчэ зусім нядаўна тэатр запаланілі кіношныя кліпавасць і спецэфекты, калі на сцэнах грунтоўна астаяваліся відэазэкраны і нават Інтэрнет, зараз адбываецца адваротны працэс. Еўрапейскі тэатр зноў вяртаецца да акцёра, да слова, да ігры. Тэатр стаміўся ад візуальных эфектаў і зараз запрашае да дыскусіі, штурхае да роздуму, а часам і правакуе ў нечым і крытыка, і гледача.

ПОГЛЯД З АПОШНЯЙ СКАЛЫ

Першым на глядацкі суд вынес свой спектакль калектыв Тэатра-студыі кінаакцёра, які прадаставіў сваю пляцоўку ў якасці фестывальнай базы. Студыйцы выбралі для п'ястаноўкі п'есу акцёра і драматурга Вольфганга М. Баўэра. Яго п'еса

Фернанда Крапа. Ён купляе сваю будучую жонку ў яе бацькі, як каштоўную цацку. Юлія абуралася, абуралася і... нарэшце адчувае, што насуперак усяму кахае мужа! Каб дамагчыся ад гэтага набітага кашалка хоць якой-небудзь чалавечай рэакцыі, яна адважваецца на раман з пусценым і інфантальным графам. Раз'юшаны Крап аб'яўляе жонку вар'ятай, якому быццам бы здаецца,

яе, сучаснай жанчыны, якая "ўскараскалася на Парнас мужчынскай культуры", сустрэча з сёстрамі стала таксама вызначальнай. "Існуеш з недагаркамі пачуццяў і ўжо без бацькоў, не маеш на што скіраваць раптоўныя выбухі сваёй планічнай любові", — кажа пра сябе Молі, якая ці не ўпершыню апынулася ў зацішкі і атрымала магчымасць задумацца над уласным жыццём. Раптоўная аварыя, дзякуючы якой адбылася сустрэча трох кабет, аказваецца вызначальнай — Кіці пакідае абрыдлы дом, а Гані і Молі знаходзяць адна ў другой так неабходную ім родную душу. Уражанне спектакль робіць дваістае: з ад-

пазбавіцца разгубленасці і незапатрабаванасці, лідэр айчыннага тэатральнага авангарда Віталь Баркоўскі зрабіў стыльны ансамблевы спектакль. Віцябчане прывезлі на фестываль спектакль, дзе чужыя нам праблемы беспрацоўных "босаў" ператвараюцца ў роздум над марнасцю паўсядзённай мітусні і кар'ерных клопатаў. Праблема прыватная аказваецца падставай для разгляду праблемы куды больш шырайшай. "Што ёсць жыццё чалавечы — функцыя альбо сэнс?" — пытаецца рэжысёр у грамадства. — "Чалавек з пункту гледжання чалавечай культуры і прыроды запраграмаваны і выяўлены як іста- та духоўная, але цывілізацыя выкарыс-

НАНОЎ ДА СЛОВА, ДА ДЗЕІ

"Погляд незнаёмца" атрымала прэмію Інстытута Гётэ ў галіне драматургіі, а сам Баўэр быў прызнаны лепшым маладым драматургам года. Беларускаму калектыву ўдалося перадаць цудоўную музыкальнасць п'есы, напоенай празрыстай тугой па чалавечай цеплыні. Увогуле, гэтая п'еса ніяк не стасуецца са стэрэатыпнай грувацкасцю нямецкай драматургіі, і хутчэй асацыіруецца з французскай вытанчанасцю і шармам. С. Віп'кін, А. Адзіноцава, І. Сцяпанавіч, П. Юрчанкоў-малодшы, В. Палякова і А. Кашпераў распавялі гісторыю людзей, якія згубілі жыццёвыя арыенціры, чужыя адно аднаму і ў той жа час, як паступова высвятляецца, вельмі блізкіх. Акцёры выдатна справіліся з нязвыклай драматургіяй, але вось з роднай беларускай мовай часам не сябравалі, збіваючыся на русізмы.

На сцэне Тэатра-студыі побач са звычайным тэатральным рэквізітам астаяваліся рознакаліберныя камяні. На думку рэжысёра Сяргея Палешчанкова, кожны камень — своеасаблівы філосаф, маўклівы сведка чалавечай гісторыі. Дакранешся — і быццам адчуваеш ягоную энергетыку. Паводле рэжысёрскай задумкі гэтыя камяні павінны былі перагукацца і з вобразам скалы, куды даведзеныя да адчаю людзі прыходзяць, каб развітацца з жыццём. Задума была цікавая, але ў спектаклі яна чамусьці не спрацавала. Камяні засталіся мёртвымі, іх засланыя жывыя людзі. Іх тайны, іх гісторыі, іх філасофія зачароўвалі, гіпнатызавалі і крыху стамлялі.

МЕЛАДРАМА Ў ЦЫРКУ

Трапіць на гэты спектакль не члену журы і не журналісту было ой як складана. Малая сцэна Рускага тэатра відавочна не разлічана на такую колькасць настаўнікаў, сяброў, "аднакашнікаў" і іншых "балельшыкаў", якую ёй давялося ўмясціць падчас дэманстрацыі наступнай фестывальнай п'ястаноўкі. Яе можна прыводзіць як прыклад удалага спалучэння маладзёвага запалу студэнтаў мастацкай акадэміі з вопытам слыхных мэтраў айчынай рэжысуры. Барыс Луцэнка і Вітаўтас Грыгалюнас разам з дыпломніцай Наталляй Кузьмянковай і навучэнцамі акцёрскага курса пад кіраўніцтвам Валерыя Мішчанчука ўзяліся ўвасобіць п'есу вядомейшага нямецкага драматурга Танкрэда Дорста пад назвай "Фернанда Крап напісаў мне гэты ліст". У гэтым спектаклі дзіўным чынам перамяшаліся сур'ез і клаунада, побытавая меладрама і парадасальная трагедыя. Мы, гледачы, трапляем у сапраўдны цырк, дзе на арэне клоуны размяркоўваюць ролі і пачынаюць свой камічны расповед пра трагічную гісторыю прыгажуні Юліі і яе мужа, таго самага багача і бяздушнага ўласніка

што яна здраджвала мужу. Тут меладрама пераходзіць у сапраўдную фантазмагорыю. Абвінавачаная ў вар'яцтве Юлія гіне, не маючы сіл на барацьбу з вар'яцтвам "нармальнага" свету. Тое, што пачыналася відачынам, канчаецца глыбока трагедыйным фіналам, калі "злыдзень" Крап шэпча над жонкай запозненыя словы кахання. Спектакль атрымаўся яркі, насычаны арыгінальнымі рэжысёрскімі знаходкамі, аздоблены гумарам і

энергіяй маладосці, чаго часам так не хапае п'ястаноўкам акадэмічных тэатраў.

НЯНАВІСЦЬ З ЛЮБОЎЮ

Трэці фестывальны спектакль — "Водбліск далёкіх маланак" па п'есе Даніеля Каля — паставіў рэжысёр недзяржаўнай "Вольнай сцэны" Валерый Мазынскі. Жылі-былі ў богам забытай нямецкай глушчы дзве сястры, Гані і Кіці, "ва ўзросце недзе ад сарака да ста гадоў". Дзіўнаватая Кіці (Вера Шыпіла) ненавідзела тэхнічны прагрэс і сястру; змораная Гані (Люба Купрыда), якая прысвяціла сваё жыццё догляду за хвораі, з апошніх сіл стрымлівала раздражненне і адваротную нянавісць. Бегчы — няма куды ды і занадта позна. Шчыльна закрыты кацёл з варывам адмоўных пачуццяў ужо гатовы быў узрывацца. Але... у цесны сястрынскі суверт раптоўна ўрываецца бадзёрая і надзвычай гаварка Молі Пробст (Тамара Міронава). Для

наго боку ён адштурхоўвае абсурдысцімі сцэнамі нахштальт мёртвага бацькі, які з замілаваннем калыхае Кіці, з другога — прыцягвае актуальнымі і для нас праблемамі духоўнай адзіноты, патрэбы ў каханні. "Водбліск далёкіх маланак" аказаўся найбольш бліжэй і зразумелым для нашага гледача. Будзем спадзявацца, што яго чакае доўгае сцэнічнае жыццё, а тройку цудоўных актрыс — нязменная гледацкае захапленне. Дарэчы, падчас фестывалю яны выклікалі павагу не толькі выдатнай ігрой, але і мужнасцю: увесь фінал актрысы заставаліся ў адных пеньюарах — і гэты пры тым, што ўсе прысутныя ў зале мерзлі нават у футрах.

ТАНЕЦ ЗГУБЛЕННЫХ ДУШ

Спектакль "Тузы" ў п'ястаноўцы Віталь Баркоўскага яшчэ да пачатку фестывалю быў яўным фаварытам, і таму быў пакінуты "на дэсерт" — на самы канец фестывальнай праграмы. Паводле апытання 45 нямецкіх тэатральных крытыкаў п'еса пісьменніка, перакладчыка і драматурга Урса Відмара "Тузы" была прызнана лепшай п'есай 1997 года, а таксама ўзнагароджана Мюльгаймскай прэміяй за драматургію. У трактоўцы Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Якуба Коласа п'еса набыла яшчэ адну назву — "Танец згубленых душ". На падставе быццам бы звычайнай гісторыі людзей, былых "тузоў", якія засталіся без працы і з дапамогай "новай кампаніі падтрымкі" імкнуцца

тоўвае яго як функцыю. Ён — істота сацыяльная, але як толькі яго функцыянальнасць канчаецца, чалавек — як носьбіт функцыі — становіцца непатрэбным". Паранейшаму, Баркоўскі — гэта паўтаральнасць рухаў, бездакорная зладжанасць акцёрскага калектыву і мінімум дэкарацыі — на чорнай сцэне толькі восьмю крэслаў для апранутых у белыя дзелавыя касцюмы герояў. Над усім упадарыць рытм механічных рухаў, якія перапыняюць толькі з'яўленні Невядомага. Ён праходзіць праз застылы на хвіліну натоўп і пільна ўглядаецца ў асветлены ліхтаром твары. Так і сам спектакль на гадзіну выходзіць гледача з паўсядзённасці і прымушае зазірнуць у глыбіні ўласнай душы. Пакуль не позна, пакуль "цывілізацыя не вынішчыла саму аснову жыцця".

Журы, у якое ўвайшлі гаспадыня фестывалю, дырэктар Інстытута Гётэ ў Мінску Фрау Хайке Мюлер, намеснік начальніка ўпраўлення мастацтваў Міністэрства культуры Вацлаў Валадзько, доктар мастацтвазнаўства Рычард Смольскі, вядомыя крытыкі Таццяна Арлова і Таццяна Команова, галоўны рэдактар часопіса "Мастацтва" Вадзім Салееў і драматург Алена Папова, у вызначэнні лепшага спектакля было адзінадушным. Ім сталі "Тузы" Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Якуба Коласа. Прэмія за лепшую рэжысуру трансфармавалася ў прэмію за яркі рэжысёрскі дэбют і была аддадзена дыпломніцы Наталлі Кузьмянковай за спектакль "Фернанда Крап напісаў мне гэты ліст". А вось уладальніца прыза за лепшую мужчынскую ролю журы вырашыла не называць — і сапраўды, мужчынскія ролі ў фестывальных п'есах аказаліся малавыразнымі. Затое выдатных жаночых роляў было шмат. І лепшымі былі прызнаны адразу дзве актрысы, якія стварылі яркія вобразы сваіх гераінь: Тамара Міронава за Моллі з "Водбліску далёкіх маланак" і Вера Палякова за сваю цёзку Веру са спектакля "Погляд незнаёмца". Акрамя таго, двое выканаўцаў галоўных роляў у спектаклі "Фернанда Крап напісаў мне гэты ліст" — Алег Коц і Марына Дзянісава — атрымалі права наведваць курсы нямецкай мовы, што ладзіць у Мінску Інстытут Гётэ. Будзем спадзявацца, што новаму пакаленню тэатральных твораў дзякуючы такім праектам будзе куды прасцей параумецца са сваімі заходнімі калегамі, а таксама не губляць сувязі з сусветным тэатральным працэсам.

Юлія ПАЛАЧАНІНА

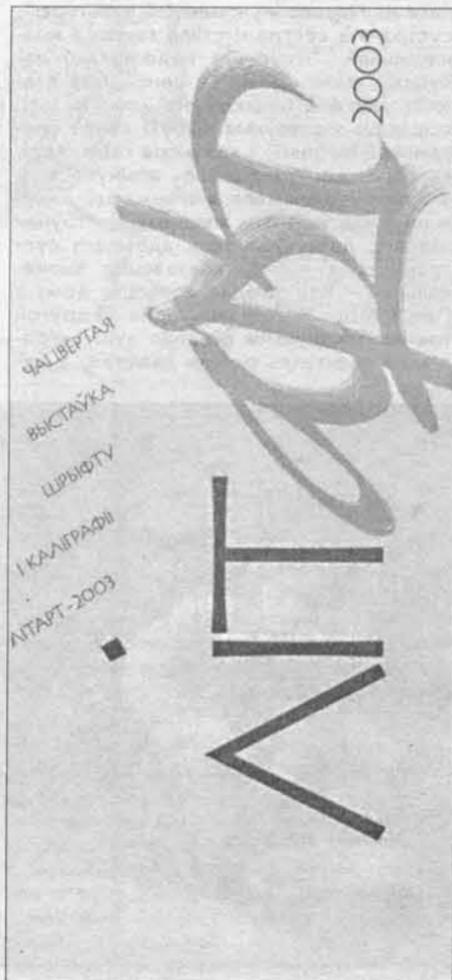
НА ЗДЫМКАХ: сцэны са спектакля "Погляд незнаёмца".

Фота Г. ЖЫНКОВА

Літарг — мастацтва літары. Выстава з такою назваю ўжо чацвёрты раз праводзіцца ў Мінску. "Хросны бацька" гэтай з'явы вядомы майстар каліграфіі, да нядаўняга часу выкладчык Беларускай акадэміі мастацтваў Павел Семчанка. Мастакі, якія аб'ядналіся вакол яго і ягонай ідэі, можна сказаць, сцвердзілі новы для беларускага мастацтва напрамак. Яны здолелі давесці да глядачоў тую ісціну, што літара — рэч самакаштоўная, самадас-татковая; што праз характар шрыфту выяўляецца вобраз часу. Шрыфт можа быць люстэркам эмоцый і пачуццяў. Відаць, кожны сутыкаўся з сітуацыяй, калі набраны не тым шрыфтом тэкст не ўспрымаецца, "не чытаецца", амаль што губляе сэнс.

У трох папярэдніх выставах бралі ўдзел вядомыя мастакі, выдатныя майстры станковай і кніжнай графікі. Ды і гэтым разам выстава прадстаўнічая: Уладзімір Даўгяла, Уладзімір Лукашык, Генадзь Мацур, Руслан Найдзен, Уладзімір Правідохін, Усевалад Свентахоўскі, Павел Семчанка, Юрый Турэў, Уладзімір Цярэнцьеў. Яны прадстаўляюць розныя пакаленні, розны характары, рознае разуменне неабсяжнай з'явы пад назвай "Літара".

Дзевяць аўтараў для невялікай залы Музея сучаснага мастацтва — дастаткова. Тым больш, што яны фактычна прадстаўляюць увесь спектр мастацтва шрыфту, мастацтва літары. Мастакі звяртаюцца да філасофскіх вызначэнняў; да слоў, які маюць сакральны сэнс. **УЛАДА, СВАБОДА, ІНДЫВІДУАЛЬНАСЦЬ, НЕБА, ЗЯМЛЯ...** Шрыфт як сярэдняе мастацтва мусіць быць адбіткам рэальнага жыцця і жыццёвых праблем.

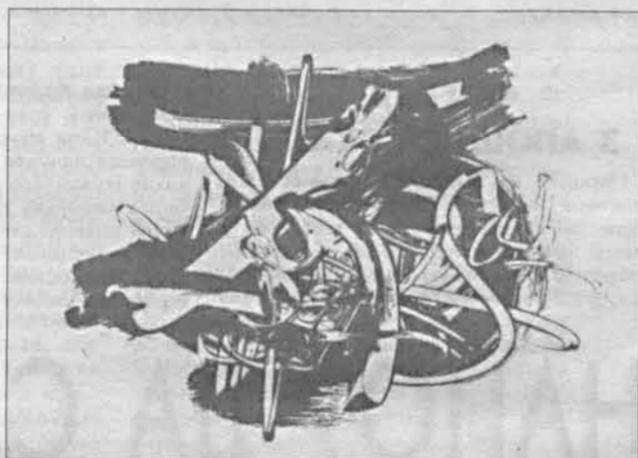
ЧАЛВЕРТАЙ
ВЫСТАўКА
ШРЫФТУ
І КАЛІГРАФІ
ЛІТАРТ-2003

Фота Кастуся ДРОБАВА

ЮРЫЙ
ТУРАУ

Каліграфічная
прастора.
Змешаная
тэхніка, 2002

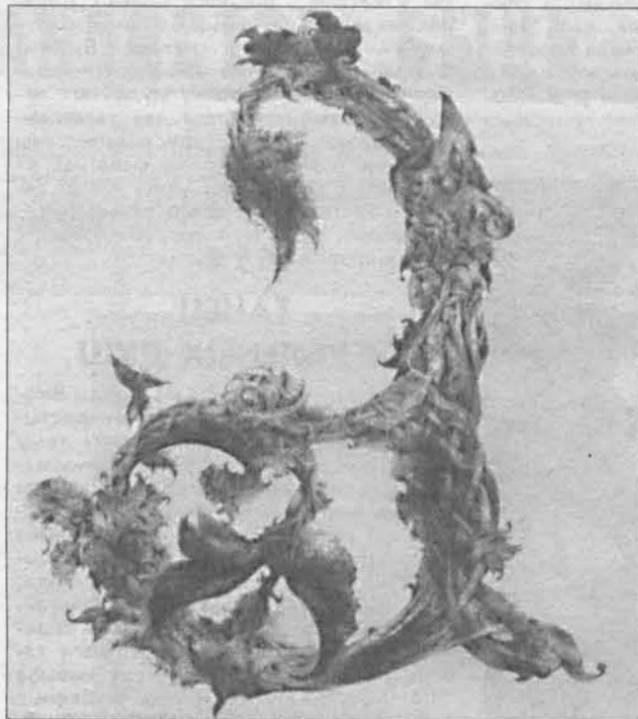
УДЫХНУЦЬ У ЛІТАРУ ДУШУ

У сваёй кнізе "Мелодыі каліграфіі" Павел Семчанка выказаў думку, што гэты від мастацтва не прыносіць мастаку вялікай славы і вялікіх грошай, але без каліграфіі культура не поўная. Таму што вербальная і графічная мовы існуюць паралельна і ўплываюць адно на другое. "Як гаворым, так і пішам, і наадварот. Усё залежыць ад таго, як шануем слова, думку". Для ілюстрацый гэтай думкі нагадаем, што яшчэ напачатку мінулага стагоддзя беларуская мова скарыстоўвала і лацінку, і кірыліцу. Адно і тое ж слова ў залежнасці ад шрыфту набывала розны адценні. Уласны алфавіт — гэта магчымасць захавання нацыянальнай тоеснасці. Моцныя ў культурніцкім, эканамічным і палітычным сэнсе азіяцкія краіны Кітай і Японія дагэтуль трымаюцца сваіх іерогліфаў. А В'етнам, чыя вага ў сусветных справах значна меншая, і культурніцкі ўплыў Еўропы (у асабе Францыі — былой метраполіі) значна большы, прыняў лацінскі алфавіт. І не бядуюць. За ўласную мову і ўласны алфавіт трымаецца Ізраіль. Здавалася б, гэта насуперак здароваму сэнсу, бо ізраільская нацыя ў немалой ступені складаецца з эмігрантаў, якім мова ангельская ці руская значна бліжэй іўрыту. Ды і зарыентаваны Ізраіль на Еўропу. Але менавіта гэтая адданасць традыцыі робіць натоўп людзей нацыяй.

Мова — сродак камунікацыі, літара — візуальны сімвал гука. Глобалізацыя цягне за сабою уніфікацыю. Мы таксама не знаходзіцца ў баку ад гэтага працэсу. Так што, магчыма, даволі хутка перад намі паўстане пытанне, які алфавіт скарыстоўваюць для беларускай мовы. Звычайна, але ўсё ж недасканалую кірыліцу, кірыліцу з элементамі лацінкі, лацінку. Зыходзячы са спецыфікі нашай культуры і гісторыі, для апраўдання якога заўгодна рашэння можна знайсці навуковыя аргументы. Кірыліца — гэта летанісы, статут Вялікага Княства Літоўскага, кнігі Скарыны. Лацінка — "Мужыцкая праўда" Каліноўскага, творы Багушэвіча ды іншых нацыянальных дэмакратаў.

Выставы кшталту "ЛіТАРТ" патрэбны не толькі шчыльнаму колу мастакоў, занятых у каліграфіі, але шырокай грамадзе. Бо час ад часу нам усім трэба вяртацца да вытокаў, да каранёў. А, як вядома, напачатку Слова. За Словам — літара.

П. ВАСІЛЕЎСКИ

УЛАДЗІМІР
ЦЯРЭНЦЬЕЎ

Літары.
Фатаграфіка. 2002

УСЕВАЛАД
СВЕНТАХОЎСКИ

Ініцыял.
Папера, аловак, 2001

УЛАДЗІМІР
ЛУКАШЫК

Урбі.
Камп'ютэрная графіка. 2002

ГРАЙ, МАЯ ЖАЛЕЙКА!

"Якія ў вас цудоўныя дзеці!" — сказала мне нека пры сустрэчы пра вучняў нашай школы загадчыца навукова-асветніцкага аддзела Літаратурнага музея Янкі Купалы Людміла Сцяпанавна Давідоўская. Нельга быць не ўдзячнай за такія цёплыя і шчырыя словы ў адрас вучняў гэтай добрай і абаяльнай жанчыне, якая сваім энтузіязмам, эрудыцыяй робіць так шмат для нашай агульнай справы. А агульная справа — гэта работа сярэдняй школы № 19 і Літаратурнага музея Янкі Купалы па ўшанаванні народнага паэта.

Дарэчы, сярэдня школа № 19 знаходзіцца недалёка ад плошчы Якуба Коласа. І гэты факт цікавы тым, што менавіта Якуб Колас пасля наведвання разам з Уладзіславай Францаўнай Луцэвіч у 1945 годзе школы паклапаціўся, каб праз некаторы час паставава Савета Міністраў БССР школе было нададзена імя Янкі Купалы.

Дзякуючы намаганням і карпатлівай працы дырэктара школы Валянціны Аляксандраўны Александровіч, выкладчыкаў беларускай мовы і літаратуры, і сёння свята зберагаюцца, працягваюцца традыцыі па ўшанаванні творчай спадчыны паэта. Асабліва добры плён прынесла сумесная праца школы і Літаратурнага музея Янкі Купалы ў апошнія гады. Запомніліся два рэспубліканскія конкурсы, якія праводзіў Міжнародны фонд Янкі Купалы і Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы. Радуе, што нашы вучні занялі першыя месцы ў чатырох намінацыях: на лепшы верш, са-

чыненне, малюнак, песню! Школа была ўзнагароджана дыпламам міжнароднага фонду.

Вераснёўскай творча-краязнаўчай экспедыцыяй у спынным купалаўскія Акопы пачынаўся для нас новы навучальны год, а вечарынай "Грай, мая жалейка", што адбылася 27 снежня ў музеі Янкі Купалы па выніках паездкі, заканчваўся юбілейны год паэта.

Уражанняў ад паездкі было шмат. Людміла Сцяпанавна Давідоўская, якая суправаджала вучняў школы ў час экспедыцыі, распавядала пра кожны куточак, дзе ступала нага паэта, старалася не прапусціць ніводнай дэталі. І прырода ёй нібы дапамагала ў гэтым. Дзеці былі заворожаныя прыгажосцю мясцін, нейкай незвычайнай цішынёй і спакоем, чысцінёй і святлом, якое асвятляла іх душы. І тая заўвага скептыкаў, што матэматыкам (школа ў нас з матэматычным ухіпам) літаратура нецікавая, не апраўдала сябе: сярод матэматыкаў знайшліся і паэты, і мастакі, і кампазітары, і проста вучні, якім падабаецца беларускае слова, якія з гонарам называюць сябе беларусамі. На сённяшні дзень у школе працуе літаратурны гурток "Натхненне", які выдае газету "Вытокі".

На вечарыне "Грай, мая жалейка" прагучалі вучнёўскія творчыя работы Алесі Сіўчыкавай, Рэгіны Грыневіч, Антаніны Руткоўскай, Ганны Бадзевы, Мікіты Цеплавухава, Мікалая Зянько, Тані Лук'яненкі, Яўгена Казлоўскага, Аляксандры Іванчык, Яўгена Пруса.

Вучаніца СШ № 19 Марына Пыркова дзеліцца сваімі ўражаннямі падчас экспедыцыі ў Акопы.

Перад вучнямі і іх настаўнікамі выступіў паэт Віктар Шніп, зямляк Купалы, які расказаў пра тое, як знітаваў яго лёс з родным словам, якой з маленства запамінальнай на ўсё жыццё стала першая сустрэча з хатай Песняра ў Вязынцы.

Раней нашы былыя вучні любілі прыходзіць у музей Янкі Купалы, у гасці да "цёці Уладзі" (так называлі дзеці Уладзіслава Францаўну), каб заадно і прачытаць ёй свае напісаныя вершы. І мне падумалася ў час вечарыны, як

добра, што сёння вучні не абрываюць гэтую нябачную сувязь пакаленняў, а прыйшлі прачытаць свае вершы і "цёці Уладзі", і Янку Купалу.

Чытачам "ЛіМа" прапаную творы нашага літаратурнага гуртка "Натхненне".

Іна ШАПКОВА,
настаўніца беларускай мовы
і літаратуры СШ № 19
імя Янкі Купалы г. Мінска

ПАДАРОЖЖА Ў СВЕТ ПАЭЗІІ

"Якая ўсё ж такі прыгожая назва — Акопы!", — падумала я, едучы з групай дзяцей з нашай школы ў Акопы. Не, вы толькі не падумайце, што Акопы — гэта месца баявых дзеянняў вайскоўцаў. На самай справе гэта творчая калыска Янкі Купалы.

Знаёмства з купалаўскімі мясцінамі ў нас пачалося з Даўгінаўскага шляху, па якім калісьці хадзіў Купала з Акапаў у Мінск (зараз гэта раён вуліцы Старажоўскай). Я не ведаю больш прыгожага і маляўнічага месца, чым Лагойшчына, якую нават называюць беларускай Швейцарыяй! А менавіта праз яе праходзіць Даўгінаўскі шлях.

Пакуль мы былі зачараваныя цудоўнымі пейзажамі, наша экскурсавод расказвала аб сядзібах і вёсках, якія звязаны з імем Купалы. Напрыклад, нам пашчасціла ўбачыць сядзібу Казіміраўка Уладзіміра Самоілы, які дапамог Купалу падрыхтавацца да ўступных выпрабаванняў у народнае вучылішча і паехаць у Пецярбург. Шлях наш пралягаў праз Сёмкава і Бараўцы, Астравіцкі Гарадок і Жукаўку, дзе рабіў свае першыя крокі ў літаратуру паэт.

А вакол усё тая ж прыгожая Лагойшчына. Зямля квітнее лісцем: чырвоным, ружовым, залацістым. І навокал адчуваецца подых восені.

Нарэшце аўтобус спыняецца і мы выходзім. Здзіўляе тое, што лётае вялікая колькасць вераб'ёў. Зразумейшы наш здзіўлены позірк, экскурсавод патлумачыла, што гэтых птушак можна сустрэць толькі ў месцах з вельмі добрай экалогіяй.

Перад намі ва ўсёй красе Акопы — на самай справе вельмі прыгожае месца, па якім, як нам падалося, ніколі не ступала нага чалавека. Але мы памыліліся...

Колісь гэта быў фальварак замужняй пані, якая вельмі любіла наладжваць тут балі. Праз некаторы час Акопы арандавала маці Купалы, вельмі суровая, але разумная жанчына. Да нашых часоў, на жаль, захаваўся толькі падмурак хаты. Але ўражанняў ад гэтага цудоўнага месца з прасторнымі палямі і дзіўнымі лясамі ў нас было столькі, што мы ўжо згодны былі вяртацца ў Мінск.

Але нас чакаў прыемны сюрпрыз. Аказалася, што ўсё толькі пачынаецца. Мы не заўважылі маленечкай сцяжынкы, якая вяла праз стары масток да "Матчынага поля", вялікага поля з шыкоўнымі старажытнымі дубамі.

Цяжка апісаць усю прыгажосць той мясціны! На шчасце, за мяне гэта зрабіў Купала ў сваіх шэдэўрах: "Бандароўна", "Магіла льва", "Паўлінка", "Раскіданае

гняздо", "Тутэйшыя" і ў васьмідзесяці вершах.

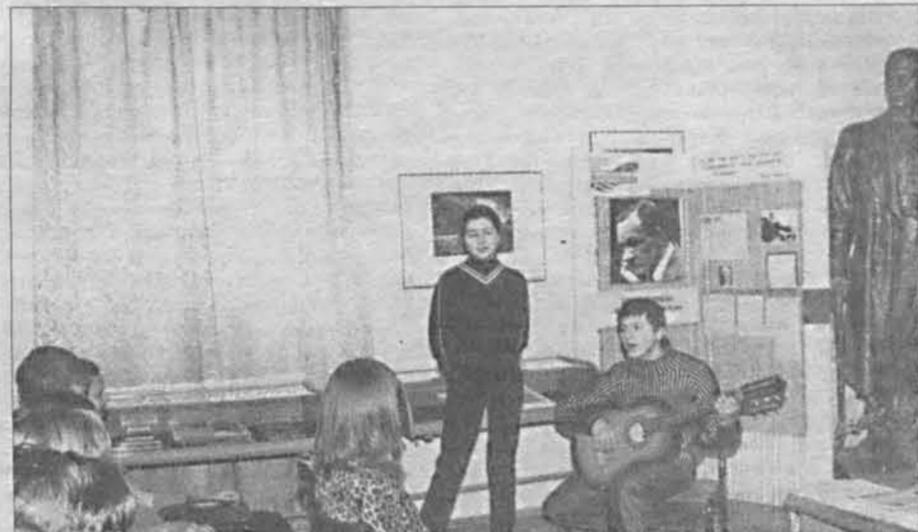
Ясна паўстае перада мною малюнак квітнеючага поля і Купала, які сядзіць на камені, сімвале святасці і мудрасці, і прысвячае сваёй каханай Паўліне Мядзёлцы пазму "Яна і я".

А тым часам наша экскурсавод распачала свой апавед аб тым, наколькі Купала любіў называць свае творы песнямі і як ён марыў, каб у кожны дом увайшла яго песня — чыстая і мілагучная паэзія.

На жаль, час ішоў, і мы мусілі ехаць у Харужанцы — яшчэ адзін музей Купалы. Я не ведаю, з чым звязана тое, што мне не вельмі спадабаліся Харужанцы, хаця менавіта яны былі абраны пісьменнікамі для святкавання 120-годдзя з дня нараджэння класіка. Магчыма, я проста адчувала, што ўсё тут штучнае і мала чаго засталася некранутым пасля смерці Купалы. А, можа, мяне проста вельмі ўразілі Акопы. Але не гэта галоўнае. Галоўнае тое, што мы пабылі ў купалаўскіх мясцінах, адчулі іх прыгажосць і энергетыку. А яшчэ, скажу па сакрэце, я з Ленай, маёй сяброўкай, пасядзела на каленках у...Янкі Купалы. Праўда, гэта быў помнік паэту.

Я спадзяюся, што гэтая паездка пакіне след не толькі ў маім сэрцы, але і ў сэрцах маіх сяброў, разам з якімі я ездзіла. І мы яшчэ доўга будзем узгадваць гэтыя незабыўныя хвіліны нашага маленькага падарожжа ў свет паэзіі.

Алеся СІЎЧЫКАВА, 11 "А" клас.

Надзея Шаўрук і Мікіта Цеплавухаў выконваюць песню, прысвечаную Янку Купалу.

АКОПЫ

Сцежка бяжыць, падмосткі старыя,
Лес багаты на золата ўвосень.
Прастор поля

узгорак адкрые,
Дзе толькі два дрэвы стаяць,
нібы гасці.

Неба сумнее, вецер мацнее,
На гэтым вельмі старым пагосце,
Расліны памяць тут зелянеюць,
Быццам расказваюць
нам пра штосьці.

Шапочуць, шапочуць
яны аб мінулым,
Бо ўсё жыццё правялі ў адзіноце.
І толькі ён тут майчыць панура,
Вялізарны камень, адданы самоце.

Ляжыць ён даўно, не забраны зямлёй,
Яму аб жыцці гаманіць не прыстала,
Мармурная дошка на ім, а на ёй —
Маленькі верш і подпіс "Купала"...

Антаніна РУТКОЎСКАЯ,
11 "Г" клас.

ЗОРКА-КВЕТКА

Ах, каб зорчку з неба дастаць,
І на грэшнай зямлі пасадзіць!
Калі ішчасем яе паліваць
І ад лютых вятроў бараніць,
Вырасце з зоркі чароўная кветка,
Будзе ўночы, як месяц свяціць,

Будзе людзей зімой і ўлетку
Сваім хараством
незвычайным дзівіць.

Нараджаецца цуд той далёка,
У краіне шчырых надзей.
Да яго не дастанеш — высокая,
А цвіце ён у сэрцах людзей.
Калі ты заблукаеш уночы,
Ці забудзеш, кудую ісці,
Успомні пра кветку,
заплюшчышы вочы,
Яна дапаможа шлях свой знайсці!
Я вазьму гэту кветачку-ззянне,
Будзе добра ёй на далані,
Хай тваё яна споўніць жаданне,
Ад сябе толькі прэч не гані...

Ганна БАДЗЯЕВА,
11 "Б" клас.

ЛЮБЛЮ ВЯСНУ

Янку Купалу

Люблю вясну!
Люблю вясновы дзень!
Калі усё навокал расцвітае,
Калі зіма нас пакідае.

Зноў ясна свеціць сонейка,
І пачынаюць ландышы цвісці,
Паліўся першы дожджык,
І хочацца па лужынах прайсці.

Люблю вясну!
Люблю той час, калі ўсё ажывае!
І не магу без гэтых месяцаў:
Сакавіка,
красавіка
і мая!

Наталля БАЧЫШЧА,
6 "А" клас

НА "МАТЧЫНЫМ ПОЛІ"

Тварыў Купала ў гэтым месцы,
Дзе поле, лес і цішыня,
Дзе колісь падала у весну
У раллю пшанічнае зярня.

Мае пачуцці, іх нямала...
Купалаў камень я абняў,
І ў "полі Матчыным" Купала
Мне родны край наш паказаў.

Калі спытаецца хто раз:
"Што добрага табе жыццё дала?"
То вы пачуце ў адказ:
"Я быў там,
дзе тварыў Купала!"

Яўген ПРУС,
11 "А" клас

Фота Сяргея ЛУК'ЯНАВА

ПА АДУКАЦЫІ —
ГІСТОРЫК

ІВАНУ АНОШКІНУ — 75

21 студзеня пісьменніку Івану Аношкіну споўнілася 75 гадоў. А нарадзіўся Іван Архіпавіч у 1928 годзе на Магілёўшчыне — у вёсцы Антоўка Чавускага раёна. Закончыў Антонаўскую сямігадку і Суражскае педагагічнае вучылішча, якое знаходзіцца на Браншчыне. Па адукацыі — гісторык: у 1964 годзе завочна скончыў Магілёўскі педінстытут. Працаваў выхавацелем Далісціцкага дзіцячага дома (Бранская вобласць), адказным сакратаром суражскай раённай газеты “Маяя коммуні” (1947—1948). Быў загадчыкам Мышчыцкай пачатковай школы Жабінкаўскага раёна на Брэстчыне, адказным сакратаром мясцовай раённай газеты “Ленинский путь”, карэспандэнтам абласной газеты “Заря”. У 1956 годзе закончыў Рэспубліканскую партыйную школу пры ЦК КПБ. Затым працаваў рэдактарам у чэрыкаўскай раённай газеце “Сацыялістычная перамога”. Літсупрацоўнік (з 1959), пасля загадчык аддзела абласной газеты “Магілёўская праўда” (з 1968). Сябра Саюза пісьменнікаў з 1965 г. З 1981 года з’яўляўся сакратаром Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў.

Друкаваў свае першыя творы — замалёўкі і фельетоны — у раённых газетах і часопісе “Вожык”, пачынаючы з 1951 г. Выдаў некалькі зборнікаў гумарэсак, апавяданняў: “Лішні мінус”, “Старыя знаёмцы”, “Навічок”, “Алёнчыны сакрэты”, “Брантазаўр”, “Антоніў ясьень”, “Херувім з чорнымі крыламі”, “Курам не да смеху” і інш. Акрамя таго, Іван Аношкін — аўтар выдадзеных асобнымі кнігамі апавесцей: “Компас паказвае на захад”, “Чырвоная каліна стаяла”, “Землякі” — апавесць і апавяданні. Напісаў ён і нарыс пра Героя Сацыялістычнай Працы А. Анохоўскую “Так загарыцца зоркі”. Жыве Іван Архіпавіч у Магілёве, цяпер на пенсіі.

Рэдакцыя штотыднёвіка “Літаратура і мастацтва” віншуе Івана Аношкіна з 75-годдзем, зычыць юбіляру здароўя, натхнення і ўсяго самага найлепшага! А галоўнае — ніколі не страчвайце і надалей пачуцця гумару! Бо, як вядома, умёнае пасмяяцца з сябе ды іншых — паказчык духоўнага і душэўнага здароўя...

С. Я.

БЕЛАРУСКАЯ
ДЗЯРЖАЎНАЯ
АКАДЭМІЯ МАСТАЦТВАЎ

аб’яўляе конкурс на замашчэнне пасады прафесарска-выкладчыцкага складу:

— дацэнт кафедры дызайну;
— старшы выкладчык кафедры дызайну.

Тэрмін падачы заяў — адзін месяц з дня апублікавання аб’явы.

Заявы і дакументы, згодна ўмове аб конкурсах, падаваць на імя рэктара акадэміі на адрас: 220012, г. Мінск, пр-т Ф. Скарыны, 81, аддзел кадрў (тэл. 232-77-34).

УДАКЛАДНЕННЕ

Шаноўныя чытачы, у папярэднім нумары тыднёвіка па недаглядзе рэдактара была дапушчана грубая памылка. У матэрыяле ЛеГала да юбілею Ірыны Жарнасек прозвішча аднаго з ксяндзоў-марыянаў было пададзена як Антоні Ляшчэня, тады, як правільна трэба — Антоні Ляшчэвіч. Просім прабачэння.

Рэдакцыя

І ЯНА АЖЫЛА...

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 9)

точак зямлі магілёўскай. Нават часткова асушылі, абязводзілі краёчак Топкага балота, паўз які дрывазекі спляжылі магутныя елкі, а вялізныя і магутныя машыны вывезлі хлысты ў нябачны і невядомы свет. Цяпер паўсюль тут дзялянкі, якія бязладна зараслі непразлымі асінікам ды бярозкамі. І балота зараз ужо не такое страшнае для жыхароў навакольных вёсак. Па асушаных берагах Топкага густа распоўзя журавіннік, купінамі пацягнуўся ўвышкі багун дурнап’яны. Але ўсярэдзіне, у самай сарцавіне тваністай і задушлівай каламуці, на іншай ужо сухастойне, дажываў свае дні вечны крумкач. Пабудзіў, расштурхаў яго неспакойны, старэчы сон Кацярынін голас. А з таго месца, недалёка ад жылга птушкі, дзе ў багне ляжыць бяздушнае цела князеўны, вырваўся смардзючы фантан ліпкай жыжыцы. Ён уздыбіўся вышэй мавак-макушак бліжэйшых сухастойн. І завяс, быццам падвязаны, на некалькі доўгіх хвілін, а пасля неахвотна, нібы працягчыся некаму нябачнаму, паволі апусціўся на сваё ўлякалае месца. Балота заціхла, а з глоткі крумкача, з-пад самага валляка, выціснуўся прыглушана-сіпаты ўздых.

«Вось і дачакаўся той хвіліны, якой дужа баяўся. Эх вы, людзі-людзі, заўсёды шукаеце вострае верацяно для сваіх жа сядалішчаў. Шкода, што не дажыў да гэтай ночы сябрук-пугач. Ён так і не павярнуў мне, што вернецца Кацярына ў людскую грамаду. І схопіць жыцця ў крэдыт. Усяго, чаго не далі ёй спазнаць у далекія і даўнія гады. Колькі ж бязвінным сапсуе яна іх лепшыя дні, узбаламуціць кроў, прымусіць плакаць і пакутаваць, спляце рэзгіны з іхніх нерваў, а ўкласці, даць узамен нічагусенькі не зможа. Апустошыць іхнія сэрцы Кацярына, ах, як яшчэ апустошыць... А можа, я памыляюся? Можна, спаракнела, спрахла ў ёй помслівасць. І ніякага паскудства для другіх ад яе не будзе? Здагадкі, адны здагадкі. Не магу я ўжо глядзець уперад на гады, нават на месяцы. Блытаюцца думкі, расплываюцца, як у густым тумане, малюнкi будучага, таго, чаго яшчэ не было, але якое здзейсніцца. Так-так, усяму віноку старасць. Заўтрашняе зачынена для мяне шчыльнымі дзвярыма, якія не ссунуць з месца і на танючую павуцінку. Застаецца адно: жыць успамінамі. Эх, пугач-пугач, табе добра, бо і косці перацёрты ўжо зямлёю, а я ўсё яшчэ застаюся сведкаю людскіх узлётаў і падзенняў, войнаў і нястач. Толькі на хаўтурах і магу пакружляць у небе, распраміць крылы і не пачуць пра сябе ганебных слоў, не адчуць спапяляльных людскіх позіркаў. Бо ў такіх хвіліны ім не да мяне. Раней не верылася, як жыццё можа здавацца непаспільным цяжарам. Шкада, што гэтага не ведае Кацярына. Ой, як шкада, мой ты сябрук-пугач. Не змог я пасля тваёй канчыны ні з кім так блізка сусіцца. А ўрэшце, сапраўды, каму патрэбны дужа дасведчаны старац? Знаёмства з такім, як я — не радасць, а непамерны цяжар. Жыццё ж і цікавае сваёй невядомасцю. Для другіх, канешне, але не для мяне. І не для Пёклы, ранейшай. Душа яе цяпер без супынку смалу возіць у пекле. Ды і мне, відаць, знойдзецца месца не ў птушыным раёчку, нават не на скрызняковым, няўтульным раёчку. Ані, столькі бяды. Блытаюцца думкі, блытаюцца. А Кацярына нарадзілася наноў. Поўня таму віною. Не любіць яна род людскі, нават ноч яе баіцца, у служках ходзіць. Але няхай. Няхай будзе так, як і павінна быць. Усё роўна не разгадаць мне ўсіх загадак. Лепей падрамаць, адчуць сябе ў сне маладым, здаровым і ўсёспільным. Мінулае — мой скарб, а будучае — пацёмкі. Вось так яно, вось так», — Крумкач прыплюснуў і змружыў стомленыя вочы. Бяльмістая плёнка-павека зацягнула выцвілыя зрэнкi вечнага птаха...

А сярод сухастойн мільгаль расплывістыя цені, яны, нібы абтрапанія космы льну, чапляліся за хрусткія галіны, апускаліся па абяскораных камлях дрэў на паверхню балота, збіраліся ў клубкі і падскокавалі зноў увышкі, ад штуршкоў бурбалак, якія лопаліся на тваністай паверхні Топкага. Вось і зараз, адзін з вялікіх клубкоў-ценяў, што нагадваў навалынічнае воблака, адштурхнуўшыся магутным паветраным шарам ад бурбалкі, якая з шыпеннем трэснула над балотнай каламуцію, памкнуўся на сухастойну з гняздом крумкача. Воблачка ценем, быццам котка на паляванні,

асцярожна падпаўзала да жылга старога хаўруснага птаха без перасілкаў, з лёгкасцю агарнула кубло гнязда і, пашчотна праціскаючыся між пераплётаў галінак, пруткоў ды карэньчыкаў — накрыла сваёю здушлівай лагодаю дзюбастую галаву і выпіналае цела крумкача. Ён нават не шалахнуўся, не ўстрапянуў знямоглымі крыламі, а ўдыхнуўшы атруты, ціхенька, нікому не назалючы і нікога не трывожачы, перайшоў ад рэальнага сну — у сон вачы. Дзюба ўткнулася ў перацёртую пацярху траву, якая хавала пад сабою кіпцоры абяздушанага ўжо птаха...

— І ўсё ж страшна. Як страшна, Уладарка ты мая. — На змену шырокай, на ўсе грудзі, радасці Кацярыну раптам апанавала супярэчлівая няўпэўненасць. — Як жа не баяцца і не пахоцца, калі адчуваю біццё сэрца, прахалоду начнога паветра на скуры, расу пад нагамі. Я ўжо не прывід, якога пахоцца людзі больш, чым ненажэрнага, усёпагынаючага пажару. Я зноўку жанчына. Але ж, не! Не паспела яшчэ стаць жанчынаю, не далі зведаць гэткага шчасця. Цнатлівай пайшла ў бяздонне прорвы, але, я думаю, што ёю і вярнулася ў сённяшні час. Здань жа не можа згубіць цнатлівасці, нават і з нячыстай сіпаю. Ведаю, што так яно і ёсць. Які жах — застацца дзяўчынаю праз стагоддзі з нявыцалаванымі вуснамі і неспатоненай прагаю жаданняў. Хачу кахаць і быць каханай. Як раней, пры Севаладзе. Мне трэба жывое мужчынскае цела. Мускулістае, прагна-пажадлівае. Я даўно паспела для любові. Бязмежнай і неабдымнай, ад якой тупее мозг, а сэрца мядовай слодыччу сцякае. — Кацярына сагнулася пыталінікам, заціснула далоні рук між каленяў. Яна на хвіліну замерла ў такой позе. Пачуцці і жаданні вярталіся ўсю яе істоту. Князеўна прыслухвалася сама да сябе і ніяк не магла зразумець, разабрацца ў супрацьлеглых меркаваннях, што клекаталі, перапаўнялі ейнае цела. Так часта бывае з людзьмі, якія пасля страты прытомнасці пры фізічных перагрузках, вярталіся да існасці. У першыя хвіліны чалавек быццам знаходзіцца ў ірэальным свеце, бо нітка думак, што звязвала яго з папярэднім — парваная, а новая, якая злучыць з цяперашнім імгненнем, — яшчэ не паспела спрадзіцца. Вось ён у бяздумнасці і скамянеў, застыў, быццам лядзш на трасе.

— Мне прыемна гаварыць і чуць свой голас. Ён такі незвычайны. Я бачу вачыма кожнае слова, што злітае з маіх губ. Аказваецца, што словы такія ж матэрыяльныя, як і ўсё навакольнае, на чым спатыкаецца позірк. Словы маюць колер, форму — во дзіва дык дзіва. Раней жа такога не было. Гэта памятаю выдатна. А цяпер кожнае слова жывое, як жывая і я сама. Цуд, проста чуд, якога пакуль яшчэ не разумее і не магу ўсвядоміць. Але ўсяму свой час. Не трэба спяшацца. Раней гаварылі так: прыйдзе дзень і знойдзецца, што паставіць на стол...

Для мяне ж найгалоўнейшая цяпер задача — знайсці нашчадкаў Севалада і Марфачкі. Пашлыкатаць іхнія нервы, нацешыцца болем, які прынясу я ім. Той гульнёю святла і ценяў, што ўмела ствару, спляту вакол іх. Не, крыві я не хачу. Навошта? Тое ўжо для вампіраў няхай застаецца, калі яны яшчэ не перавяліся. А я — былы прывід, і мне не патрэбна чужая кроў. Нашмат цікавей падпілоўваць нервовую вязанку ў чалавеку, па цагліны разбураць псіхічны падмурак... Ого, як шмат упіла ў мяне Поўня жорсткасці! Толькі ж за ўсё трэба плаціць, кожную хвіліну, штодня. Гэта, відаць, адзін з непарушана-страшных законаў людскога быцця. Раней я ніколі над такімі пытаннямі не задумвалася, а дарэмна. Можна, і не ляжала б тады столькі часу ў багне Топкага балота. Але, не трэба спяшацца. Пажывем — пабачым. Хоць і часу адведзена мне з камарыны нос. А ісціна заўсёды ляжыць пасяродку. Не трэба кідацца як зачумленая ў розныя крайнасці. Адно я ўсвядоміла цвёрда: няма смерці ў такім разуменні, у якім успрымаюць яе большасць народжаных і жывучых пад бясконцым небам. Няма і самога жыцця, а існуе імгненне, знічка, што віруе у бясконцым коле, замкнёным у самім сябе. Мы ж штодня нараджаем і паміраем, праўда, толькі не заўважаем гэтага. Мозг не хоча траўмаваць душы чалавечай, ён напаяе людскога быццё драбніткамі дробязямі, якія ўспрымаем мы, як жыццё,

хоць яно і не з’яўляецца сутнасцю... Вось закруціла, дык закруціла! І адкуль? навошта? з’яўляюцца такія думкі! Над імі я ж ніколі не памала галавы. Відаць, гэта Поўня, маці мая, што на радзіла зноўку, дала і такое разуменне, каб прасцей адносілася я да ўсяго, што будзе трапляцца на нязведанай дарозе. То яно і добра. Няхай так і застаецца.

Але ж я магу перамяшчацца, як захачу і куды пажадаю. Я — магніт для нашчадкаў Севалада і Марфачкі, а яны ўсяго толькі жалезныя вінкі, што павінны, па маім жаданні і ахваце, ліпнуць, цягнуцца да мяне. — Кацярына выстрэнілася, цясненка прытуліла рукі да грудзей, пераплыла пальцы і, набычыўшы ўперад галаву, заплюснула вочы.

Не паспела б нават дагарэць запалка, як яна, князеўна, ужо стаіць на вымашчаным узорыстай пліткай тратуары вялікага горада. А руіны Асінаўскага замка засталіся ў далёкай далечыні, сярод балотаў і, няспляжаных пакуль лясоў. Тут жа, у Мінску, незлічоная россып яркіх ліхтароў, цуг машын, падсветка велькіх будынін, зіхатлівая рэклама і людзі: дзесяткі, сотні постаці. Маладых, прыгожых дзяўчат і хлопцаў. Састарэлых зусім не бачна. Яны, відаць, у сваіх кватэрках люляюць змучаныя косці і целы. Так, начное жыццё для моладзі, менавіта яны цяпер гаспадары горада. Кацярыне прыемна разглядаць твары прахожых, іх лёгкую летнюю вопратку, спыняць позірк на імклівых машынах, на дрэвах, якія аніколеккі не падобныя да тых, што растуць каля замка, паўз былое азярцо і ў вынішчаным ужо садзе.

«Як прыгожа, Уладарка ты мая!» — Кацярына туліцца плячамі да бетоннай сцяны будыніны. Тут жа, недалёчка, і выхад-праём з-пад зямлі. Сюды групкамі, па некалькі чалавек, адзіночна падымаюцца і спускаюцца гарадчукі. Паўсюдна чуюцца вяселая гамана, рогат маладзёнаў. У руках многіх кветкі і бутэлькі з нейкім пітвам. У першыя хвіліны князеўна адчувае сябе быццам у чароўным сне, яе ахоплівае спадох, што праз імгненне працнецца, і ўсё знікне, нічога не будзе, акрамя цагляна-каменных развалін замка, шэпту ветра ў травах і папісквання кажакоў. Але вось нехта з прахожых ненарокам наступіў ёй на босыя пальцы нагі. Яна воікнула і акінула сябе позіркам.

«Які сорам! Я ж голая зусім. Дзіўна, але ніхто на гэта не звяртае ніякай увагі. Можна, яны проста не бачаць мяне? Такое выключана. Я ж ужо не здань, не прывід, а з крыві і плочі. Тут, хутчэй за ўсё, людзі прывыклі да розных нечаканасцяў. Яно і добра. Але ж трэба не выдзяляцца дужа», — Кацярына прыгледзелася да стройнай дзяўчыны з распущанымі па плячах русавымі валасамі. Яна быццам не ішла, а ляцела, не крапаючыся басаножкамі тратуара. Прыгожая, кідкае сукенкача цесна аблягала маладое пругкае цела. На шыі паблэскаваў у святле ліхтароў залаты ланцужок-змейка з кулонам.

«Яна адной камплекцыі са мною. Тое, што трэба. Хачу такое ж адзенне. — І вось Кацярына ўжо быццам двайнік дзяўчыны, якая прайшла міма. На князеўне такая ж сукенка, а на нагах басаножкі. Доўгую вытанчаную шыю ўпрыгожвае ланцужок з кулонам. — Цяпер я нічым не адрозніваюся ад іншых мадмазэляў. Праўду гаварыла Поўня, што захачу — тое і будзе». Кацярына адштурхнулася локцем ад сцяны і пакрочыла разам з няспешным натоўпам па шырокім і гладкім тратуары. Паўз тралейбусных і аўтобусных супынкаў, мінала вялізныя асветленыя вітрыны, дзе стаялі нязрушныя манекены ў прыгожай вопратцы, слізгала вачыма па гастронамічнай бутафорыі за шклом, запавольвала хаду каля кіёскаў-шапікаў з мольствам пакункаў, бутэлек, бліскучых абгортак на палічках. Для чаго ўсё гэта прызначалася, князеўна не ведала, а калі пашчырасці, то і не хацела ведаць. Стаяць, ляжачы незразумельныя рэчы, ну і трасца на іх. Ёй нічога зараз пакуль не патрэбна. А калі будзе неабходнасць хоць у нечым, без чаго аніяк нельга, то народзіцца само сабою ў галаве веданне, бо гэта неразлучна з яе сутнасцю.

— Прабачце, вы не падкажаце, як праехаць на вуліцу Казлова, — перад

«ЧАЛАВЕК НАРАДЖАЕЦЦА ЗОРКАЮ...»

Мінула сорак дзён, як пайшоў з жыцця Анатоль Канапелька. Выдатны педагог, якага, без перабольшання, ведае ўся філалагічная, настаўніцкая Віцебшчына, актыўны грамадскі дзеяч, тонкі, чуйны паэт з адметным голасам, надзейны сябар.

Шчодрасць душы ў ацэнцы творчага набытку калегі-літаратара была адною з ягоных рысаў. Нездарма ж, рыхтуючы для публікацыі ў абласной газеце "Народнае слова" ў "Анталогіі беларускай паэзіі" лепшыя вершы паэтаў прыдзвінскага краю, гэтак шчыраваў пасля заняткаў ва ўніверсітэце над чужымі творамі, аналізаваў іх, пісаў уступныя артыкулы. Рабіў гэта, як заўсёды, далікатна, з адказнасцю за прамоўленае. Набліжалася да фінішу карпатлівая праца, і ўжо калегі падумвалі пра тое, каб падрыхтаваць сябру добры сюрпрыз — напісаць у тую ж анталогію пра яго. Як часта здараецца ў нашым затлумленым клопатамі жыцці, — не паспелі.

Анатоль Мікалаевіч Канапелька нарадзіўся 16 лістапада 1939 года ў мястэчку Расоны. Вучыўся ў 7-й сярэдняй школе г. Полацка, пазней — на філалагічным факультэце Магілёўскага педінстытута. З першымі літаратурнымі творамі выступіў у 1955 годзе. Яго вершы друкаваліся ў "Полымі", "Маладосці", "Беларусі", "Ра-

ботніцы і сялянцы", "Бярозцы", "Звяздзе", "Чырвонай змене", іншых перыядычных выданнях.

Першая кніжка паэта "Зямная сімфонія" пабачыла свет у 1966 годзе. Другая — "Сустрэчы" — у 1979, трэцяя, з рамантычнаю назваю "Музыка лістапада" — у 1999. Анатоль Мікалаевіч шмат перакладаў: з польскай мовы — Я. Баршчэўскага і Ляду-Заблоцкага, з рускай — паэтаў Смаленшчыны, вершы А. Пушкіна для спектакля коласаўскага тэатра "Руслан і Людміла", п'есу А. Астроўскага "Праўда добра, а шчасце — лепш".

Маючы добры літаратурны густ, пісаў шчырыя, душэўныя вершы, прасякнутыя любоўю да радзімы і вераю ў яе лепшую будучыню. Цяжка перажываў праявы манкурцтва і нацыянальнага нігілізму, чэрствасці. Любіў тэатр і жонку Святлану. Такі быў...

Усе, хто сустракаўся з Анатолем Канапелькам за дзень-два да яго раптоўнага зыходу, аднадушна адзначаюць ягоны добры настрой, аптымізм, бадзёрасць духу. Напярэдадні літфондаўскага сходу судзелі з ім удвух у аддзяленні, жартавалі, абмяркоўвалі штосьці. Як ніколі быў жыццяродасны, як заўжды — ветлівы, чалавечны. Такім для ўсіх, што тэлефанавалі, даведаўшыся пасля горкую навіну,

застаўся ў памяці. Такім назаўсёды застаецца — увасабленнем іскрыстае дабрыні, што неаднойчы ўскалыхне ў душы чыстае і светлае, адметнага таленту, што, праросшы ў душах нашчадкаў, абудзіць да жыцця нават у самым знявераным сэрцы гошкі парастак спагадлівасці і любові.

Франц СІУКО, сакратар Віцебскага абласнога аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў

Калектыў Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы выказвае глыбокае спачуванне прафесару, адданаму купалазнаўцу, прэзідэнту міжнароднага фонду Янкі Купалы РАГОЙШУ Вячаславу Пятровічу з прычыны напаткаўшага яго вялікага гора — смерці матулі.

УРАЖАННЕ

НАТАЛІЦЬ ДУШУ

Прыгадваецца другі нацыянальны фестываль песні і паэзіі "Маладзечна-94". Праграма свята была надзвычай змястоўнай і яркай, дзякуючы высокаму прафесійнаму майстэрству Дзяржаўнага канцэртнага аркестра Беларусі і яго мастацкага кіраўніка Міхаіла Фінберга. Акрамя конкурсу маладых выканаўцаў вялікую ўвагу прыцягнуў канцэрт сучаснай беларускай песні.

Разам з творами такіх прызнаных майстроў паэтычнага жанру, як Ніл Гілевіч, Уладзімір Карызна, Генадзь Бураўкін, Уладзімір Някляеў, Леанід Дранько-Майсюк і іншых маладзейшых калег, асабліва запалі ў душу шчырыя і меладыйныя песні паэта Уладзіміра Пецокевіча. Вакальны дуэт Іны Афанасьевай і Валерыя Дайнекі святлом "Зараніцаў" азарыў Маладзечна адкрыццём аўтарскага дуэта Дамітрыя Даўгалёва і Уладзіміра Пецокевіча.

Забягаючы наперад, прыгадаю, што на адным з апошніх міжнародных фестываляў "Славянскі базар" у Віцебску песню "Зараніцаў" адзначыў славеты французскі кампазітар Мішэль Легран. А беларуская спявачка Ірына Дарафеева з "Баладаў" на вуснах пакарыла сэрцы слухачоў і членаў журы, заваяваўшы першую прэмію на конкурсе маладых выканаўцаў...

Вытокі песні Уладзіміра Пецокевіча трыба шукаць на яго роднай Браслаўшчыне. Гэты маляўнічы азёрны край натхніў на творчасць многіх паэтаў і кампазітараў. Самымі светлымі, самымі шчылівымі ўспамінамі адгукаюцца юнацкія вёсны ў сэрцы паэта.

*Спалынела сцэжка там,
дзе ты гуляла,
Зарасло азерца там, дзе ты плыла.
Там, дзе мрой-казкі вёсламі люляла,*

Алесь Бадак, Уладзімір Пецокевіч і Уладзімір Мазго на фестывалі песні і паэзіі "Маладзечна-94"

Там, дзе самай вабнай кветкаю цвіла.

*Кажуць, ты ўзнялася чайкаю адлётнай,
Позіркам самотным далеч абняла.
А мне ўсё здаецца: ты ля хаты роднай.
Адцісіці так рана кветка не магла.*

*Ля крыніцы чыстай свеціцца надзея:
Тут я адшукаю след жадаў твоях.
Дзе ты, адгукніся, белая лілея,
Супакой мне сэрца, дай вады жывой!*

*— Белая лілея! — азырына кліча.
— Белая лілея! — журыцца зямля.
Белая лілея, дзе ты, чараўніца!
Белая лілея — любая мая.*

Па сваёй эмацыянальнай насычанасці, сваёй юнацкай самаадданасці "Белая лілея" Уладзіміра Пецокевіча вельмі блізка да "Алесі" Аркадзя Куляшова. Нават па мастацкім увасабленні. Адчуваецца? Тут: "ты ўзнялася чайкаю адлётнай, позіркам самотным далеч абняла". Там: "Стаю на ростанях былых, а з паднябесся самотным жаўранкам звініць і плача май". У абодвух выпадках пачуццё выказана шчыра, пранікнёна і ўсхвалявана.

З гэтай нагоды прыгадваецца выказванне вядомага спевака і кампазітара Юрыя Антонова (дарэчы, былога выпускніка Маладзечанскага музычнага вучылішча). Мэтр расійскай эстрады сказаў: "Песня альбо адлюстроўвае стан душы, абуджае эмоцыі, альбо не". Спраўды, з такім вызначэннем нельга не пагадзіцца.

Песні паэта Уладзіміра Пецокевіча менавіта адлюстроўваюць стан яго душы, абуджаюць эмоцыі ў слухачоў.

Прыгадваецца яшчэ адзін эпізод. Пасля трансляцыі па беларускім радыё песні "Пажадай мне, мама!" ў выкананні Алега Сямёнава ў прамы эфір патэлефанавала расчуленая слухачка і выказала шчырую падзяку за цудоўную "народную песню". Так-так, менавіта "народную". Жанчына памылілася, напэўна, у адным: у твора ёсць аўтары (У. Пецокевіч і Д. Даўгалёў). А вось што песня атрымала народнае прызнанне — факт неаспрэчны. Бо яна, што называецца, закранае за жывое...

*Пажадай мне,
мама, пажадай мне*

Уладзімір МАЗГО

*Ясных дзён і самых светлых сноў! —
Я іду ў нязведаныя далі
Вечным полем горкіх палыноў.*

*Я іду на кліч світалінай чайкі —
Недзе там світае ранак мой,
Недзе там спаткаю вечнасць бацькі,
Што ўзышла курганнаю гарой.*

*Недзе там, за той гарой святою,
Наталю душу з жывых крыніц
І знайду я, мама, краску-долю
У святле купальскіх зараніц.*

*Недзе там, за той гарой святою,
Я не раз згадаю твой наказ:
— Помні, сын: і ты, як бацька, волю
Заслانی сабою ў грозны час!..*

*Пажадай мне, мама, пажадай мне
Ясных дзён і самых светлых сноў! —
Я іду ў нязведаныя далі
Вечным полем горкіх палыноў.*

Вечнае поле горкіх палыноў — гэта вобраз роднай шматпакутнай Беларусі. Дарэчы, першая запісаная на студыі песня У. Пецокевіча называлася менавіта так: "Поле горкіх палыноў", музыку да якой напісаў кампазітар Дамітрыя Даўгалёў.

А ўсяго гэтым творчым тандэмам створана каля шасцідзсятці песень, добрая палова з якіх ужо запісана беларускімі спевакамі. Найбольш вядомыя, акрамя прыгаданых вышэй: "Гаю мой, не кліч", "А ты кажаш: вясна", "Беласнежка", "Нябесны раяль", "Навасельная", "Мілая спадарыня", "Палачаначка-князеўна"... Асобна хочацца згадаць араторыю "Зорка Палын", прэзентацыя якой пасляхова прайшла ў Палацы культуры МТЗ і ДOME ветэранаў у Мінску.

На вершы Уладзіміра Пецокевіча пішуць песні Леанід Захлеўны і Алег Елісёнкаў, Павел Яроменка і Якаў Навуменка. А музыка з ансамбля "Бяседа" Мікола Алешка — стварыў цэлы вясельны цыкл.

Сёння ў творчым набытку паэта шмат цудоўных песень: і лірычных, і патрыятычных, і жартоўных. Яны ўпрыгожваюць рэпертуар зорак беларускай эстрады і маладых выканаўцаў: Анатолія Ярамоленкі, Ядвігі Паплаўскай і Аляксандра Ціхановіча, Валерыя Дайнекі, Якава Навуменкі, Іны Афанасьевай, Алега Сямёнава, Рыгора Палішчука, Ірына Дарафеевай, Сяргея Герасімава, ансамбля "Бяседа".

А сам Уладзімір лічыць пачаткам сваёй песеннай дзейнасці шасцідзсяты гады мінулага стагоддзя. Менавіта тады яны разам з братам Мар'янам напісалі "Песню пра Гомель", "Пад зоркай Мілавіцаў", "Ясны гай". Шмат неабходных творцу ведаў даў літаратурна-музычны факультэт былога педагагічнага інстытута імя Горкага. Мелодыі многіх сваіх песень Пецокевіч падслухаў ад роднай зямлі, звону ручая, клекату бусла, подыху ветру...

Кацярынай стаяў прыгожы кучаравы хлопец, ці не яе аднагодак. У яго вацах затоена скакалі хітраватыя бліскаўкі-зайчыкі. Князеўна, адступіўшы паўкроку, акінула маладзёна цэлым позіркам, прыязна ўсміхнулася і адмоўна хітнула галавою.

— Вы не мясцовая? — паспрабаваў завязаць гаворку назола. — Я напраўду не ведаю, як патрапіць на вуліцу Казлова. Зжалюцца, прыгажуня, над небаракам. А то, заблудзіўшыся, згіну ў гэтым горадзе. Няўжо вам не шкода будзе мяне? Вы ж, я бачу, добрая, не кажучы, што выглядаеце зусім незямною. З якой галактыкі спусціліся, каб ашчаслівіць сустрэчай? Скажыце хоць слоўца, — хлопец так пшчотна, далікатна агортаў Кацярыну позіркам, што ў яе, быццам пасля доўгага бегу, затрапятала сэрца, а дыханне гатовае было вось-вось перарвацца.

«Гэта не тваё», — прагучаў у вушах голас Поўні. Князеўна ўрэшце апытомнела, стрэсла з сябе чараўную ласкавасць позірку незнаёмца і, крышку схліпнуўшы галаву набок, прыжмурыўшы дужкі броваў, хмурна звёўшы іх да пераносся, абмінула, абшыла разгубленага заляцалу. Хоць ёй і карцела азірнуцца, краёчкам вока пабачыць упадабаны твар, шырокай плечы незнаёмца, але ж у вушах усё яшчэ не сціхаў голас: «Гэта не тваё Не тваё гэта». І Кацярына няспешна крочыла ўперад. Нечаканае насланне-захваленне знікла, выпарылася, не пакінуўшы ў памяці нават малюсенькага знака-згадкі.

Цяпер яна прагульвалася, здаецца, без усялякай мэты. Ды і ад пачатку не было ў Кацярыны ніякага плану. Гэта так ёй здавалася, а ногі самі ведалі, куды прывесці князеўну.

«У Мінску семдзсят дзве тысячы ліхтароў. Таму так і светла на вуліцах. Людзі не баяцца гуляць, бо няма непрагляднай цямрэчы. А зорак на небе зусім не бачна, іх быццам і не існуе. Неяк ненатуральна гэта. Але, адкуль я ведаю пра колькасць ліхтароў? — паненка здзівілася сама сабе. — А ўрэшце, якая розніца? Не заўсёды ж і не для ўсяго знаходзім тлумачэнне. Я нават і Поўні не бачу, але ж гэта не значыць, што яна пакінула мяне без прыгляду. Чую ейны голас, таму што ўвесь час пад патранажам маёй начной маці. Вось адкуль веданне і ўпэўненасць, бяспрашша і ўнутраны спакой. Усё ж, як добра жыць сярод людзей. Проста жыць: бачыць, чуць, дыхаць, усміхацца. Зусім не хочацца ўспамінаць свярджэння вялікіх асоб пра тое, быццам няма жыцця і няма смерці, няма дня і не існуе ночы. Няма ўвогуле такога паняцця, як час. Чалавек самадэстатковы. Лухта ўсё! Я шчаслівая, бо живу!» — Кацярына спынілася каля прыгожага двухпавярховага будынка. Калі ж папраўдзе, то не сама спынілася, а ногі, быццам укапаня слупкі, прысталі да тратуара — і ні з месца. Рознакалярова ілюмінацыя за думка, на паўсцянцы, вокнамі залівала прыгальным россыпам фарбаў усю прастору перад начным клубам, нават пабліскала на лістоце далекаватых ад будынка кустоў. І музыка. Дзіўная музыка. Ёй было цесна за сценамі, таму і вырываўся на вуліцу. Кацярына ніколі яшчэ не чула такой гармоніі гукаў, ад якой аж млепа, а ў глыбіні вачэй, у самым мозгу, яна ўбачыла казачны феерверк, як некалі ў Парыжы, калі была там з бацькам Лядыславам. Князеўна нават успомніла дзень — першага траўня французы адзначалі свята Ландыша. Гэта сімвал шчасця для жыхароў набярэжных Сены. І вось цяпер гэта радаснае адчуванне ўсплыло ў памяці паненкі перад мінскім начным клубам «Тунель». Ва ўсялякім разе так сведчылі метравыя зіхатлівыя літары над уваходам. Надзіва прыступкі перад шклянымі дзвярыма былі пустыя. Ніводнага чалавека. Кацярына падышла да бліжэйшага ад уваходу акна, зірнула ў прыцемненасць першага паверха. Звонкі акіян святла, а ўсрэдзіне паўзмрок: ненавязлівы, нават лагодна-пшчотны. Паўз край, бліжэй да вялізных акон-вітрын, зграбныя круглыя столікі з пузатымі, як бочачкі, свечкамі, а ў гарлачыках, якія і ў ранейшую бытнасць князеўны, рабілі ганчары, стаяць невялікія букецкі кветак. У глыбіні залы, на свабодным пятаку, танчыла моладзь, якой было няшмат, з паўтара дзсятка. Кацярына заўважыла ў дальнім кутку вольны столік з адзінокай свечкай.

Князеўна прыплюснула вочы, выдыхнула з лёгкіх усё да рэшты паветра і, ссутулена ўвагнуўшы плечы, нябачна праціснулася праз аконнае шкло. Там, дзе і мошка разбілася б ушчэнт, паненка без напругі, як праз ваду, прайшла ў залу начнога клуба...

«Твор поўнаасцю друкуецца ў часопісе "Маладосць", № 2, 2003 г.

АФІША СТУДЗЕНЯ

26 (раніца) — І. Левін "Айбаліт-2002", мюзікл для дзяцей
26 — І. Штраус "Ноч у Венецыі", аперэта
28 — А. Штраус "Капляюш Напаеона", аперэта
29 — І. Кальман "Прынцэса цырка", аперэта
30 — "Галактыка каханна", музычнае шоу
31 — Ц. Хрэнікаў "Даратэя", камічная опера
Пачатак ранішніх спектакляў у 11.30, вячэрніх а 19-ай гадзіне

Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы
 вул. Энгельса, 7,
 тэл. 227-17-17

24, 29, 30 — Д. Патрык "Дзіўная місіс Сэвідж", камедыя (прэм'ера: рэжысёр — А. Гарцуеў, у галоўнай ролі — З. Белахвосцік)
25 (раніца) — Далецкія, М. Чарот "Ажніца — не журыцца", беларускія вадзівілі
25 (вечар) — А. Астроўскі "Лес", камедыя
26, 27 — Я. Купала "Тутэйшыя", трагікамічныя сцэны
31 — В. Дунін-Марцінкевіч "Ідылія", беларускія вадзівілі

Малая сцэна
 вул. Энгельса, 12

25 — Д. Хуан "Дом, дзе спяць прыгажуні", японская гісторыя
Пачатак ранішніх спектакляў у 11.30, вячэрніх а 19-ай гадзіне

Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя М. Горкага
 Вул. Валадарскага, 5,
 тэл. 220-15-41, 220-39-66
 Вялікая сцэна

24 — Я. Купала "Раскіданае гняздо", драматычная гісторыя
25 — Г. Гауптман "Перад заходам сонца", гісторыя дзіўнага каханна (прэм'ера: рэ-

жысёр — Б. Луцэнка, у галоўнай ролі — Р. Янкоўскі)
26 — С. Віткевіч "Вар'ят і маханія", кароткая п'еса
28 — А. Камю "Калігула", у стылі HARD
29 — Ж.Ф. Рэньяр "Адзіны спадкаемца", камедыя
30 — "Амфітрыён", інтымныя сцэны з жыцця людзей і багоў
31 — М. Эрдман "Тэрмінова патрабуецца... самазабойца", трагікамедыя

Малая сцэна

24 — Э. Радзінскі, Ф. Дастаеўскі "Рулетка", драма
Пачатак ранішніх спектакляў а 11-ай, вячэрніх а 19-ай гадзіне

Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі
 вул. Крапоткіна, 44,
 тэл. 234-60-08

24 — В. Панін "Песні ваўка", драматычна-пластычная элегія
25 — Х. Хелер "Гульні багоў"
26 — А. Курэйчык "Понцій Пілат", драма (прэм'ера: рэжысёр — В. Анісенка, у галоўнай ролі — Г. Гарбук)
28 — Я. Купала "Адвечная песня", опера-фольк
29, 30 — Я. Таганяў "Адэль"
31 — А. Карэлін "Зона Х"
Пачатак спектакляў а 19-ай гадзіне

Беларускі дзяржаўны маладзёжны тэатр
 вул. Даўмана, 1,
 тэл. 289-32-62

24 — І. Зінгер, І. Фрыдман "Тойбеле і яе дэман", трагікамедыя
25 — Лопэ дэ Вега "Вынаходлівае закаханне", камедыя (прэм'ера)
26 — У. Шэкспір "Страсці ў Віндзоры", камедыя

29 — П. О. Бамаршэ "Вар'яцкі дзень, альбо Вяселле Фігара", камедыя
30 — Б. Шоу "Пігмаліён"
31 — А. Астроўскі "Позняе каханне", меладрама
Пачатак спектакляў а 19-ай гадзіне

Рэспубліканскі тэатр юнага глядача
 вул. Энгельса, 26,
 тэл. 226-01-67, 227-39-43

24 (а 18-ай гадзіне) — П. Васючэнка "Рыцар сонца"
25 (а 14-ай гадзіне) — П. Васючэнка "Рыцар сонца"
26 (а 11,14, 17-ай гадзіне) — С. Казлоў "Залатое сэрцайка"

Беларускі дзяржаўны тэатр лялек
 Вул. Энгельса, 20,
 тэл. 227-05-32

25, 26, 28, 29 (а 11-ай і 13-ай гадзіне) — А. Волкаў "Чараўнік Смарагдавага горада"
30 (а 19-ай гадзіне) — І. Шток "Боская камедыя"
31 (а 19-ай гадзіне) — Я. Гашак "Прыгоды бравага салдата Швейка"

Тэатр-студыя кінаакцёра пр. Машэрава, 13,
 тэл. 223-08-11

25, 26 — С. Бартохава "Поле бітвы", камічная драма
28, 29 — Э. дэ Філіпо "Філумэна Мартурана"
Пачатак спектакляў а 19-ай гадзіне

Беларускі паэтычны тэатр аднаго акцёра "Зьніч"
 пл. Незалежнасці, 15,
 тэл. 220-56-32

28 — "Над намі нябёсы...", творчы вечар Вольгі Іпатавай
Пачатак спектакляў а 19-ай гадзіне

Нацыянальны акадэмічны тэатр балета
 вул. Парыжскай Камуны, 1,
 тэл. 234-06-66

24 — С. Пракоф'еў "Рамэо і Джульета"
26 (раніца) — А. Хачатурян "Чыпаліна"
28, 29 — П. Чайкоўскі "Спячая прыгажуня"
31 — А. Хачатурян "Спартак"
Пачатак ранішніх спектакляў у 11.30, вячэрніх а 19-ай гадзіне

Нацыянальны акадэмічны тэатр оперы
 вул. Парыжскай Камуны, 1,
 тэл. 234-10-41

25 — Д. Вердзі "Трубадур"
26 — Г. Даніэці "Лючыя дзі Ламермур"
30 — Д. Пучыні "Багема" (прэм'ера)
Пачатак ранішніх спектакляў у 11.30, вячэрніх а 19-ай гадзіне

Беларускі дзяржаўны музычны тэатр
 вул. Мяснікова, 44,
 тэл. 220-81-26, 220-92-54

24 — А. Рыбнік "Юнона" і "Авось", рок-опера (прэм'ера)
25 — Л. Мінкус "Дон Кіхот", балет

КИНО WEEKEND

ПРЫСЛУХАЙЦЕСЯ ДА ЗНАКАУ!

Пераканана: добрае кіно трэба і неабходна глядзець толькі ў кінатэатры на вялікім экране. Звычайна, самая распаўсюджаная мізансцэна выхадных дзён — прагляд тэлевізійных перадач на канале. Але што можа быць лепш за актыўны інтэлектуальны адпачынак у кінатэатры! Тым больш, што сёння там дэманструюцца фільмы на любы густ.

мусяць прынесці ў далейшым толькі карысць, адным словам, усё — да лепшага. Ад чалавека ж патрабуецца толькі прыслухоўвацца да іх, шчыра верыць у цуды. І гэтая глыбокая, філасофская думка робіць камерцыйны кінатэатр даволі прыстойным кінатэатрам, вартым увагі.

Увогуле, глядзячы "Знакі", не цяжка было заўважыць, што ў сучасных амерыканскіх фільмах ёсць свае заканамернасці. Прынамсі, ужо неадночы на экране адзінокія маці ці бацька з дзецьмі (абавязкова хлопчыкам і дзяўчынкай) спасцігаюць страшныя тайны. Напрыклад, герайн Н. Кідман у "Іншыя", што яна разам з дзецьмі — прывіды, а герой М. Гібсана — што таямнічыя знакі на іх кукурузным полі ў Пінсільваніі зрабілі злосьныя "зялёныя" чалавечкі. Дарэчы, у "Знаках" М. Гібсан іграе ўжо звыклую для сябе ролю удаўца-бацькі, які абараняе свой дом (глядзіце "Патрыёта"). Але звыклую не толькі ў кіно, а і ў жыцці таксама: знакі акцёра, які паходзіць з Аўстраліі, з'яўляецца бацькам сямі дзяцей... Праўда, жонка М. Гібсана, дзякуй Богу, жывая...

В. БАРАБАНШЧЫКАВА

НА ЗДЫМКУ: кадр з кінафільма "Знакі"

Кінатэатр "Перамога": 24-26 студзеня (15.00, 17.00, 19.00, 21.00)

ФЕСТИВАЛІ

Сёння і заўтра ў гістарычнай мясціне Міншчыны пройдзе III Беларускае фестываль камернай музыкі "Заслаўе-2003".

"Музыка беларускіх сядзібаў" — так вызначылі яго тэму арганізатары (Міністэрства культуры РБ, Упраўленне культуры Мінблвыканкома, Заслаўскі райвыканкам і Дзяржаўны канцэртны аркестр Беларусі на чале з мастацкім кіраўніком фестывалю М. Фінбергам). І сапраўды, музыка, пакладзеная ў аснову фестывальных праграм, на працягу XVIII—XIX стст., стварала самабытную аўру, культурніцкае аблічча нашых сядзібаў, суправаджала тутэйшы побыт, уплы-

МУЗЫКА НАШЫХ СЯДЗІБАЎ

вала на мастацкія прыхіпнасці, на фарміраванне густаў.

Навуковы каментар канцэртаў, мастацтвазнаўца В. Дадзіёмава заўважае, што слова "сядзіба" ў гэтым выпадку азначае не збудаванне, а культурніцкі асяродак паселішча, звязанага з мецэнаткай, асветніцкай ці творчай дзейнасцю колішніх яго ўладароў. Зрабіўшы папраўку на час, можна сказаць, што працяг (ці адрэджанне) старажытных традыцый запэўнівае ад зацікаўленасці сённяшніх мясцовых уладаў, сучасных мецэнатаў, ад людзей, спрычынёных да развіцця працэсаў у культурніцкім жыцці. У кіраўніцтва сталічнай вобласці, ва ўладаў Заслаўя такая зацікаўленасць ёсць. А ў публіцы (што пацвердзілася падчас пленнай фестывальнай дзейнасці Дзяржаўнага канцэртнага) ёсць не проста цікавасць — прага да спасціжэння гісторыі, беларускай музычнай спадчыны, творчасці сучасных нашых кампазітараў ды выканаўцаў.

"Заслаўе-2003" нагадае старонкі творчасці сямі Ельскіх, якім належала "сядзіба музаў" у Дудзічах; М. Кл. Агінскага, з імем якога звязана рамантычнае Залессе; М. Каз. Агінскага, чья дзейнасць паспрыяла еўрапейскаму прызнанню Слоніма — асяродка прагрэсіўнай мастацкай культуры XVIII ст., В. Казлоўскага, настаўніка М. Кл. Агінскага, — яркага рупліўцы музычнага класіцызму, прадстаўленага сваімі творамі і ў культурнай спадчыне Расіі, асоба якога ўшанаваная ў гісторыі сучаснага Слаўгарада... Прагучыць і камерная музыка беларускіх кампазітараў XX ст. Сярод выканаўцаў — калектывы, што працуюць у структуры Дзяржаўнага канцэртнага аркестра, вядомыя філарманічныя артысты, паслухаць якіх змогуць не толькі заслаўскія меляманы, але і мінчукі, калі скарыстаюць паслугі чыгуначкі ды завітаюць у рамантычны куток, што ад стапіцы — у 30-ці хвілінах рэйкавага шляху...

С. Б.

«ЗАСЛАЎЕ-2003»

Дзіцячая школа мастацтваў

24 — Урачыстае адкрыццё фестывалю. Дзіцячы ансамбль старадаўняй музыкі "Брэвіс" СШ № 13 г. Мінска. Мастацкі кіраўнік П. Сурагін. Капэла "Sopogus". Мастацкі кіраўнік А. Шут. Ансамбль флейтыстаў "Сірынкс". Кіраўнік Н. Аўраменка. "Інтрада" — ансамбль трубачоў пад кіраўніцтвам М. Волкава. Камерны аркестр Дзяржаўнага канцэртнага аркестра Беларусі. Кіраўнік В. Сарока. (Пачатак а 18-й гадзіне).

25 — Ансамбль салістаў на драўляных духавых інструментах. Кіраўнік Б. Нічоў. Г. Гедыльтар. Дзяржаўны камерны хор РБ пад кіраўніцтвам Н. Міхайлавай. Аркестр народных інструментаў Магілёўскай абласной філармоніі. Мастацкі кіраўнік Л. Іваноў. (Пачатак а 16-й гадзіне).

ВЫХОДЗІЦЬ З 1932 ГОДА
 У 1982 годзе
 ўзнагароджаны ордэнам
 Дружбы народаў

ГАЛОЎНЫ
 РЕДАКТАР

Віктар
 ШНІП

РЕДАКЦЫЙНАЯ РАДА:

Вольга
 БАРАБАНШЧЫКАВА,

Святлана
 БЕРАСЦЕНЬ,

Леанід
 ГАЛУБОВІЧ,

Алесь
 ГАЎРОН —
 адказны сакратар,

Людміла
 РУБЛЕЎСКАЯ,

Уладзімір САЛАМАХА —
 намеснік
 галоўнага рэдактара

АДРАС
 РЕДАКЦЫІ:
 220005, Мінск,
 вул. Захарова, 19
 ТЭЛЕФОНЫ:
 намеснік галоўнага
 рэдактара — 284-8525

АДДЗЕЛЫ:
 публіцыстыкі — 284-8153
 пісьмаў і грамадскай
 думкі — 284-7965
 літаратуры і
 жыцця — 284-7965
 крытыкі
 і бібліяграфіі — 284-7965
 паэзіі і прозы — 284-7965
 музыкі — 284-8153
 тэатра, кіно — 284-8153
 выяўленчага
 мастацтва — 284-8153
 карэктарская — 284-8091
 бухгалтэрыя — 284-4991
 Тэл./факс — 284-8525

Пры перадруку просьба
 спасылка на "ЛіМ".

Рукапісы рэдакцыя
 не вяртае і не рэцензуе.

Пазіцыя рэдакцыі
 можа не супадаць
 з меркаваннямі
 і думкамі аўтараў
 публікацый.

Набор і верстка
 камп'ютэрнага цэнтра
 тыднёвіка "ЛіМ"

Выходзіць раз на тыдзень
 па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага
 унітарнага прадпрыемства
 "Выдавецтва
 "Беларускі Дом друку"
 г. Мінск, пр. Ф. Скарыны, 79

Індэкс 63856 Наклад 1646
 Нумар падпісаны ў друку
 22. 01. 2003 г. у 15.00

Міністэрства інфармацыі
 Рэспублікі Беларусь
 Выдавец:
 Рэдакцыяна-выдавецкая
 ўстанова
 "Літаратура і мастацтва"

Рэгістрацыйнае
 пасведчанне № 715

Заказ 180

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12